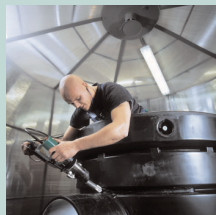

God praksis for fastholdelse af elever i erhvervsuddannelserne

- skolernes erfaringer og eksempler på værktøjer

God praksis for fastholdelse af elever i erhvervsuddannelserne

**- skolernes erfaringer
og eksempler på værktøjer**

**Hanne Shapiro, Susette Gam, Trine Alette Panton,
Martin Eggert Hansen, Lone Jensen og Lene Ustrup,
Teknologisk Institut, Kompetencer, IT, Analyser**

Uddannelsesstyrelsens håndbogsserie nr. 10 – 2005
Undervisningsministeriet 2005

Titel: God praksis for fastholdelse af elever i erhvervsuddannelserne

Undertitel: - skolernes erfaringer og eksempler på værktøjer

Noter: Publikationen indgår i Uddannelsesstyrelsens håndbogsserie som nr. 10 - 2005

Udgiver: Undervisningsministeriet

Institution: Undervisningsministeriet

Copyright: Undervisningsministeriet

Forfattere: Hanne Shapiro, Susette Gam, Trine Alette Panton, Martin Eggert Hansen, Lone Jensen og Lene Ustrup, Teknologisk Institut, Kompetencer, IT, Analyser

Serieredaktion og produktion: Werner Hedegaard

Andre bidragydere: (Grafisk tilrettelægning og tekstsætning: Malchow A/S, Ringsted) (Tegninger: Mårdøn Smet og Thomas Thorhauge) (Web: Schultz Grafisk)

Resumé: erhvervsuddannelser, frafald, fastholdelse, gennemførelse

Resumé: Publikationen indeholder præsentation af en række gennemprøvede eksempler på tiltag og praksisser, som har vist sig at have positiv indflydelse på at fastholde eleverne i en erhvervsuddannelse og dermed også mindske frafaldet fra uddannelserne. Indholdet bygger på en undersøgelse gennemført for Undervisningsministeriet og interview med ledere, lærere og elever på erhvervsskoler over hele landet

Sprog: Dansk

URL: pub.uvm.dk/2005/fastholdelse

Den elektroniske udgaves ISBN: 87-603-2526-7

Den elektroniske udgaves ISSN: 1399-7394

Den trykte udgaves ISBN: Publikationen findes kun online

Den trykte udgaves ISSN: Publikationen findes kun online

Pris for den elektroniske udgave: 0 DKK

Version: 1.0

Versionsdato: 2005-

Publikationsstandard nummer:

Formater:

Inventarliste:

Publiceringsstandard nr.

Indhold

6	Forord
8	Resume
15	Baggrund
18	Design
18	Litteratur
18	Respondenter
19	Struktur
20	1 Før opstart
20	Tidligt kendskab
23	Trainee-forløb
24	Brobygning
26	Nye tiltag
30	2 Grundforløb
30	Introduktion
32	Indslusningssamtale
36	Opstart
38	Intro-forløb
38	Kompetenceafklaring
46	Pædagogik
46	Struktur
48	De stærke elever
49	Lærerteam
50	Personlig uddannelsesplan
52	Virkemidler
53	Trivsel

54	Omverdenens orientering
54	Forlagt undervisning
56	Åbne værksteder
58	Kontaktlæreren
62	Vejledning
62	Valgkompetence
65	Elevgrupper
67	Læse-/skrive problemer
68	Fravær
70	De umotiverede
74	Anden etnisk baggrund
78	Sociale problemer
83	3 Overgang hovedforløb
84	Virksomhedskontakt
85	Ansøgninger
85	Praktikservice
87	Skolepraktik og omvalg
88	Smutterne
91	4 Hovedforløb
92	Forskelle
93	Specialskoler
96	Pædagogik
101	Internationalisering
102	Samspil
104	Samtalen
106	5 Institutionens strategi
108	Kvalitetsudvikling
109	Statistik
110	Netværk
112	Elevplan
112	Realkompetence

113	Fysiske rammer
114	Trivsel
114	Lærerroller
114	Subkulturer
118	Summary
118	Reducing drop outs in VET

Forord

Regeringen har i regeringsgrundlaget “Nye mål” opstillet en målsætning om *uddannelse til alle*. Målet er, at mindst 85 procent af en ungdomsårgang gennemfører en ungdomsuddannelse i 2010 og mindst 95 procent i 2015.

Undervisningsministeriet har derfor ønsket at gennemføre en afdækning af god praksis for fastholdelse i erhvervsuddannelserne på tværs af indgange og elevgrupper med konkrete eksempler på, hvordan opgaven i dag bliver håndteret på forskellige skoler. Afdækningen af skolernes praksis er foretaget med udgangspunkt i eksisterende viden og praksis og med henblik på at udbrede disse erfaringer til andre skoler, så de kan udnytte disse erfaringer i lokalt udviklings- og kvalitetsarbejde.

Et af de centrale mål med erhvervsuddannelsesreformen i 2000 var, at erhvervsuddannelserne skulle kunne rumme og være en attraktiv ungdomsuddannelse for elever med forskellig baggrund og forskellige forudsætninger. Reformen blev derfor i stor udstrækning en pædagogisk reform. På mange måder betød den et brud med eksisterende rammer og strukturer – udgangspunktet for undervisningen skulle nu tages i den enkelte elev og dennes forudsætninger. Med reformen blev der introduceret nye instrumenter som den personlige uddannelsesplan, uddannelsesbogen, kontaktlærerordningen, nye målbeskrivelser og endelig Elevplan, som er særligt udviklet og anvendes til støtte for elevernes valg og tilrettelæggelse af deres uddannelsesforløb. Tidligere erfaringsopsamlinger om erhvervsuddannelserne peger dog på, at forskellig implementering af roller og instrumenter har afgørende indflydelse på, om forskellige elevtyper oplever sammenhæng, relevans og struktur i deres uddannelsesforløb - eller det modsatte.

Siden reformen i 2000 er der gennemført adskillige analyser

med fokus på årsager til frafald. Hensigten med denne aktuelle undersøgelse har været at identificere eksempler på praksis, der i særlig grad befordrer fastholdelse. Publikationen indeholder derfor præsentation af en række gennemprøvede eksempler på tiltag og praksis, som har vist sig at have positiv indflydelse på at fastholde eleverne i en erhvervsuddannelse.

Undersøgelsen er gennemført for Undervisningsministeriet af Teknologisk Institut. Publikationens indhold bygger på en række interview med ledere, lærere og elever på udvalgte erhvervsskoler og erhvervsuddannelser.

Publikationen er i internetversionen bygget fleksibelt op i en form for praktisk værktøjskasse, som er velegnet til at anvende online. Det er enkelt og hurtigt at gå direkte til det ønskede tema. Samtidig er det med et enkelt klik muligt, for de brugere, som ønsker det, at printe hele publikationen ud i den oprindelige sammenhæng.

Undervisningsministeriet har finansieret den bagvedliggende undersøgelse og udarbejdelsen af publikationen. Afslutningsvis skal bemærkes, at meninger og synspunkter i publikationen står for forfatterens egen regning.

Niels Glahn og Gert Nielsen
Undervisningsministeriet
Område for erhvervsfaglige uddannelser
September 2005

Resume

Et af de centrale mål med erhvervsuddannelsesreform 2000 var, at erhvervsuddannelserne skulle kunne rumme og være en attraktiv ungdomsuddannelse for elever med forskellig baggrund og forudsætninger. Reformen blev derfor i stor udstrækning en pædagogisk reform. På mange måder betød den et brud med eksisterende rammer og strukturer – udgangspunktet for undervisningen skulle tages i den enkelte elev og dennes forudsætninger. Med reformen blev der introduceret nye instrumenter, som den personlige uddannelsesplan, uddannelsesbogen, kontaktlærerordningen, nye målbeskrivelser og Elevplan til støtte for elevernes valg og tilrettelæggelse af deres uddannelsesforløb. Tidligere erfaringsopsamlinger peger dog på, at forskellig implementering af roller og instrumenter har afgørende indflydelse på, hvorvidt forskellige elevtyper oplever sammenhæng, relevans og struktur i deres uddannelsesforløb - eller det modsatte¹.

Regeringen har i regeringsgrundlaget “Nye mål” fra februar 2005 formuleret en målsætning om, at mindst 85 procent af en årgang i 2010 gennemfører en ungdomsuddannelse, og i 2015 er målet 95 procent.

Derfor har Undervisningsministeriet ønsket at gennemføre en afdækning af god praksis for fastholdelse i erhvervsuddannelserne på tværs af områder, indgange og elevgrupper med konkrete eksempler på, hvordan opgaven i dag bliver grebet an på udvalgte skoler.

Analysen giver mange eksempler på, hvordan skolerne arbejder med at udvikle god praksis for fastholdelse af en stadig mere

---

1) *Forsøg med erhvervsuddannelsesreform 2000 - opsamling af de første erfaringer*, se <http://pub.uvm.dk/2000/opsamling/> og *Erfaringer fra forsøg med eud-reformen – grundforløb og hovedforløb i 2000*, se <http://pub.uvm.dk/2001/eudreform2/>, Undervisningsministeriet 2001 og 2002.

heterogen elevgruppe og i forhold til de krav, som morgendagens arbejdsmarked forventes at stille. For mange skoler har forandringerne i elevgrupper medført et tættere samarbejde med andre aktører - blandt andet med folkeskolen.

Brobygning omfatter ikke kun 10. klasse. Det tidlige møde med erhvervsuddannelserne igennem hele folkeskolens overbygning - eller måske endda tidligere - kan give elever lejlighed til at snuse til forskellige uddannelser og brancher. Ved at eleverne tidligt får et indblik, i hvad forskellige erhvervsuddannelser indeholder og kræver, bliver elevernes valgfundament styrket. De kan få kendskab til uddannelser, som de slet ikke kender, for eksempel kommunikationselektrikeruddannelsen, eller de erfarer, at en maler ikke kun laver marmoreringer, som man ellers let kan få indtryk af fra fjernsynsudsendelser. Endelig kan det tidlige møde også være med til at forebygge et eventuelt senere kulturchok, fordi eleverne er blevet bedre rustet til en uddannelseskultur, som fra første færd er orienteret mod arbejdsmarkedet.

Det er vigtigt, at logistikken er i orden, når eleverne starter et grundforløb, hvad enten det handler om arbejdstøj, kontaktlærer, skemaer eller lokaler. Hvis tingene ikke er i orden, kommer eleverne også lettere på slingrekurs. Derfor holder skolerne orienteringsmøder, hvor elever og forældre bliver orienteret om alt det praktiske. Samtidig får skolen lejlighed til at tydeliggøre forventninger og krav over for både elever og forældre – en markering af en overgang til en erhvervsfaglig uddannelse og de første skridt på vej mod arbejdsmarkedet.

Forhold om eventuel godskrivning skal også afklares, så eleverne fra første dag oplever undervisningen som ny og vedkommende. Tidlige introduktionsarrangementer kan give skolerne lejlighed til at opfange elever, som har særlige behov, så eventuelle specialpædagogiske foranstaltninger kan blive tilrettelagt, inden eleven påbegynder grundforløbet.

Det er typisk en broget flok, som påbegynder et grundforløb.

Realkompetenceafklaring i begyndelsen af grundforløbet er et af de instrumenter, skolerne anvender for at få afklaret, ikke hvad eleverne tidligere har lært, men hvad de faktisk kan, og hvordan de tager fra, så undervisningen kan bygge på den enkelte elevs faktiske forudsætninger. Værkstedsundervisningen, hvor faglærerne kan observere eleverne, men også test er redskaber, som tages i brug for at sikre, at eleverne begynder på det rigtige niveau, så de hverken keder sig, eller det bliver for svært. For mange elever er det en ny verden, der åbner sig med nye kammerater, nye fag og et nyt fagsprog og nye omgangsformer. På den ene side vil eleverne gerne i gang med alt det nye, men på den anden side er det også vigtigt, at de lærer hinanden at kende, fordi de siden hen skal arbejde sammen om det faglige.

Grundforløbet består af mange mål og delmål. Det kan være svært at få overblik over, hvad der skal nås af mål i grundforløbet, og hvordan tingene hænger sammen. Elevplan og den personlige uddannelsesplan er redskaber, som kan hjælpe eleverne med at skabe en faglig forankring og fokus. For mange elever, ikke mindst de yngre, er faste strukturer og fælles regler vigtige og med til at skabe det rum og de rammer, som de kan orientere sig ud fra. Det pædagogiske omdrejningspunkt i denne struktur er det lille lærerteam. Teamet arbejder tæt sammen, så der skabes helhed i undervisningen. Med det lille lærerteam oplever eleverne, at der hurtigere bliver reageret, at der stilles krav, og at der er konsekvens, og det er vigtigt for elevernes motivation og uddannelsesadfærd. Hvis det begynder at knibe med motivationen, eller hvis eleverne er valgforvirrede, er der ikke noget som et virksomhedsforlagt undervisningsforløb, som kan bringe dem på ret køl igen.

“Kend dig selv”, skrev de gamle grækere over indgangen til templet i Delphi. Det er væsentligt at kende sig selv og omverdenens krav som forudsætning for at vælge og komme på rette hylde. De løbende samtaler med kontaktlærerne hjælper eleverne med at få kød og blod på personlige og faglige mål og med at få rettet op, hvis eleven er kommet ud på et sidespor

og i risikozonen. Især for pigerne kan kontaktlæreren også være den voksenperson, de måske mangler i deres hverdag, og som de derfor kommer til med store og små personlige problemer. Kontaktlæreren kan lytte, men også hjælpe elever på vej, hvis de har brug for professionel vejledning, så de ikke så let falder fra, hvis de får ondt i livet. Elever, der tidligere er faldet fra, ender let med at blive uddannelseszappere.

Med Elevplan som instrument kan uddannelses- og erhvervsvejledningen få lagt nogle realistiske planer for en elev, så det med tæt opfølgning og dialog bliver mere overskueligt at nå i mål. Ekstra lektiehjælp i forbindelse med de boglige fag eller en periode med læse-skrivetræning, kan også være med til at give eleverne lige præcis den støtte, der er nødvendig, for at de kan gennemføre en erhvervsuddannelse.

Eleverne kan godt til tider opleve, at der er *et øje i det høje*, som reagerer prompte, når de ikke passer skolen og får afleveret opgaver, og det har en vis præventiv effekt. Men eleverne skal selv lære at tage medansvar. Derfor anvendes Elevplan også, så eleverne selv kan følge op, og nogle steder så de selv har ansvar for at registrere deres tilstedeværelse. Det har en god virkning.

Nogle elever prøver bestandigt at udfordre grænser for adfærd. Regler og normer ignoreres. Ofte er det stor erfaring og et batteri af utraditionelle virkemidler, som ligger langt ud over den traditionelle lærerrolle, der får eleverne på rette spor. Ultimativt kan bortvisning have en vis præventiv effekt. Det sker til tider også for ikke at demotivere en stor gruppe af elever, der først og fremmest er kommet for at få en erhvervsuddannelse. For elever med anden etnisk baggrund end dansk kan der være mange snublesten, der skal undgås, og barrierer, der skal overvindes, for at kunne gennemføre en erhvervsuddannelse. Uagtet sproglig kompetence kan fagsproget og specifikke fagtermer være svære at få styr på. Her kan en ekstra indsats, hvor lærerne igennem undervisningstilrettelæggelsen prøver på at tilgode udviklingen af et før-fagsprog gøre forskellen. Elever af

anden etnisk baggrund end dansk har ofte ikke så stort et dansk netværk, så ekstra kontaktlærertid kan være en væsentlig hjælp i en række situationer i kontakt med myndigheder og praktikpladser. For specielt en gruppe af drengene drejer det sig også om at markere krav og regler. De skal kontant mærke, at det er skolen, som sætter dagsordenen.

For elever med de allersværeste problemer sættes grænserne mellem skolen som lærested og skolen som værested på prøve, hvor erhvervsuddannelsen til tider er allersidste chance. Der er typisk tale om problemer, der kræver et tæt tværinstitutionelt samarbejde. Samarbejde med SSP (Samarbejde mellem Skole, Socialforvaltning og Politi) baseret på en 24 timers indsats og med udgangspunkt i elevens samlede livssituation bliver redningsplanken for nogle elever, som ellers var på vej helt over i det sociale system. Men det kræver ressourcer, som ikke kun ligger inden for skolernes rammer og budgetter.

Overgangen mellem afslutning af grundforløb og start i hovedforløb er *højrisikozone* for de elever, som ikke har en praktikplads endnu. Skolerne tager mange strategier i brug for at hjælpe elever, som ikke har fundet en praktikplads, med at finde en og også få eleverne vejledt over i beslægtede uddannelser med bedre beskæftigelsesmuligheder. Det er erfaringen på tværs af indgange og uddannelser, at elever uden praktikplads inden for den valgte uddannelse er i risikozonen for at falde fra ved overgangen til hovedforløb. Flere skoler lægger stigende vægt på, at eleverne aktivt bliver i stand til at præsentere sig selv - som forudsætning for at få foden inden for i en virksomhed, som første skridt til en praktikaftale.

Når eleverne krydser tærsklen til hovedforløbet, er de generelt langt mere målrettede. Det kan også læses af udviklingen i frafaldsstatistikkerne. Inden for enkelte uddannelser kan skiftet til et højt arbejdstempo og en kontant arbejdspladsjargon dog virke afskrækkende og få nogle til at overveje at give op. Her kan et besøg fra en faglærer tidligt i praktikforløbet være med til at få afstemt forventninger mellem virksomhed og elev. For

andre elever betyder start i hovedforløbet ikke blot overgang til en ny arbejdskultur, men også skole- og kammeratskabsskift. Et tæt samspil mellem skolen og skolehjemmet kan tilbyde eleverne et attraktivt miljø, så de trives i det nye - ikke mindst når de kan se, at skolen også er et attraktivt lærested for de, der allerede har en erhvervsuddannelse. Det giver faglig stolthed.

Et tæt samspil mellem virksomhed og skole er altafgørende for, at eleverne oplever et godt hovedforløb. Det er ikke altid, det er lige let at få kommunikationen til at fungere i praksis, selv om nogle virksomheder er begyndt at anvende Elevplan mere aktivt. Så kan det være godt med supplerende og enkle redskaber, der kan holde styr på, hvad eleven har lært i praktikvirksomheden og på skolen, men det kan også hjælpe at inddrage det lokale uddannelsesudvalg, hvis det kniber med kontakten. Opstår der alligevel problemer for en elev, kan en hurtig opfølgning i samarbejde med mester gøre forskellen. Selv om overskuelighed og faste rammer også er af betydning i hovedforløbet, skal eleverne her lære at arbejde selvstændigt, så de kan klare sig ude på en arbejdsplads. Noget af det, der virkelig motiverer eleverne, er, når der er en tæt sammenhæng mellem oplæringen i virksomheden og under skoleopholdet, så eleverne kan tage virksomhedsproblemer med på skolen og få arbejdet dem igennem og gå i dybden med særlige emner med faglærerens vejledning og hjælp.

Skolernes ledelse har stigende fokus på frafald og fastholdelse som et fælles anliggende mellem flere aktører. Faglighed og trivsel er i højsædet. For at det kan lykkes, går skolernes ledelser nye veje for at professionalisere indsatsen for den enkelte elev, allerede før eleven påbegynder grundforløbet. Det sker i en erkendelse af de voksende forskelle, der er i elevgruppens profil, når de påbegynder grundforløbet. Skolerne går gerne langt geografisk for at hente inspiration, og de indgår i nye samarbejdsrelationer for at kunne yde en helhedsorienteret indsats for de unge. Kvalitetsmål og aktiv brug af statistikker er med til at understøtte de institutionelle strategier. Interna-

tionalisering er i stigende omfang en af de strenge, skolerne skal spille på, hvis de skal være attraktive for en voksende gruppe af elever, og siden hen for også at øge deres beskæftigelsesmuligheder. Det kan være et kortere studieophold i udlandet, men i nogle uddannelser kan det også give god mening, både for eleven og praktikvirksomheden, hvis dele af praktikforløbet gennemføres i udlandet.

Baggrund

Et af de centrale mål med erhvervsuddannelsesreformen i 2000 var, at erhvervsuddannelserne skulle kunne rumme og være en attraktiv ungdomsuddannelse for elever med forskellig baggrund og forudsætninger. Reformen blev derfor i stor udstrækning en pædagogisk reform. På mange måder betød den et brud med eksisterende rammer og strukturer – udgangspunktet for undervisningen skulle tages i den enkelte elev og dennes forudsætninger. Med reformen blev der introduceret nye instrumenter, som den personlige uddannelsesplan, uddannelsesbogen, kontaktlærerordningen, nye målbeskrivelser og Elevplan til støtte for elevernes valg og tilrettelæggelse af deres uddannelsesforløb. Tidligere erfaringsopsamlinger peger dog på, at forskellig implementering af roller og instrumenter har afgørende indflydelse på, om forskellige elevtyper oplever sammenhæng, relevans og struktur i deres uddannelsesforløb - eller det modsatte.²

Der er i 90'erne - og også efter reformens implementering - gennemført en række større og mindre analyser af både kvantitativ og kvalitativ art om frafald og mulige årsager til dette. Analyserne har vist, at der er behov for en mere præcis forståelse af begrebet frafald med fokus på afbrud og årsager til afbrud som udgangspunkt for en forebyggende indsats.

Regeringen har i regeringsgrundlaget "Nye mål" fra februar 2005 formuleret en målsætning om, at mindst 85 procent af en årgang i 2010 gennemfører en ungdomsuddannelse, og i 2015 er målet 95 procent.

2) *Forsøg med erhvervsuddannelsesreform 2000 - opsamling af de første erfaringer*, se <http://pub.uvm.dk/2000/opsamling/> og *Erfaringer fra forsøg med eud-reformen – grundforløb og hovedforløb i 2000* se <http://pub.uvm.dk/2001/eudreform2/>, Undervisningsministeriet 2001 og 2002.

Derfor har Undervisningsministeriet ønsket at gennemføre en afdækning af god praksis for fastholdelse i erhvervsuddannelserne på tværs af områder, indgange og elevgrupper med konkrete eksempler på, hvordan opgaven i dag bliver grebet an på udvalgte skoler.

Analysen giver mange eksempler på, hvordan skolerne arbejder med at udvikle god praksis for fastholdelse af en stadig mere heterogen elevgruppe og i forhold til de krav, som morgen dagens arbejdsmarked forventes at stille. For mange skoler har forandringerne i elevgrupper medført et tættere samarbejde med andre aktører. Det sker i en erkendelse på skolerne af, at erhvervsuddannelserne kun er ét element i de unges samlede livssituation.

I vores analysetilgang har vi valgt ikke at lave en vurdering af de eksempler på god praksis, som skoler og andre aktører selv fremhæver, men at lade mangfoldigheden i eksempler tale for sig selv. Specifikke lokale forhold, variationer i indgange og faglige krav, sammensætning af elevgruppen, og skolernes størrelse, geografiske lokalisering og fysiske indretning er med til at sætte rammerne for forskellige fastholdelsesstrategier. Derfor vil der i mange tilfælde heller ikke være tale om, at en praksis fra én skole umiddelbart kan overføres til en anden skole, uden at de specifikke lokale forudsætninger medtænkes.

En stor tak til alle, som beredvilligt har bidraget til denne analyse. I gennem de mange interview, som har været gennemført over en kort periode, og hvor mange har skullet samles, har vi oplevet et stort engagement fra alles side og et ønske om at tage et medansvar for, at flere unge gennemfører en kompetencegivende ungdomsuddannelse.

Projektleder

Hanne Shapiro, Teknologisk Institut, Kompetence, IT,
Analyser

Interview- og analysegruppe: Susette Gam, Trine Panton,
Martin Eggert Hansen, Lone Jensen og Lene Ustrup.

Kontakt: Hanne.Shapiro@teknologisk.dk

Design

Litteratur

Der er gennemført en indledende scanning af eksisterende rapporter og analyser om frafald og årsager til frafald som baggrund for operationalisering af analysedesign og interviewrammer.

Respondenter

Teknologisk Institut har i samarbejde med Undervisningsministeriet udvalgt et antal skoler og indgange for henholdsvis grundforløb og hovedforløb. Udvælgelsen har fundet sted på baggrund af statistiske data stillet til rådighed af Undervisningsministeriet og UNI•C. I udvælgelsen er endvidere indgået nuværende og tidligere FoU-projekter om frafald og fastholdelse samt ministeriets og fagkonsulenters kendskab til aktiviteter på skolerne, som er sat i gang for at fastholde flere elever i at gennemføre en erhvervsuddannelse. Endelig er skolerne valgt, så de afspejler en bredde i geografi og indgange/uddannelser samt grundforløb og hovedforløb.

Interviewene er gennemført som fokusgruppeinterview typisk med kontaktlærere, en vejleder og en uddannelsesleder for det pågældende område samt LOP-funktionen. Herudover er der gennemført fokusgruppeinterview med elever med forskellig baggrund og i forskellige faser af deres uddannelse for at få afdækket deres oplevelser og vurdering af god praksis for fastholdelse.

Endeligt er der gennemført telefoninterview med skoledirektører og et antal aktører, som har igangsat initiativer, der har betydning i forhold til at fastholde de unge i uddannelse. Interviewene er gennemført i perioden 12. april til 26. maj 2005.

Struktur

Publikationen er bygget op, så den følger elevens vej igennem systemet, fra før en elev påbegynder grundforløbet, til uddannelsen er afsluttet, og eleven står med et uddannelsesbevis. For overskuelighedens skyld indledes hvert hovedafsnit med en kort opsummering, inden der gives en række konkrete eksempler på god praksis i relation til det tema, som behandles i hovedafsnittet. Hvert hovedafsnit afsluttes med en opsummering på god praksis.

Før opstart

Tidligt kendskab

Det tidlige møde med erhvervsuddannelserne igennem hele folkeskolens overbygning eller måske endda tidligere kan give elever mulighed til at snuse til forskellige uddannelser. Ved at eleverne tidligt får et indblik i, hvad forskellige uddannelser og brancher indeholder og kræver, bliver elevernes valgfundament styrket, fordi de får kendskab til helt nye erhvervsuddannelser som for eksempel kommunikationselektrikeruddannelsen, eller fordi de får indblik i, at en maler ikke kun laver marmoreringer, som man ellers let kunne få indtryk af fra fjernsynsudsendelser. Endelig kan det tidlige møde også være med til at forebygge kulturchok med risiko for frafald, fordi eleverne er bedre rustede til en uddannelseskultur, som er orienteret mod arbejdsmarkedet.

Analysens primære fokus har været på elevgruppen fra det øjeblik, eleverne påbegynder en erhvervsuddannelse. Der er dog kommet mange eksempler på samarbejde med folkeskolen, de nye centre for Ungdommens Uddannelsesvejledning (herefter UU-centre), produktionsskolerne samt særligt tilrettelagte trainee-forløb. De er alle initiativer, der fungerer som brobygning og som støtte til uafklarede elever eller til elever, som har forskellige typer af problemer. I et mindre omfang har vi medtaget eksempler på sådanne samarbejder. Hensigten har været at eksemplificere, hvordan mere formaliserede samarbejder i uddannelsessystemet kan skabe sammenhæng for den unge. Formålet for eleven kan være at få prøvet nogle uddannelser og dermed få testet nogle af de fjernsynsvirkeligheder, der somme tider er forudsætningen for deres valg. Det kan også handle om behovet for en overgangsperiode, som ikke kun vægter det erhvervsfaglige, men også udvikling af elevens bredere sociale kompetencer og adfærd. Mange af initiativerne har forebyg-

gende karakter. En tidlig og målrettet afklaring kan medvirke til, at unge ikke bliver uddannelseszappere.

EUC Vest har i mange år haft et tæt samarbejde med alle byens folkeskoler fra 6. klasse. Fra 6. til 10. klasse får eleverne tilbudt et forløb, hvor de kommer på teknisk skole og får en bred introduktion til erhvervsuddannelserne. Herudover får eleverne mere konkret indsigt i én af indgangene. De bygger i løbet af 6.-10. klasse et hus. Ved at arbejde med alle processerne, som indgår i bygningen af et hus, får de indsigt i de forskellige erhvervsuddannelser, og hvad det vil sige at være for eksempel tømrer, murer eller elektriker. Skolen har meget positive erfaringer med dette samarbejde. Som skolen påpeger, kræver det dog mange ressourcer for at få det til at fungere i forhold til alle byens skoler og klassetrin. Derfor er initiativet ikke blevet udvidet til de øvrige indgange. Samarbejdet med det lokale UU-center fungerer godt. Skolen vurderer, at det

har betydning, at der er ansat vejledere med forskellig baggrund fra uddannelsessystemet.

Også på EUC NORD er der gode erfaringer med, at folkeskoleelever tidligt får mulighed for at snuse til forskellige brancher og uddannelser. Det er skolens erfaring, at folkeskoleeleverne ofte har begrænset konkret kendskab til erhvervslivet og erhvervsuddannelserne. For at skabe et godt fundament for deres valgovervejelser er det derfor vigtigt, at folkeskoleeleverne kommer tidligt ud og snuser til erhvervsuddannelserne.

På EUC MIDT er der introduktionsforløb for folkeskolens elever helt ned til 3. klasse. I skolens Bygge og anlægsindgang, hedder arrangementet "Byg et Hus". I perioden 3.-6. klasse har eleverne en dag på skolen på hvert klassetrin. To og to bygger eleverne et hus i målestoksforholdet 1:20. I hver mellemliggende periode tages huset hjem og efterfølgende tilbage til erhvervsskolen. Der sættes spær på, og der sættes vinduer i. Det sidste år laver eleverne en vandinstallation i et af værkstederne. En af de centrale pointer er, at eleverne ikke kun bliver introduceret til de praktiske håndværksfag. Eleverne oplever konkret matematikken i tagspærkonstruktionen og får fagligheden og fagkulturen ind under huden. Det samme gælder for folkeskolelærerne, der også er inviteret med. På 8.-9. klassetrin er eleverne klassevis en dag på erhvervsskolen. Forløbet omfatter en introduktion og værkstedsaktivitet. I 8. klasse laver de en cd-holder og i 9. klasse en grill-starter. Der er en evaluering efter hvert forløb, så eventuelle uhensigtsmæssigheder kan rettes op. Arrangementet er koordineret af EUC MIDT's administration. 8. klasse-arrangementet er placeret i foråret og 9. klasse-arrangementet i efteråret. Der er også et udvidet forløb for 9. klasser, hvor eleverne på forhånd skal vælge sig ind på en indgang. For eksempel skal eleverne lave et dørskilt, som tegnes på pc i et tegneprogram og dernæst programmeres til en cnc-maskine. Forløbet er tilrettelagt, så eleverne erfarer, at uddannelserne både har et praktisk, et teknologisk og et kreativt designelement. It og design er ikke kun forbeholdt uddannelserne inden for Teknologi og kommunikation.

Trainee-forløb

Inden for Håndværk og teknik er der på landsplan i et samarbejde mellem arbejdsmarkedets parter etableret et trainee-forløb for unge. Det giver unge mulighed for at prøve erhvervet af i elevlignende forhold. Forudsætningen er, at de unge har gennemført ni års skolegang. Tilbuddet henvender sig til unge under 18 år. Derfor har det også været nødvendigt at få dispensation fra Arbejdstilsynet efter samme model, som gælder for produktionsskoler. Længden på forløbet og antal timer kan variere. DS Håndværk og Industri har oplevet en stor interesse fra virksomhedernes side. Der er nu flere virksomheder tilmeldt, som har interesse i ordningen, end der er potentielt interesserede elever. DS Håndværk og Industri formidler kontakten mellem virksomhed og elev, men det er virksomheden selv og den unge, som indgår aftaleforholdet.

DS Håndværk og Industri betragter forløbet som en succes. Det gælder både, hvis eleven ender med en uddannelsesaftale, og hvis det betyder en afklaring af, at branchen ikke er noget for den pågældende elev. Sammen med Dansk Metal er DS Håndværk og Industri i gang med en opsøgende indsats i forhold til de 46 UU-centre på landsplan, som supplement til tidligere markedsføringsindsatser. Der har været interesse for modellen også fra andre brancher. Konsulenterne i DS Håndværk og Industri vurderer, at modellen er umiddelbar overførbart til andre brancheområder. Den vil kunne indgå som en integreret komponent i brobygning mellem folkeskole og ungdomsuddannelser også grundet modellens fleksibilitet, hvad angår timetal.

DS Håndværk og Industri har ligeledes erfaringer med samarbejde med produktionsskoler og tekniske skoler i forskellige former for overgangsforløb. I et samarbejde mellem Korsør Produktionsskole og erhvervsskolen Selandia kommer eleverne i et afklaringsforløb. Det giver eleverne en slags lille kørekort i forhold til indgangen Håndværk og teknik. Forløbet har en dobbelt effekt. Dels fungerer det som et afklaringsforløb for den enkelte elev. Dels har modellen den effekt, at elever, som

kan have indlæringsvanskeligheder, får en konkret branchefaglig ballast, inden de påbegynder en erhvervsuddannelse. Det kan styrke elevernes selvtillid, så de ikke så let falder fra.

Også Aarhus tekniske Skole udnytter i nogle tilfælde samarbejdet med en produktionsskole. Det sker, hvis eleverne er frafaldstruede og trænger til et pusterum, hvor de for eksempel har behov for at få styrket deres personlige kompetencer. Tilsvarende er der også elever fra produktionsskolen, som kommer på teknisk skole for at få afprøvet, om de nu er parate til at begynde en erhvervsuddannelse, typisk efter de tidligere er faldet fra. Skolen vurderer, at det er afgørende for samarbejdet, at de afholder fælles vejledningsmøder hvert halve år. Det har været med til at nedbryde eventuelle gensidige fordomme. Det har samtidig styrket kendskabet til hinandens systemer og respekten for, hvad de forskellige systemer kan.

Brobygning

På Aalborg tekniske skole er der gode erfaringer med brobygning. Elever kommer ind i fireugers forløb – typisk fra 10. klasse. 60-75 procent af de elever, som har været i et brobygningsforløb, påbegynder en erhvervsuddannelse, og eleverne har typisk lettere ved at falde til på skolen. Eleverne får i perioden mulighed for at afprøve uddannelserne inden for én indgang, selv om de ofte kommer med forestillinger om, at de vil være noget bestemt, for eksempel kok eller køkkenassistent. Hensigten er, at eleverne får udvidet deres valgfundament for at understøtte deres uddannelsesmobilitet. Inden for indgangen Fra jord til bord har skolen netop startet en anden model for brobygning på baggrund af en konkret henvendelse fra en folkeskoleinspektør. Modellen går ud på, at elever, der er i gang med en erhvervsuddannelse, kommer ud i folkeskolen og fortæller om, hvordan det er at gå på en teknisk skole, med udgangspunkt i den konkrete erhvervsuddannelse, de er i gang med. En af fordelene er, at elever typisk vil lytte mere til en jævnaldrende end til en professionel vejleder.

I Viborg Kommune er der obligatorisk brobygning i 10. klasserne hen over fire uger i efteråret.

Eleverne vælger en indgang. De får tre obligatoriske grundfag, hvor der i samarbejde med folkeskolelæreren vælges opgaver, som indgår i pensum. Efterskoler kan ligeledes bestille fire ugers brobygningsforløb.

Flere interviewede lærere vurderer, at brobygningsinitiativer også bør omfatte folkeskolens lærere i overbygningen, så de får en konkret indsigt i erhvervsuddannelserne og bredden i disse som et supplement til UU-centrenes indsats.

Inden for den merkantile indgang på CEUS oplever skolen, at nogle folkeskoler er usikre i forhold til de nye gærdehøjder. I nogle tilfælde betyder det en bedre indledende visitering. Folkeskolens vejledere går nu ind og vejleder de unge til at fravæl-

ge hg, hvis vejlederne vurderer, det bliver for svært. Set fra skolens synsvinkel betyder de nye gærdehøjder, at det merkantile område ikke på samme måde som tidligere af afsendersystemet opfattes som uddannelsesmuligheder for de, der ikke kan blive andet.

Nye tiltag

Da regeringsgrundlaget var formuleret i februar 2005 - med de nye målsætninger om fastholdelse og gennemførelse af en ungdomsuddannelse - tog direktionen på EUC Syd et nyt initiativ i forbindelse med brobygning. Forsøget implicerer i første omgang Sønderborg som byområde, men skal udvides til de øvrige kommuner i området omkring EUC Syd. Forsøget med Sønderborg som byområde bygger på en aftale med byens borgmester om brobygning fra erhvervsuddannelserne rettet mod byens 10. klasser. Skolens ledelse har vurderet, at en institutionel tilgang, som omfatter alle byens skoler, er nødvendig, og at det er erhvervsskolerne, som skal være de udfarende i forhold til brobygning. Begrundelsen er blandt andet at udvide 10. klasse-elevernes valgfundament.

Tidligere analyser viser, at selvom elever ofte på det tidspunkt har valgt ungdomsuddannelse, er det sket på et spinkelt grundlag, som kan udgøre en risiko for frafald. Et andet argument fra skolens side er, at erhvervsuddannelseskulturen vil være fremmed for en stor gruppe elever. Derfor drejer det sig også om på et tidligere tidspunkt at få konkret indsigt i den kontante kultur, der kendetegner erhvervsuddannelserne, for at undgå et muligt kulturchok, inden eleverne påbegynder en erhvervsuddannelse. Ledelsen på EUC Syd vurderer, at overgangen til andre ungdomsuddannelser ikke er så brat, fordi uddannelseskulturen der er mere lig folkeskolens.

Et andet initiativ, som er på tegnebrættet, er at få udviklet brobygningsforløb, som retter sig mod de *uddannelsessvage* og specielt *valgsvage* elever i folkeskolen. Det sidste er et samarbejde på ledelsesniveau mellem de fire skoler CEU Kolding, EUC Vest, EUC Syd og Uddannelsescenter Herning. De har nedsat

en arbejdsgruppe, som konkret skal analysere og komme med forslag til, hvordan denne elevgruppe gradvist bygges op, så de kan gøres parate til at gennemføre en erhvervsuddannelse. Arbejdsgruppen har herudover fået som kommissorium, at den skal analysere eventuelle lovgivningsmæssige barrierer med henblik på, at de fire skoler kan ansøge om forsøgsstatus i forhold til den elevgruppe.

På Hamlet vurderer ledelsen, at det vil være nødvendigt at kunne tilbyde meget forskellige kompetenceafklarende forløb og brobygningsforløb, hvis regeringens målsætning om gennemførelse af en ungdomsuddannelse skal nås. Det er også nødvendigt, at det sker i et meget tæt samspil med folkeskolen. På skolen har man positive erfaringer med at få beskrevet brede kompetenceafklarende forløb for valgsvage elever. Forløbene kan have varierende længder inden for de lovgivningsmæssige rammer, der gælder for et grundforløb. Forløbene omfatter både kompetenceafklarende og bredt personligt socialiserende og udviklende elementer. Forløbene beskrives, så de kan præsenteres som en mulighed for elever og lærere i folkeskolens afgangsklasser.

Det er skolens vurdering, at forløbene nu er så godt afprøvet, at skolen kan lave lignende forløb for hg. Samtidig påpeger skolens ledelse, ligesom ledelsen på Aarhus tekniske Skole, at der fortsat er en stor gruppe elever, der ikke er problemer med. For disse elever drejer det sig først og fremmest om, at skolen leverer en god faglig undervisning og støtter eleverne i at blive *praktikparate*.

Endelig er der en tredje gruppe, som kan være i risikozonen for at falde fra, fordi de ikke får udfordringer nok i forhold til de forudsætninger, de kommer med. Den øgede indsats for elever med de svære problemer må ikke ske på bekostning af de mest velfungerende elever, vurderer ledelsen på Hamlet, ikke mindst fordi de fagligt og socialt velfungerende elever kan være med til at løfte det samlede miljø på skolerne. Nogle af de modeller, skolen anvender, er turbogrundforløb, studenter-

klasser og virksomhedsrettede projekter gennemført på skolen. Inden for rammerne af bekendtgørelsen for grundforløb og med udgangspunkt i den personlige uddannelsesplan løser eleverne en virkelig problemstilling formidlet af deres nuværende eller potentielle praktikvirksomhed som en del af undervisningen.

Nogle af respondenterne i vores undersøgelse er ikke tvivl om, at skolerne fremover skal have mere fokus på toppen af eleverne, som vælger erhvervsuddannelserne - også fordi denne gruppe ellers kan være frafaldstruet på grund af manglende udfordringer. Det vil herudover være centralt for uddannelsernes attraktivitet og omdømme blandt forældre, virksomheder og elever med en målsætning om et system i verdensklasse.

Eleverfaringer

Flere elever fortæller positivt om forskellige former for brobygning, inden de kom på en erhvervsskole. Det har hjulpet dem til gradvist at blive afklarede om, hvad de vil. For en elev fra Mekanik, transport og logistik har det været afgørende for hans valg af automekanikeruddannelsen.

Flere elever vurderer, at hvis der skulle gøres noget for at fastholde de elever, der skifter uddannelse og indgang flere gange eller går helt ud, skulle der være en slags præsentationskurser, hvor der er mulighed for at prøve flere uddannelser af - også på tværs af indgange. Det ville give en bedre mulighed for at vælge til og fra. En elev fra frisøruddannelsen, der havde nogle måneders arbejds erfaring, inden hun påbegyndte grundforløbet, vurderer, at specielt elever, som kommer direkte fra folkeskolen, har helt urealistiske billeder af, hvad de skal i gang med. Hun mener, at det betyder noget for fastholdelse, at eleverne ved noget om, hvad de skal i gang med, og har prøvet tingene i praksis på erhvervsskolen og ikke kun hørt om det.

Nogle elever foreslår en større sortering til at begynde med. Deres begrundelse er, at nogle unge hverken fagligt eller socialt er parate til at påbegynde et grundforløb og derfor let kan få en negativ indflydelse på en større gruppe elever.

Observationspunkter

- Tidlige brede brobygningsforløb for folkeskoleelever. Målet er, at eleverne får konkrete erfaringer med bredden i erhvervsuddannelserne. Endvidere at eleverne får indsigt i uddannelser, de ikke kender, som modbillede til en fjernsynsvirkelighed med henblik på at udvikle elevernes valgfundament, og får en blødere overgang til erhvervsskolernes uddannelses- og arbejdsmarkedskultur.
- Obligatoriske/fleksible brobygningsforløb tilpasset forskellige målgrupper i folkeskolen.
- Introduktionsforløb for folkeskolens lærere i overbygningen med henblik på at styrke folkeskolelærernes vejledningskompetence som et supplement til UU-centrene.
- Trainee-forløb organiseret af arbejdsmarkedets parter som supplement til den nye mesterlære og andre typer brobygningsforløb specielt på områder, hvor der er mangel på elever.
- Formaliseret samarbejde med produktionsskoler som brobygningsmulighed for elever med særlige faglige og sociale behov med henblik på at styrke det praktiske samarbejde og tillid baseret på en reel indsigt i de to systemers muligheder og opbygning.
- Samarbejde om folkeskoleelevernes uddannelsesplan, så det bliver et aktivt instrument for de aftagende ungdomsuddannelsesinstitutioner.
- Involverende og aktivt opsøgende samarbejde mellem de forskellige vejledningsinstanser med udgangspunkt i den enkelte elev og med særlig fokus på uddannelseszappere.

Grundforløb

Introduktion

Det er vigtigt, at logistikken er i orden, når eleverne påbegynder et grundforløb, hvad enten det handler om arbejdstøj, kontaktlærer, skemaer eller lokaler. Hvis tingene ikke er i orden, kommer eleverne også lettere på slingrekurs. På introduktionsmødet får skolen lejlighed til at tydeliggøre forventninger og krav over for både elever og forældre – en markering af en overgang til en erhvervsuddannelse og de første skridt på vej mod arbejdsmarkedet. Forhold om merit kan afklares, så eleverne fra første dag oplever undervisningen som ny og vedkommende. Tidlige introduktionsarrangementer kan også give skolerne lejlighed til at opfange elever, som har særlige behov, så eventuelle specialpædagogiske foranstaltninger kan blive tilrettelagt, inden eleven påbegynder grundforløbet.

De fleste interviewede skoler holder en eller anden form for introduktionsarrangement et stykke tid inden starten af grundforløbet. På Aalborg tekniske skole oplever man en stor forskel på årets optag. Ved sommeroptaget er elevgruppen homogen med elever, der kommer lige fra folkeskolen, og der er flere forældre med til arrangementet. Resten af året er det typisk en langt mere broget flok også med mange ældre elever. Den samme vurdering har man på Uddannelsescenter Herning. På nogle af skolerne er lærerne derfor begyndt at se på frafaldsmønstre på de forskellige optag med henblik på at få igangsat optagsbestemte indslusningsforløb.

Der er forskellig praksis for, hvordan introduktionsarrangementerne er organiseret. Ikke mindst med hensyn til graden af individuel orientering, og om der sker en indledende form for visitering allerede ved introduktionsforløbet.

Formålet med introduktionen er typisk flerfoldig:

- At få markeret og skabt en ramme om den unges skift - herunder at få introduceret til regler, roller og indhold i uddannelserne, så banen bliver kridtet op og tydeliggjort allerede fra begyndelsen af uddannelsesforløbet.
- At få tydeliggjort forældrenes medansvar for den enkelte unges uddannelse og udvikling – hvilket dog kun gælder for de unge elever.
- At få spottet uafklarede elever og elever med problemer tidligt for mere fleksibelt at kunne støtte den enkelte elev.
- At få spottet frafaldstruede elever tidligt - krav om mødepligt.
- At få taget hånd om godskrivning.

Indslusningssamtaler

På Randers Tekniske Skole har kontaktlærerne de første korte samtaler med eleverne til introduktionsarrangementet. Der følges op, når eleverne har påbegyndt grundforløbet. Skolen har en fast procedure for, hvordan indslusningssamtalerne foregår. Formålet med disse samtaler er at sikre, at eleverne er kommet ind i den rigtige indgang i forhold til forudsætninger og de overvejelser, de har gjort sig. Har de merit med, skal de have tilbud på et højere niveau. Tidligere bad man ikke eleverne om at tage eksamensbeviser med. Det gør skolen nu for at sikre, at danskundskaberne er i orden, og for at sikre, at der tidligt igangsættes specialundervisning, hvis eleverne har læse-skriveproblemer eller andre faglige problemer, der kan påvirke deres uddannelsesforløb.

På EUC NORD i indgangen Mekanik, transport og logistik omfatter introduktionsarrangementet tilbud om en samtale med eleverne. Uddannelses- og erhvervsvejlederne gennemfører samtalen. Samtalen fokuserer på elevernes forventninger til uddannelsen og på, hvad der fagligt kræves. Samtalen giver også lejlighed til at få talt om eventuelle problemer, hvor eleverne har behov for støtte.

På EUC MIDT, Håndværk og teknik, inviteres elever og forældre til et introduktionsmøde henholdsvis i juni og december. Eleverne kommer også til en indslusningssamtale. Denne samtale skal alle have haft, inden de starter uddannelse, og det har 95 procent. Samtalen bliver lagt så tidligt, for at skolen kan organisere eventuelle støtteforanstaltninger, inden eleverne møder.

På EUC NORD, Bygge og anlæg, har man valgt ikke længere at afholde introducerende indslusningssamtaler. Dels oplevede skolen, at mange elever ikke havde behov for eller tog imod tilbuddet, dels var det administrativt tungt at koordinere. Nu lægges indsatsen, lige når eleverne har påbegyndt grundforløbet. Skiftet i praksis skal muligvis ses i sammenhæng med, at EUC NORD på skoleniveau har indledt et samarbejde med det lokale UU-center med henblik på at få identificeret elever, som har særlige støttebehov, inden de starter grundforløbet. Så kan skolen tage kontakt med disse elever inden opstart for at få afdækket deres specifikke behov, så disse behov kan blive tilgodeset igennem den personlige uddannelsesplan. Det er skolens erfaring, at introduktionsforløbet er væsentligt, fordi det giver en mulighed for allerede her at få spottet frafaldstruede elever. De elever, som ikke møder op til introduktionsaftenen, er ifølge skolens erfaring ofte de elever, som heller ikke dukker op ved start af grundforløb, eller som falder fra i løbet af de første uger. Som konsekvens af dette bliver eleverne nu bedt om at sende afbud, såfremt de ikke kan komme til det fælles introduktionsarrangement. Skolen tilbyder så et alternativt tidspunkt for introduktion.

Uddannelsescenter Herning har et introduktionsarrangement,

som omfatter en personlig samtale. Indsendte tilmeldingsskemaer bruges samtidig af uddannelses- og erhvervsvejlederne til at tage kontakt med de elever, der måtte have sprogvanskeligheder. Hvis der er for store sprogproblemer, bliver eleverne foreslået et forberedelsesforløb, som for eksempel kan omfatte sprogskole.

På Slagteriskolen i Roskilde er der et introduktionsforløb, som består af et fælles arrangement, hvorefter eleverne deles op i mindre grupper. Ved introduktionen gennemfører skolen en form for personprofil-afløring med basis i en fælles metodik. Det er med udgangspunkt i denne profil, at skolen sammensætter hold med udgangspunkt i elevernes læringsstil.

På Holstebro Tekniske Skole, Mekanik, transport og logistik, vil eleverne fremover blive indkaldt til samtale inden uddannelsesstart. Baggrunden er et ønske om at have et samlet overblik over elevernes valgønsker for bedre at kunne planlægge lærerressourcer og værkstedsfaciliteter. Eleverne skal opleve en hurtig og planlagt opstart med udgangspunkt i elevernes individuelle uddannelsesplan, og der skal være styr på logistik og ressourcer. Samtalen bruges også til at spotte elever med særlige behov eller problemer, for tidligt at kunne tilrettelægge de nødvendige foranstaltninger. Indslusnings samtalen har fokus på, hvad der kræves, for at eleverne kan bestå grundforløbet, indhold og krav i de enkelte uddannelser, elevforudsætninger og praktikpladssituation.

På CEUS, den merkantile indgang, er det erfaringen, at elever fra hhx eller det almene gymnasium ikke møder op til introduktionsarrangementerne. I stedet tilbydes disse elever en personlig samtale med en uddannelses- og erhvervsvejleder for at tilsikre realkompetencevurdering og merit.

Tidligere blev eleverne indkaldt til en test i juni måned, der skulle afklare deres niveau i regning, matematik, læsning og retskrivning. Nu er testen placeret i de første to uger af forløbet, fordi mange elever typisk kommer fra efterskole og har svært ved at komme på skolen i juni.

På Ballerup Handelsskole indkalder man alle tilmeldte elever til en indslusningssamtale inden skolestart. Samtalen varer typisk et kvarter og handler om, hvad eleven vil, hvad han/hun vil bruge uddannelsen til, og om eleven er afklaret med hensyn til valg med fokus på uddannelsernes slutmål. I princippet skal skolen optage alle elever. Men i sjældne tilfælde prøver skolen igennem den indledende vejledningssamtale at vejlede de elever, som er meget umotiverede, og hvor hg ikke er et valg, men snarere er et negativt tilvalg, til ikke at begynde på hg. Erfaringen er, at de meget umotiverede elever typisk er elever, som senere vil falde fra, og som samtidig kan have en negativ motiverende effekt på øvrige elever.

På Aalborg Handelsskole vurderer skolen, at indslusningssamtalen er helt central for at få identificeret elever med forskellige typer af problemer, så støtteforanstaltninger kan blive sat i gang fra første færd som en del af elevens personlige uddannelsesplan. For elever med specielt store læse-skrivevanskeligheder vil skolen som regel vejlede eleverne til at tage supplerende danskundervisning, inden de påbegynder et grundforløb. Herudover bruger skolen også indslusningssamtalen til niveaude-ling.

Observationspunkter:

- Obligatorisk introduktionsmøde, krav om afbud fra de elever, som ikke kan komme, med henblik på tidligt at spotte de ikke-motiverede elever og med henblik på at tydeliggøre krav og fagkultur på erhvervsskolerne.
- Tidlig indslusningssamtale for at få igangsat støtteforanstaltninger for de elever, som har særlige behov, inden de påbegynder grundforløbet.
- Tidlig indslusningssamtale som vejledningsinstrument og for at få spottet umotiverede elever så tidligt som muligt.

Opstart

Det er typisk en broget flok, som påbegynder et grundforløb. Derfor er realkompetencevurdering som introduktion til grundforløbet vigtig for at få afklaret - ikke hvad eleverne har lært - men hvad de faktisk kan, og hvordan de tager fra, så undervisningen kan bygge på den enkelte elevs faktiske forudsætninger. Værkstedsundervisningen, hvor faglærerne kan observere eleverne, men også test, er redskaber, som tages i brug for at sikre, at eleverne starter på det rigtige niveau, så de hverken keder sig eller føler, det bliver for svært. For mange elever er det en ny verden med nye kammerater og nye fag. På den ene side vil eleverne gerne i gang med alt det nye, men på den anden side er det også vigtigt, at de lærer hinanden at kende, da de siden hen skal arbejde sammen om det faglige.

De interviewede skoler/indgange har alle en eller anden form for indslusning. Tilrettelæggelse og længde varierer meget, og indslusningsforløbet vil typisk have flere formål:

- Udarbejdelse af den personlige uddannelsesplan.
- Praktiske gøremål - SU, buskort, arbejdstøj.
- Lære hinanden at kende og skabe tryghed.
- Regler og rammer - eleverne er selv med til at formulere dem, eller de får at vide - sådan er det hos os.
- Praktisk introduktion til uddannelserne og fagene - også med henblik på at spotte elever, som kan have problemer i forhold til værkstedsfag.
- Test - som nogle vælger at anvende. Det kan dreje sig om en personprofiltest, som skal afdække elevernes læringsstile, og dansk test med henblik på at spotte elever, som har brug for særlig støtte, men også bredere observationsforløb med fokus på slutmål og det, eleverne kan.
- Kompetenceafklaring med udgangspunkt i elevernes praktiske arbejde med fokus på samarbejde, omgangsformer, tilgang til en ny opgave. Det kan understøtte

lærerne i tilrettelæggelsen af undervisningen og samtidig også fungere som et tidligt advarselssystem i forhold til forskellige typer af potentielle problemelever.

Flere af de interviewede skoler har skarpt fokus på, at eleverne tidligt møder det branchefaglige. Eleverne skal erfare, at de er en del af en ny faglighed med andre regler og rammer end folkeskolens, og det erfarer de bedst gennem praksis.

For at markere skiftet fra folkeskole til erhvervsuddannelsesskole og de første skridt mod arbejdsmarkedet har nogle skoler

bevidst valgt at minimere det brede introduktionsforløb. Andre bruger bevidst længere introduktionsforløb med fokus på socialt samvær og tryghed. Det gælder især, hvor der er forholdsvis mange piger, eksempelvis i serviceindgange og på handelsskolerne. Mange drenge vil gerne i gang med at bruge hænderne så hurtigt som muligt.

På mange skoler har man iværksat en opfølgingspraksis for de elever, som ikke møder op, i et forsøg på at fastholde dem i den uddannelse, de har meldt sig til, eller for at få dem videre i systemet. Den praksis kan bestå i, at eleverne ringes op og/eller får et brev. Opfølgningen involverer typisk UU-centrene eller andre ungdomsinstanser.

Intro-forløb

På Ålborg Handelsskole fylder det brede introduktionsforløb mere end tidligere. Erfaringen er, at hvis eleverne ikke trives socialt, så er de mere frafaldstruede. Derfor gør skolen nu mere for at ryste eleverne sammen i begyndelsen.

På Uddannelsescenter Herning, Service, har man på baggrund af tilbagemeldinger fra elever valgt at sætte meget større fagligt fokus som omdrejningspunkt for den første uge frem for et mere bredt anlagt introduktionsforløb, og tilbagemeldingerne fra eleverne har været positive. EUC NORD, Bygge og anlæg, er en af de indgange, som har valgt kun at have én introduktionsdag, hvorefter eleverne kommer i værkstederne. Det er skolens erfaring, at eleverne skal arbejde praktisk med uddannelser og fag for at vurdere, om de er kommet på rette hylde. Samtidig er undervisningen organiseret med små faste lærer-team. Det medfører, at det fra første færd er muligt at lave en meget tæt opfølgning på den enkelte elev.

Kompetenceafklaring

På Nordvestjysk Uddannelsescenter i Thisted, Teknologi og kommunikation, har skolen valgt at gennemføre en dansktest for alle elever i løbet af den første uge. Det er skolens erfaring, at ikke alle elever er åbne om eventuelle læse-skriveproblemer.

Prøven omfatter diktat, et girokort, der skal læses, et vejkort samt forskellige andre delopgaver, som har fokus på funktionelle læse- og skrivefærdigheder. Det har medvirket til, at lærerne hurtigere kan sætte ind med hjælp i forhold til de elever, der har behov for det. Herudover gennemfører skolen også en personprofiltest baseret på *de otte intelligenser* for at kunne understøtte elevernes læring.

I Thisted, Teknologi og kommunikation, har lærerne valgt, at eleverne i den første uge er med til at fastlægge de fælles færdselsregler, og med gode erfaringer. Eleverne skal kunne styre sig selv, frem for at der er en række udefra givne regler, som de måske ikke forholder sig til. Som eksempel gives spilleregler om brug af mobiltelefon, computerspil og sms'er. Mobiltelefonen må være tændt, men skal være lydløs. Eleverne må sende sms i frikvarterer og spille spil i pauser.

“De åbne netforbindelser er en del af en arbejdsocialisering. Computere, internet og mobiltelefoner vil være så stor en del af elevernes arbejdsdag, at de ligeså godt først som sidst selv kan lære at sætte spillereglerne.”

På Aarhus tekniske Skole testes alle elever i matematik og dansk i den første uge. Mange elever har reageret negativt og synes, det minder dem om folkeskolen. Alligevel har skolen valgt at holde fast for tidligt at kunne sætte ind med støtte for de elever, som måtte have særligt behov. De elever, der sprogligt ligger på vippen, kan skolen tilbyde supplerende danskundervisning. Skolen har erfaret, at man let kan gøre eleverne en bjørnetjeneste ved at optage dem, før de er sprogligt parate.

På Slagteriskolen er der et introduktionsforløb på nogle uger, for at de unge skal lære hinanden at kende og føle sig trygge og samtidig få en bred introduktion til indgangens uddannelser og fag. På Slagteriskolen anvender man en specialpædagogisk test for at afdække behovet for specialpædagogisk støtte. Den bruges som supplement til den personprofiltest, de anvender for at afdække de unges læringsstile. I løbet af de

første fem uger afholdes der typisk flere samtaler, som er skemalagt i ydertimerne. Her samarbejder kontaktlærerne med eleverne om udarbejdelsen af en personlig uddannelsesplan. Det er erfaringen, at det er vigtigt, at kontaktlærerne er med, når eleverne hver udarbejder deres personlige uddannelsesplan. Nogle elever er meget lidt bevidste om, hvad de laver, hvad de kan, og hvad de vil. De er færdige med planen på fem minutter, og så må kontaktlæreren træde til og stille hv-spørgsmål, så der kommer kød og blod på planen. Samtalerne har også til formål at få skabt et tillidsforhold mellem eleven og dennes kontaktlærer.

På Aarhus tekniske Skole, Bygge og anlæg, er de første uger formet som en form for kompetenceafklarende forløb. Rent uddannelsesmæssigt er de fleste elever afklarede, så forløbet drejer sig om at finde ud af, hvad eleverne kan, for at kunne tilrettelægge undervisningen med udgangspunkt i elevernes forudsætninger. Forløbet er organiseret som en blanding af projektarbejde og individuelt arbejde. Tømrernes afklaringsforløb er et legehusprojekt. Gennem dette forløb observerer lærerne elevernes samarbejdsevner og faglige håndelag som udgangspunkt for udarbejdelsen af den personlige uddannelsesplan med hensyn til overgang til hovedforløb. Hos murerne arbejder man mest med individuelle projekter, fordi murerfaglærerne vurderer, at det bedst afspejler den arbejdssituation, eleverne senere vil befinde sig i.

På CEUS, den merkantile indgang, har man et afklaringsforløb på to uger, hvor eleverne også får læse-, stave- og regnetest som en del af forløbet. Introduktionsforløbet omfatter ligeledes individuelle samtaler, som omhandler realismen i elevernes valg og valgovervejelser.

På TeSe er lærerne i indgangene Teknologi og kommunikation og Håndværk og teknik i gang med at implementere et 14-dages kompetenceafklaringsforløb. En af målsætningerne er, at det skal understøtte en mere seriøs brug af Elevplan og elevernes personlige uddannelsesplan.

På Ballerup Handelsskole har man eksperimenteret meget med forskellige introduktionsforløb, som også har omfattet test af elevernes læringsstile og test af elevernes færdigheder i dansk, engelsk og it. Dette har nogle år dannet baggrund for at niveaudele eleverne og har betydet, at mange elever af anden etnisk baggrund end dansk typisk ville blive samlet på et hold. Imidlertid er skolen ved at fravige niveaudeling. Det er erfaringen, at det let skaber konflikter og uro at samle mange drenge af anden etnisk baggrund end dansk i én klasse. En af årsagerne er, at disse drenge kan have svært ved at følge med og også kan have sværere ved at hjælpe hinanden på grund af manglende danskforudsætninger.

På skolen lægger lærerne vægt på, at eleverne hurtigt lærer om, hvad det vil sige at være i butik og på kontor, fordi så mange af eleverne er uafklarede. Selv om eleverne kommer med en uddannelsesplan fra folkeskolen, er indholdet måske udarbejdet et halvt år før og står ofte ikke særlig klart for eleven. Samspillet mellem den indledende praktiske introduktion til uddannelserne og fagene og test for at afklare faglige forudsætninger er centrale elementer i udarbejdelsen af den personlige uddannelsesplan. I udarbejdelsen af uddannelsesplanen er der fokus på slutmål og elevernes fremtidsplaner. Realismen i elevens valg bliver meget hurtigt taget op med eleven. Flere krav til gærdehøjder har nødvendiggjort, at både elev og skole fra første færd har fokus på fremtidsplanerne.

Det er skolens erfaring, at eleverne meget tidligt socialiseres ind i nogle grupper i introduktionsforløbet. Det virker negativt, hvis man ud fra nogle snævert faglige betragtninger og på baggrund af testresultater, vælger at opbryde de grupper, eleverne er placeret i i introduktionsforløbene. Det har været praksis tidligere, men skolen har nu fraveget denne praksis. I løbet af det første halve år arbejdes der også med afklaring gennem besøg af hovedforløbs elever, der fortæller om uddannelserne, og skolen vurderer, at dette fungerer godt.

Også på EUC NORD, Mekanik, transport og logistik, har

man eksperimenteret med forskellige introduktionsmodeller. Selv om skolen ikke undervurderer betydningen af et godt socialt miljø, er det begrænset, hvad skolen har af sociale arrangementer for at ryste eleverne sammen. I stedet lægger lærerne i indgangen vægt på, at der skabes tryghed, ved at der er meget klare rammer formuleret for eleverne. Det har resulteret i en model med faste klasser, faste skemaer, og at skolens holdninger om fravær, mødetider, ordensregler, omgangstone og personlig fremfærd lægges fast for eleverne fra første færd. I modsætning til flere af de andre interviewede skoler har EUC NORD, Transport, mekanik og logistik, valgt en model, hvor holdene brydes op efter de første fem uger. Det sker på baggrund af lærernes vurdering af, om den enkelte elev kan gennemføre grundforløbet på 20 uger eller har brug for et forlænget grundforløb. De elever, der forventes at kunne gennemføre grundforløbet på 20 uger, samles i hold. De øvrige elever samles på et eller to hold, som typisk vil gennemføre grundforløbet på 40 uger.

På Aalborg tekniske skole, Fra jord til bord, arbejder man med en introduktionsmodel, hvor der lægges meget vægt på indslusningssamtalen med kontaktlæreren som udgangspunkt for den personlige uddannelsesplan. Test er ikke obligatorisk som på mange andre indgange. Test er et tilbud i henholdsvis engelsk, dansk og matematik, som ca. en fjerdedel af eleverne takker ja til. I den første periode tales der meget om værdier, holdninger og om fagidentitet. De enkelte hold skal finde ti ord, som de kan enes om, som så bliver holdets formulerede værdigrundlag.

I Serviceindgangen på Randers Tekniske Skole lægger lærere og vejledere vægt på at understøtte eleverne i et realistisk erhvervsvalg. Hvis hovedforløbet ligger i en anden by, vil eleverne for eksempel blive konfronteret med, om de er parate til at flytte. Inden for Service har man gode erfaringer med tidligt at tale med eleverne om slutmål og realismen i deres faglige valg. Introduktionsforløbet er en markering af, at eleverne nu er kommet på en erhvervsskole, hvor undervisningen skal

støtte eleverne i et realistisk erhvervsvalg, udvikling af faglighed og medansvarlighed, så eleverne kan begå sig på en arbejdsplads. Omdrejningspunktet er et lille fast lærerteam og kontaktlærerne, og der lægges vægt på både en tidlig introduktion til uddannelse og fag, elevsamarbejde og skolens forventninger og krav til eleverne.

På Vejle Tekniske Skole, Bygge og anlæg, er der inden for de enkelte uddannelsesområder forskellige traditioner for, hvor tidligt indslusningssamtalen holdes inden for de første uger. Det er erfaringen, at eleverne kommer med en uddannelsesplan fra folkeskolen, men mange gange er der ikke overensstemmelse mellem, hvad der står i planen, og hvor eleverne faktisk er endt. Det må der derfor tages højde for i indslusningssamtalen. Skolen har i de senere år strammet op med hensyn til disciplin og mødetider de første uger for at markere en konsekvent linje. De har fået positive tilbagemeldinger på dette fra eleverne.

Eleverfaringer

For nogle elever har den første samtale og den indledende kompetenceafklaring været af afgørende betydning. To elever fra en indgang illustrerer betydningen af den tidlige realkompetenceafklaring. Begge elever fandt allerede i løbet af den første dag ud af, at de var farveblinde, hvad de ikke tidligere havde vidst. Skolen tog med det samme hånd om problemet. En anden elev fra Fra jord til bord fortæller, at hun er meget ordblind. Hun har været utrolig glad for de råd og den vejledning, hun har fået fra både kontaktlærer og uddannelses- og erhvervsvejledningen helt fra begyndelsen. Det har betydet, at hun fra starten har fået en række hjælpemidler, blandt andet en bærbar pc, hvor alle hendes tekster scannes ind, så hun efterfølgende kan få dem læst op. Uden denne hjælp og vejledning kunne hun ikke have gennemført uddannelsen, vurderer hun.

Eleverne er generelt positive over for de forskellige typer af test, som flere skoler har valgt at anvende. Eleverne synes, det

er godt at vide, hvor de står og også i forhold til fag, de har haft i folkeskolen, fordi eleverne nu er i en anden uddannelses-sammenhæng. Også prøver og test undervejs kommenteres positivt. Det giver eleverne overblik over, hvad de kan, og de kan se, det er en fordel for lærerne, som kan koncentrere sig om de elever, der mangler noget.

Nogle elever ser gerne, at skolerne foretager en større sortering blandt eleverne til at begynde med, fordi nogle hverken fagligt eller socialt er klar til at påbegynde et grundforløb, og det kan let have en negativ indflydelse på andre elever.

Flere af eleverne på tværs af skoler og indgange peger på, at det er vigtigt, at skolerne ved opstart har styr på alle praktiske forhold som holddannelse, skema for undervisning, lokalefordeling og kontaktlærerfordeling. Hvis det virker som om, skolen ikke har styr på dette, bliver eleverne også mere ligeglade. Derfor fremhæver mange af eleverne det udvidede introduktionsarrangement som noget positivt, fordi mange af de praktiske forhold kommer på plads inden opstart.

Observationspunkter:

- Brug af test. Det kan dreje sig om en personprofiltest, som skal afdække elevernes læringsstile og også dansktest med henblik på at spotte elever, som har brug for særlig støtte. For eleverne betyder det også, at de får en bedre mulighed for at vurdere, hvad de kan, og at det kan danne udgangspunkt for planlægningen af deres uddannelsesforløb.
- Kompetenceafklaring med udgangspunkt i elevernes praktiske arbejde med fokus på samarbejde, omgangsformer, tilgang til en ny opgave, men også for at spotte eventuelle problemer med motorik og håndtering af værktøj. Det understøtter lærerne i tilrettelæggelsen af undervisningen, og fungerer som et tidligt advarselssystem i forhold til forskellige typer af problemelever.
- Fokus på slutmål i introduktionssamtalen, hvor også gærdehøjder, flytning til hovedskole, personlig adfærd

og udseende inddrages med henblik på realismen i elevernes valg og som forudsætning for den personlige uddannelsesplan.

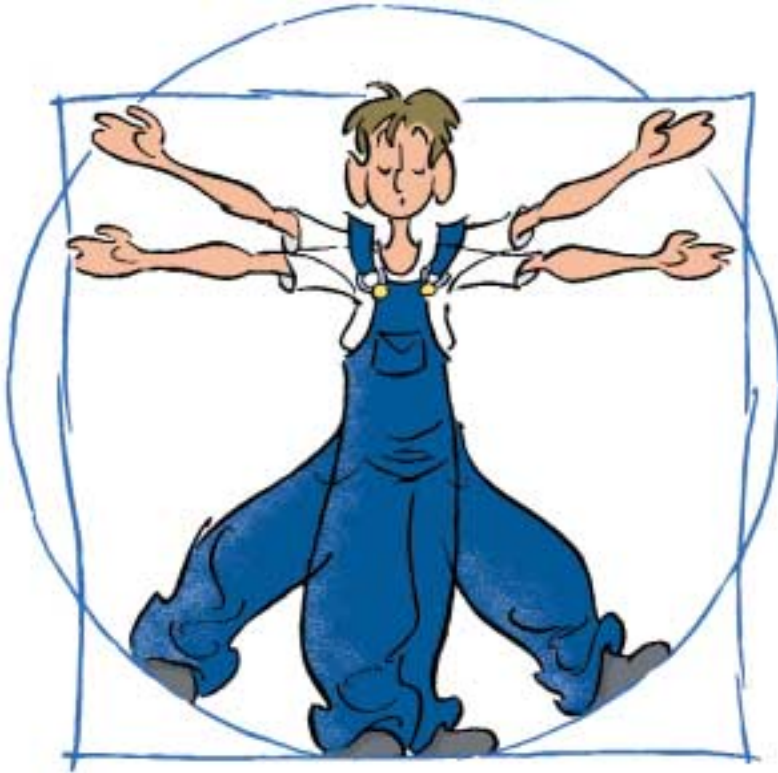
- Brug af elevinformationer fra tidligere - via eleverne selv eller eksamenspapirer eller andre oplysninger, ud fra en devise om, at hvis eleven skal have en ny reel chance, så skal skolen kende den enkelte elevs baggrund.
- Udvikling af ansvar, ved at eleverne får ansvar for selv at formulere regler og værdier for holdet.
- Social introduktion og ryste-sammen-arrangementer kombineret med tidligt møde med det konkrete erhverv/brancheområde og brancheidentitet for at markere overgang fra folkeskolen til en erhvervsskole og en arbejdsmarkedskultur.
- Faste lærerteam med henblik på hurtig opfølgning, og at eleverne oplever ensartethed i lærerkommunikationen.
- Faste kontaktlærere med respekt for elevernes urørlighedszone. Eleverne har udspillet om samtaler, der vedrører mere personlige forhold.
- Tidlig inddragelse af professionel ekspertise for de elever, som har særlige behov.
- Tidlig kontakt og klare regler for opfølgning på fravær og om adfærd for at få tydeliggjort kulturskift og arbejdsmarkedsorientering.
- Faste procedurer i forbindelse med elever, som ikke dukker op, med kontakt til UU-centre.
- Regler og rammer, som afspejler den branchekultur, eleverne skal ud i.
- Eleverne skal opleve en hurtig og planlagt opstart med udgangspunkt i elevernes individuelle uddannelsesplan, og der skal være styr på logistik og ressourcer som forudsætning for, at eleverne udviser ansvar.

Pædagogik

Det kan være svært at få overblik over, hvad der skal nås af mål i grundforløbet, og hvordan tingene hænger sammen. Elevplan og den personlige uddannelsesplan er redskaber, som kan hjælpe eleverne med at skabe en faglig forankring og fokus. For mange elever, ikke mindst de yngre, er faste strukturer og fælles regler vigtige og med til at skabe det rum og de rammer, som de kan orientere sig ud fra. Det pædagogiske omdrejningspunkt i denne struktur er det lille lærerteam. Lærerteamet arbejder tæt sammen, så der skabes helhed i undervisningen. Med det lille lærerteam oplever eleverne, at der hurtigere bliver reageret, og at der er konsekvens, hvilket er vigtigt for elevernes motivation og uddannelsesadfærd. Hvis det begynder at knibe med motivationen, eller hvis eleverne er valgforsvirede, er der ikke noget som et virksomhedsforlagt undervisningsforløb, der kan hjælpe dem på vej. Imidlertid skal lærerne ikke glemme de stærke elever og deres behov for et måske kortere grundforløb. Ellers risikerer de stærke elever også at komme i en dårlig skrue, fordi de keder sig, for til sidst at falde fra.

Struktur

På EUC NORD, Mekanik, transport og logistik, har lærerne erfaret, at eleverne har svært ved at få overblik over, hvad de skal hvornår, og hvor de er i forløbet i relation til de kompetencemål, der skal nås. Derfor har faglærerne og kontaktlærerne valgt, at det er dem, der styrer forløbet og lægger rammerne. Eleverne får skemaer for de enkelte femugers forløb, hvoraf det fremgår, hvad eleverne skal hvornår. Dette danner grundlaget for elevernes personlige uddannelsesplan. Efter lærernes vurdering betyder det, at der stort set ikke er nogen spildtid, og at værkstederne udnyttes optimalt. De faste rammer og overskueligheden har mindsket frafaldet for de svage elever. De stærke elever når lidt længere, hvor de for eksempel har mulighed for at komme i virksomhedsforlagt undervisning, selv om det ikke er den primære intention med denne. Det fører ofte

til en praktikplads, hvilket har en generel positiv afsmittende holdning på holdet, fordi de øvrige elever ser, at det kan betale sig at bestille noget og gøre en indsats. I indgangen sætter skolen de ældste elever sammen på ét hold, da der er store forskelle mellem aldersgruppernes mål, interesse og afklaring. Der har tidligere været dårlige resultater med blandede hold. Samtidig prioriterer skolen stamklasser som organiseringsprincip, dog med forskellig længde af grundforløbet.

På EUC MIDT, Håndværk og teknik, udarbejder kontaktlærerne ugeskemaer til eleverne, så de kan se, hvad de skal. Det har man valgt at gøre, fordi det betyder meget for eleverne - for deres motivation og fastholdelse - at der er struktur på hverdagen. På EUC MIDT, Bygge og anlæg, har man en lidt mere åben værkstedsmodel. Lærerne på EUC MIDT påpeger, at der er forskel på eleverne fra indgang til indgang. På Bygge

og anlæg har skolen typisk flere elever med en gymnasial eksamen – og det smitter af på resten af holdet. Omvendt ser skolen de bedste svendepøver hos smedene. Skolen vurderer, at når de lidt svagere elever får den rette faglige forankring, så vokser de meget hurtigt med opgaverne.

På Uddannelsescenter Herning, Service, er struktur og overskuelighed nøgleord for elever med vanskeligheder. Lærerne konstaterer, at det er nødvendigt at være aktivt opsøgende over for elever med problemer, men også at der er meget stor forskel elevgrupperne imellem. Frisøreløverne har typisk mere behov for kontakt og opmærksomhed end de elever, som vil være klinikassistenter. Sidstnævnte er ofte ældre og har en anden uddannelse og/eller arbejds erfaring med i bagagen.

På Randers Tekniske Skole, Serviceindgangen, vil eleverne fremover få færre valgmuligheder med faste hold og fast 15-ugers skema for at skabe kontinuitet, tryghed og overskuelighed – fagligt og socialt.

I Teknologi og kommunikation i Thisted har man valgt ikke at have stamklasser. Hver læringsaktivitet er tonet i forhold til de forskellige erhvervsuddannelser som for eksempel elektriker og datafagtekniker. Projektgrupper bliver sammensat af faglærerne i forhold til elevforudsætninger for at tilgodese, at der er forskellige elevtyper i grupperne. Tilrettelæggelsen betyder, at eleverne erfarer, at it også indgår i andre erhvervsuddannelser - ikke kun i ønskeuddannelsen. Det styrker elevernes valgforudsætninger i en indgang, hvor det inden for nogle af uddannelserne kan være svært at finde en praktikplads.

De stærke elever

På Aarhus tekniske Skole, Bygge og anlæg, er de indledende afklarende kompetenceforløb tilrettelagt, så lærerteamet efter det indledende forløb kender eleven så godt, at teamet kan vurdere, om eleven har brug for flere udfordringer. Skolen er af den opfattelse, at der ikke er nogen grund til at uddele ekstraopgaver i en uendelighed til de stærke elever. Hvis en

elev har nået målene i grundforløbet, er et afkortet grundforløb en reel mulighed. De gode elever vil gerne ud til mester, som betaler 100 kr. i timen. Dette er også med til at understrege, at man tager elevernes faglighed alvorligt. Og det er med til at styrke skolens image blandt virksomhederne.

Skolerne prøver på forskellig vis at tilgodese differentiering gennem tilrettelæggelse af opgaver og materialer for at fastholde elevernes motivation og sikre, at de også får noget ud af undervisningen, og at de fagligt stærke elever får tilstrækkelig med udfordringer.

Lærerteam

Inden for Mekanik, transport og logistik på EUC NORD er der faste lærerteam for det enkelte hold. Det faste lærerteam betyder, at lærerne løbende er i dialog om den enkelte elev og hurtigt kan følge op, hvis der opstår problemer. Samtidig kan eleverne ikke spille lærerne ud mod hinanden.

Også på Randers Tekniske Skole, Serviceindgangen, vurderer lærerne, at de faste lærerteam har betydet en forbedring i forhold til hurtigt og mere uformelt at kunne følge op på eleverne. Der er hurtig konsekvens, hvis der er problemer. Aalborg tekniske skole, Fra jord til bord har også faste lærerteam med cirka tre lærere pr. modul. En af de andre positive effekter her er udvikling af projekter på tværs af fagområder.

På TeSe, Håndværk og teknik samt Teknologi og kommunikation, har alle elever individuelle uddannelsesplaner. For bedre at kunne styre dette er skolen ved at kvalificere medarbejderne til at kunne arbejde i team. Målet er, at institutionalisere samarbejdet om den enkelte elev, så opfølgning ikke kommer til at bero for meget på én lærer. Et af argumenterne for at indføre modellen har været:

“Det er vigtigt, at vi præsenterer eleverne for lærerteamet, så det opleves som enhed. Eleverne skal opleve, at alle lærere har samme holdning.”

På CEUS, den merkantile indgang, har man tidligere haft faste lærerteam, men oplevede, at det betød et kompromis med fagligheden.

“Det er meget vigtigt med fælles fodslag. Det har været frustrerende i forbindelse med mit afsluttende projekt, at lærerne er kommet med meget forskellige meldinger om, hvad de forlanger. Bare det at få lavet en problemformulering har været rigtig svært, fordi lærerne ikke har kunnet blive enige.”

Eleverfaringer

Flere elever på tværs af indgange og skoler synes, det er godt med de små lærerteam. Det giver en tættere kontakt og bedre opfølgning. Forudsætningen er dog, at der er et godt samarbejde i lærerteamet, og at der er fælles fodslag om, hvilke udmeldinger teamet giver til eleverne.

Det bliver mere overskueligt for eleverne, og de får et tættere forhold til de enkelte lærere. Som en afledt positiv effekt betyder det også, at hvis en enkelt elev har dårlig kemi i forhold til sin kontaktlærer, så går eleven typisk i stedet til en anden af sine faglærere.

Personlig uddannelsesplan

På Uddannelsescenter Herning, Service, har de gode erfaringer med så tidligt som muligt at bringe den personlige uddannelsesplan ind i forløbet, så den bliver brugt i samtaler med eleverne. Med uddannelsesplanen i hånden bliver eleverne mere fokuserede på, hvad de skal i forløbet, og hvorfor de har valgt netop denne uddannelse.

På Aalborg tekniske skole, Fra jord til bord, er lærerne meget glade for Elevplan, også selv om der har været problemer af systemteknisk art i forhold til at kunne klare 300 elever. For eleverne betyder det, at de altid har mulighed for at udtrække skemaer, og kontaktlærerne bruger Elevplan som et aktivt instrument i samtalen med elever. Snart vil det være muligt via Elevplan at trække fraværslister. Med brug af Elevplan og den

personlige uddannelsesplan, er modulerne på Fra jord til bord organiseret, så der ved hvert modul er afsat to timer, til at eleverne i samarbejde med faglærer og kontaktlærer kan danne sig et overblik over, hvad modulet handler om, og hvilke mål der skal nås. Hvert modul følges op med en skriftlig evaluering fra lærerne med fokus på, hvordan det fagligt er gået, og også om der er afleveret opgaver til tiden, så eleven hele tiden ved, hvor han/hun står i forhold til uddannelsens slutmål.

Elevplan anvendes aktivt af de store virksomheder i Viborgområdet, mens de små virksomheder stort set ikke bruger systemet. EUC MIDT, Håndværk og teknik, har derfor planer om at invitere de mindre virksomheder til et introduktionsarrangement for at kunne styrke dialogen om og med den enkelte elev og planlægningen af hans/hendes uddannelse.

På EUC NORD, Mekanik, transport og logistik, har mange elever en indgående viden om motorer, når de påbegynder uddannelsen, og kunne derfor ofte komme igennem et afkortet grundforløb. Samtidig er gennemsnitsalderen for elever, som søger ind på indgangen, typisk lav. Mestre indgår helst uddannelsesaftale med elever, som er over 18 år, så de har et kørekort, når aftalen indgås. For skolen er der derfor fortsat en stor indsats for at få virksomhederne til at tage elever under 18 år.

I Serviceindgangen, Randers Tekniske Skole, får eleverne overblik, ved at undervisningen er delt op i meget små enheder - såkaldte læringspinde med fokus på slutmål for faget. Ved projektarbejder er der udarbejdet læringspinde for alle processer, som eleverne skal igennem.

Eleverfaringer

En gruppe elever fra Håndværk og teknik fortæller, at de er glade for brugen af Elevplan. Den måde, de anvender systemet på, betyder, at de kan se, hvad de skal hvornår, hvor langt de er kommet i forhold til mål, og de kan se, hvordan de bliver vurderet i de enkelte fag, og det synes de er en fordel.

Virkemidler

På TeSe, Håndværk og teknik, er stort set al undervisning baseret på projekter, hvor kompleksiteten gradvis øges. I begyndelsen er det individuelle projekter, som senere bliver til gruppeprojekter, for at eleverne skal lære at samarbejde og hjælpe hinanden, hvilket lærerne synes, eleverne er gode til. I slutningen af grundforløbet arbejdes der med en virkelighedsnær problemstilling med udgangspunkt i, at eleverne har en virksomhed og har fået en ordre i hus, så de får mulighed for at arbejde med hele forløbet fra ordreindgang til kundeaflevering. Det afspejler de kundekrav, som stilles til mange af uddannelserne i dag, og det kan virke motiverende for eleverne.

Inden for Bygge og anlæg, Vejle Tekniske Skole, har man planlagt et længere tværfagligt projektforsløb med titlen *Kreativitet og Design*, som starter i august 2005. Projektforsløbet er udviklet, for at eleverne skal få en bred forståelse af byggeriets uddannelser, brancher og arbejdsområder og for at motivere de unge. På grund af de mange boligprogrammer i tv oplever skolen et spænd mellem nogle ofte urealistiske forestillinger om, hvad det vil sige at være maler eller tømrer, og hvad den enkelte uddannelse så faktisk indeholder, for eksempel at man som maler ikke ret ofte kommer til at lave marmorering. Projektforsløbet er udviklet for at imødekomme elevernes behov for kreativitet, men inden for en branchefaglig realistisk ramme.

Også i Teknologi og kommunikation i Thisted har lærerne gode erfaringer med at anvende virksomhedsrelevante problemer. I elektrikermodulet udgør hver elev sit eget firma, som også har administrative opgaver. Når eleverne arbejder med kundepleje, kommer de ud til en leverandør.

På EUC MIDT søger skolen at få grundfagslærere fordelt, så de hver især underviser i én eller maksimalt to indgange. Skolen har valgt denne organiseringsform, så grundfagslærerne kan få bedre indsigt i værkstedsundervisningen med henblik på branchefaglig toning. For elever, som ikke har interesse i de boglige fag, har det virket ekstra motiverende.

Eleverfaringer

Elever i Håndværk og teknik på EUC MIDT oplever, at der bliver taget hensyn til deres forskellige faglige niveau - for eksempel i matematik - hvor eleverne arbejder i separate rum, som læreren går rundt imellem. Også i værkstedsundervisningen og i fagteori fortæller flere elever om, at der bliver fulgt tæt op, så eleverne hele tiden kan få tilbagemelding på, om de har lært det, de skal kunne.

Trivsel

Skolerne tager typisk mange forskellige initiativer, for at eleverne skal trives, og understreger betydningen af social trivsel for fastholdelse. På TeSe er der hver uge fredagscafe for hele skolen. Skolen afholder også temadage og arrangerer forskellige ture som midler til at skabe et socialt miljø for eleverne. På CEUS, den merkantile indgang, er studieturen ved at være en tradition, som efter lærernes vurdering er med til at skabe en følelse af fællesskab.

Eleverfaringer

Eleverne har delte meninger om, hvor meget de forskellige ryste-sammen-arrangementer betyder. Nogle elever, specielt fra de større byer og på de store skoler, mener, det er vigtigt for senere at få grupperne til at fungere. Nogle elever fra Service på Randers Tekniske Skole har i opstarten været delt i mindre grupper til en række konkrete indslag. Eleverne vurderer, at det har haft stor betydning for, hvordan de siden har fungeret fagligt og socialt, fordi de hurtigt blev rystet godt sammen. Andre elever fra det samme hold har stik modsatte erfaringer. De har ikke deres kontaktlærere som undervisere og har ikke til at begynde med vægtet, at de blev rystet sammen. Derfor bruger disse elever sjældent kontaktlæreren, hvis de har problemer. Elever fra EUC NORD fortæller, at mange jo kender hinanden i forvejen. De er først og fremmest kommet for at få en erhvervsuddannelse og synes, introduktionen skal være kort, hvor man lige fortæller, hvem man er, og hvor man kommer fra, men ellers vil eleverne gerne i gang med det branchefaglige ude i værkstederne.

Med hensyn til gruppedannelse, og hvem der tager ansvaret for dette, er der også delte meninger. Hvis eleverne selv får lov til at danne grupperne, er det nemmere at få samarbejdet til at fungere, fordi den enkelte elev er sammen med nogle, hun kan lide. Men som en pige udtaler:

“Vi kan også lære noget ved at skulle samarbejde med nogle, som vi ikke så godt kan lide og ikke har noget med at gøre!”

Omverdens orientering

På Nordvestjysk Uddannelsescenter, Teknologi og kommunikation, inddrager lærerne jobannoncer i undervisningen, for at eleverne kan skabe sig et mere realistisk billede af, hvilke kompetencer der er brug for i arbejdslivet. Eleverne er meget hurtige til selv at komme med en vurdering af, hvad de mener, der er relevant og ikke relevant at blive undervist i. Ved at konfrontere eleverne med kompetencekrav i jobannoncer, får eleverne en mere realistisk forståelse af de forskellige branchers/uddannelsers faglighed. Det sker for eksempel ved at inddrage jobannoncer fra industrivirksomheder, som også efterspørger it-kompetencer, hvad eleverne ofte ikke forventer.

Forlagt undervisning

Flere skoler gør i stigende grad brug af virksomhedsforlagt undervisning i grundforløbet både for elever, som er helt uafklarede, og for elever, som har mistet deres motivation, så de er i risikozonen for at falde fra. Som en områdeleder fra CEUS, Nykøbing F, udtrykker det:

“Virkeligheden kan noget, som kan hjælpe de unge på vej. Når de kommer i 3-10 ugers virksomhedsforlagt undervisning, er det ofte som om, der falder skæl fra deres øjne, og de får et nyt fokus på deres fremtid.”

Den styrkede professionalisering af den praktikpladsopsøgende indsats har som sidegevinst, at mange virksomheder er mere villige til at åbne sig og tage et medansvar for at få eleverne på rette kurs.

“Virksomhedsforlagt undervisning er et effektivt instrument til de vilde krabater, der har brug for lidt luftforandring.”

Dels kan den unge blive afklaret, om branchen/uddannelsen er noget for ham/hende, og han/hun kan i tilgift blive afklaret med, hvor godt han/hun egentlig har det på skolen. Den samme erfaring har man på EUC NORD, Bygge og anlæg. Her anvendes virksomhedsforlagt undervisning også i forhold til forskellige typer problemelever. Det er lærernes erfaring, at forløbet skal have en vis varighed, for at det har en egentlig effekt, en uge til fjorten dage er ikke nok.

På Vejle Tekniske Skole, Bygge og anlæg, forlænger skolen til tider grundforløbet midt i perioden for elever, som har svært ved at følge med eller har problemer med motivationen. Virksomhedsforlagt undervisning anvendes dog med varsomhed for de umotiverede elever for ikke at ødelægge skolens relationer til praktikvirksomhederne. En aftale om virksomhedsforlagt undervisning for den gruppe elever vil lægge hovedvægten på udvikling af elevens personlige og almene kompetencer i henhold til elevens personlige uddannelsesplan. Et sådant forløb i en virksomhed kan medvirke til, at eleverne får fokus på de samlede mål og krav på en måde, som ikke er muligt igennem skoleundervisningen.

På EUC NORD, Mekanik, transport og logistik, er både lærere og elever glade for den korte virksomhedspraktik, de har efter fem ugers forløb. Eleverne får konkret afprøvet deres valg på en måde, som ikke er mulig i undervisningen. Lærerne vurderer, at det er godt, at eleverne har lidt erfaring med i bagagen, før de kommer ud i praktik. Det giver eleverne bedre forudsætninger for at vurdere deres valg. Virksomhederne skal dog være opmærksomme på, at eleverne er i første periode af grundforløbet og ikke have urealistiske forventninger til deres kvalifikationer.

En anden model, som kan være en hjælp for frafaldstruede elever, er samarbejdet med produktionsskolerne. Produktionsskoleelever kan komme i afklaringsforløb på erhvervsskoler for at få afklaret, om de er uddannelsesparate. Det er centralt, at der opbygges netværk og personlige relationer mellem erhvervsskolerne og produktionsskolerne for at udbrede kendskabet til de to skoleformer og for at nedbryde eventuelle barrierer med øje for, at de to systemer kan noget forskelligt. Et formaliseret ledelsesmæssigt samarbejde kan være nøglen til et bedre samspil. Et af instrumenterne kan være samarbejde på bestyrelsesplan. Københavns Produktionsskole har en teknisk skolerepræsentant i bestyrelsen. Det samme er gældende på Lolland Falster, hvor CEUS' direktør sidder i bestyrelsen for en produktionsskole.

Eleverfaringer

På tværs af skoler og indgange peger de uafklarede elever på, at det er godt at komme til at snuse til brancherne i praksis, både mens eleverne er i folkeskolen og under grundforløbet, for at blive mere sikker i valget. Nogle af elevernes forslag går på en kort praktikperiode tidligt i grundforløbet og ikke kun inden for en enkelt branche eller uddannelse. Nogle af eleverne har gode erfaringer med besøg af elever fra hovedforløb, som kan fortælle om, hvordan det er at arbejde i den pågældende branche. Andre elever foreslår mere brobygning ind i folkeskolen og på tværs af indgange. Nogle elever fra Teknologi og kommunikation fortæller, at mulighederne for virksomhedsforlagt undervisning har bekræftet dem i, at det, de lærer på skolen, er i orden, hvor de før kunne være lidt skeptiske i forhold til relevans.

Åbne værksteder

Som noget nyt er Aalborg tekniske skole, Fra jord til bord, i gang med at indføre åbne værksteder på tirsdage og fredage. Eleverne har adgang til værkstederne, de kan med lærervejledning arbejde selvstændigt med projekter, og de har mulighed for at øve sig i forhold til egne målpinde i uddannelsesplanen - både praktiske og teoretiske, hvis de har et svagt punkt. (Se i øvrigt afsnit om problemelever).

På EUC MIDT har eleverne mulighed for at melde sig til lektiecafe. Eleverne skal melde sig senest samme dag kl. 12, og der vil altid være en lærer, som kan hjælpe eleverne.

Eleverfaringer

På en af skolerne i en mellemstor by er der lektiecafe. Eleverne er rigtig glade for ordningen. Flere fortæller, at de gør brug af den. De synes, det er en god måde at få lavet opgaverne på, fordi de kan få hjælp til det, de ikke selv kan finde ud af. En elev fra Teknologi og kommunikation er overført fra en anden skoles grundforløb. Han var kommet bagud med aflevering af matematikopgaver, fordi han ikke kunne finde ud af dem. Uden hjælpen i lektiecafeen tror han ikke, at han kunne have bestået grundforløbet. Eleverne er enige om, at skolerne gør rigtig meget for at fastholde de elever, som kunne være i risikozonen for at falde fra på grund af faglige problemer.

Observationspunkter:

- Overskuelighed, struktur, faste rammer, hold og kontaktpersoner som tryghedsskabende elementer, men med progression i valgmuligheder og valgkompleksitet i forhold til elevforudsætninger og den praktikvirkelighed, eleverne skal ud i.
- Kompetenceafklaring og realkompetencevurdering med fokus på slutmål.
- Afvejning af turboforløb, holddannelse for de stærke og afklarede vokselever i forhold til deres funktion som rollemodeller på holdene.
- Brug af jobannoncer i undervisningen, for at eleverne får et bredere og mere realistisk indblik i kompetencekrav i de forskellige uddannelser, som modvægt til deres idealforestillinger. Dette kan også medvirke til, at eleverne bedre forstår begrundelsen for det branchefaglige indhold i undervisningen.
- Faste små lærerteam for at institutionalisere tidligt samarbejde, opfølgning og entydig kommunikation om den enkelte elev, men under hensyntagen til *fag-faglighed* repræsenterende alle indgangens uddannelser.

- Løbende systematisk tilbagemelding på elevens progression gennem test, selvevaluering og samtaler, med brug af den personlige uddannelsesplan og Elevplan, som eleven med støtte kan anvende for at kende sit standpunkt og for at udvikle sit medansvar.
- Brug af virksomhedsforlagt undervisning og/eller produktionsskoleforløb både i socialiserende, motiverende og afklarende øjemed. Arten af job og jobindhold vil afhænge af formålet med virksomhedsforlagt undervisning, også for at fastholde de gode relationer til praktikvirksomhederne.
- Aktiv brug af Elevplan, for at eleverne har mulighed for selv at følge med i progression og fravær. For elever med praktikplads mulighed for, at praktikvirksomhederne kan følge med.
- Lektie-/projektcafé med mulighed for lærerstøtte.
- Brug af jobannoncer for at illustrere jobindhold og branchefaglige krav for at udvide elevernes jobhorisont.
- Formaliseret samarbejde på ledelsesplan mellem produktionsskoler og erhvervsskoler.

Kontaktlæreren

“Kend dig selv”, skrev de gamle grækere over indgangen til templet i Delphi. Det er væsentligt at kende sig selv og omverdenens krav som forudsætning for at vælge og komme på rette hylde. De løbende samtaler med kontaktlærerne hjælper eleverne med at få kød og blod på personlige og faglige mål og med at få rettet op, hvis eleven er kommet ud på et sidespor og er kommet i risikozonen for at falde fra. Men især for pigerne kan kontaktlæreren være den voksenperson, som de måske mangler i deres hverdag i øvrigt, og som de derfor kommer til med store og små personlige problemer. Kontaktlæreren kan lytte, men også hjælpe dem på vej, hvis de har brug for professionel vejledning, så de ikke så let falder fra, hvis de får ondt i livet.

Organisering i et lærerteam medfører, at det er muligt løbende at følge op på den enkelte elev, og når der er behov i stedet for at skemalægge kontaktlærerordningen, som det tidligere har været praksis flere steder.

På Aalborg tekniske skole, Fra jord til bord, får eleverne efter hvert modul en skriftlig evaluering fra faglærerne. Igennem hele uddannelsesforløbet har kontaktlæreren en samtale med hver enkelt elev ved start og slut af hvert modul. De taler om, hvad der er gået godt, og hvad der er gået mindre godt, og om de opstillede målpinde er nået. Der kan indgås aftaler om adfærd, som for eksempel at komme til tiden. Eleverne underskriver aftalen. Aftaler af den art har i nogle tilfælde en positiv indvirkning.

I Teknologi og kommunikation, Nordvestjysk Uddannelsescenter, varer den længste læringsaktivitet fjorten dage. For hvert modul udfylder både elever og lærere et evalueringsskema som udgangspunkt for opfølgningssamtalen. Skolen har opbygget et *smiley system*, der fungerer godt til at afstemme elevens og lærerens opfattelse af forløbet. Afdelingen vurderer, at det er de faglige samtaler, der er helt centrale for fastholdelse.

På Slagteriskolen i Roskilde er der opfølgning efter hver femte uge. Samtalen foregår gruppevis, og eleverne skal evaluere sig selv skriftligt som en del af grundlaget for samtalen. Formålet er, at eleverne ved at skulle formulere sig skriftligt bliver nødt til at reflektere noget mere over forløbet.

På Aarhus tekniske Skole, Bygge og anlæg, indgår Elevplan i forbindelse med de mere formaliserede samtaler, der handler om elevernes forestillinger om uddannelsen og om deres ambitioner, som hvorfor de for eksempel vil være murere, og hvordan det går med at finde praktikplads. Herudover er det lærerens vurdering, at de uformelle samtaler har stor betydning for at fastholde eleverne, og at samtalerne typisk ligger ud over den tid, der er ressourcestillet til kontaktlærerfunktionen.

Inden for Bygge og anlæg, EUC NORD, følger mange mestre aktivt med i elevens grundforløb og ringer til skolen for at høre, hvordan det går eleven. Skolen har ofte en midtvejs samtale med mester og elev. Samtalen medvirker til, at eleverne har fokus på deres egen udvikling i forhold til den arbejdsvirksomhed, de skal ud til. For de øvrige elever er det de uformelle løbende samtaler, der er af størst betydning for fastholdelse. Grunden er, at Bygge og anlæg ofte vælges af elever, som ikke er blandt de mest talende og reflekterende, vurderer lærerne. Derfor er de formaliserede samtaler ikke det bedste redskab, med mindre der er særlige problemer, der skal tages hånd om.

Eleverfaringer

Kontaktlærerens synlighed er vigtig i hverdagen. Kontaktlæreren opleves som en hjælp til at holde styr på, hvad eleverne

skal nå. Kontaktlæreren hjælper også med at komme ind på rette niveau fra starten, som flere elever mener, de ikke kunne have overskuet og vurderet selv. Til gengæld er en hel del elever på tværs af indgange og skoler enige om, at kontaktlærerskift undervejs betyder, at eleverne ikke har den samme tætte kontakt, med mindre de selv har ønsket det. Kontaktlæreren bliver blot én blandt flere lærere.

Specielt de interviewede piger peger på betydningen af et tæt personligt forhold til kontaktlæreren, og af at kontaktlæreren viser omsorg. Pigerne kan godt lide, hvis kontaktlæreren selv griber fat i en elev, hvis hun/han kan se, at der er problemer, og at kontakten foregår begge veje. Drengene udtrykker ikke det samme behov for kontakt og omsorg. Deres forventninger er af mere praktisk art. De kan godt lide, at kontaktlæreren hjælper dem med at kunne overskue ting og skabe overblik.

Generelt oplever eleverne, at de bliver godt forberedte til at komme ud på en arbejdsplads. Allerede fra begyndelsen er omgangsformer og opførsel, arbejdstempo, hygiejne, udseende og arbejdsjargon i fokus i undervisningen. Eleverne fortæller, at de i flere fag forberedes på, at det er en anden verden, de skal ud i, og det synes de er godt. Flere elever fremhæver, at kontaktlærerne har den rigtige holdning til dem. De bliver opfattet som hele personer, og lærerne tager som hovedregel gerne en snak med eleverne, også selv om det er i en pause, eller arbejdsdagen er forbi. Eleverne indbyrdes kan mærke forskel på, hvem der har en praktikplads, og hvem der ikke har. Eleverne kan se, at når uddannelsesaftalen er underskrevet, så bliver man mere seriøs.

Flere elever på tværs af skoler og indgange synes, det fungerer godt, at de løbende har de uformelle samtaler med deres kontaktlærer, men omvendt efterlyser nogle elever skemalagte kontakttimer. Det skal som minimum være midtvejs i forløbet, da det godt kan være svært at tage fat i en kontaktlærer midt i undervisningen, hvis en elev har brug for en lidt dybere snak.

Vejledning

På Uddannelsescenter Herning, Serviceindgangen, indgår EMMA-kriterierne som en integreret del af vejledningen. Hos frisørerne, hvor der ikke er skolepraktik, er der lige fra første færd fokus på det at være aktivt opsøgende, hvad der skal til for at få en praktikplads, og det at være faglig egnet i forhold til personlig fremtoning og adfærd.

På Ballerup Handelsskole er der, ud over den uformelle kontakt med kontaktlærerne, afsat tid til såkaldte kompetencetimer, hvor skolen har mulighed for at tage fat på temaer af mere fælles karakter i forhold til elevernes valgsituation. Der er også mulighed for individuelle samtaler.

På Nordvestjysk Uddannelsescenter, Teknologi og kommunikation, er der gode erfaringer med, at uddannelses- og erhvervsvejlederen er opsøgende. Både han og lærerne ser det som en styrke, at han kommer fra et andet fagligt miljø, det vil sige organisatorisk er placeret uden for indgangen. Eleverne oplever ham som fagligt ufarlig, fordi han ikke er med til fagligt at vurdere eleverne. Derfor er de mere tilbøjelige til at være åbne.

Valgkompetence

Mange af eleverne har ringe selvtillid. Derfor har en af lærerne på Handelsskolen i Ballerup arbejdet med et projekt om personlig branding, som vil blive en del af skemaet for næste år. Som en del af projektet udarbejder eleverne en swot-analyse³ af sig selv. Det at kende sig selv og kunne formulere sig positivt om sin egen person og kompetencer har betydning i praktikpladsøgningen. Skolen vurderer, at mange af deres elever er bange for at søge en praktikplads og derfor søger videre på andre kurser eller hf, fordi de er tryggede i skolesystemet. Her kan branding kurset måske være med til at give eleverne et

---

3) Strengths Weaknesses Opportunities Threats. En swot-analyse er en analysemetode, der ofte anvendes som en simpel model i forbindelse med at analysere en virksomheds konkurrencesituation, den kan også anvendes som et analyseværktøj på personligt niveau.

personligt skub, selv om skolen er opmærksom på, at det ikke skal få karakter af navlepilleri, som det udtrykkes.

Inden for Fra jord til bord på Aalborg tekniske skole inviterer skolen ofte eksterne branchefolk ind, så eleverne får mulighed for at afromantisere deres billede af uddannelserne og for at undgå, at eleverne får praktikchok, når de påbegynder første praktikperiode.

For at styrke elevernes valgfundament afholder Aalborg Handelsskole en brancheorienteringsdag hvert år. Virksomhederne, som deltager, bliver opfordret til at sende egne elever, så det bliver elev til elev samtaler. Det er skolens vurdering, at brancheorienteringsdagen er med til at afklare mange og også til at få fjernet fordomme om og glansbilleder af, hvordan det er at arbejde inden for de enkelte brancher og uddannelser.

På CEUS, den merkantile indgang, har mange elever et fritidsjob inden for detailhandelen. Skolen har valgt at støtte op om fritidsjob, da det både kan udvikle elevernes branchemæssige kompetencer og muligheder for senere at få en praktikplads, ikke mindst for elever af anden etnisk baggrund end dansk. Men skolen ser det omvendt som et dilemma, at for mange af eleverne fylder fritidsjobbet 20 til 30 timer om ugen. På den måde bliver det elevernes hovederhverv, og skolen bliver brugt til rekreation.

Skolen arbejder i begyndelsen af året med en slags kollektivt praktikum. Nogle elever laver en messestand for en virksomhed, og andre elever tilrettelægger et modeshow, hvor de selv arrangerer alt. Det er med til at styrke elevernes personlige kompetencer, så de senere er bedre til at kontakte en virksomhed, når de skal søge praktikplads. Herudover arbejder skolen med halvårlige kursusforløb, som har fokus på elevernes personlige adfærd. Et forløb har heddet Takt og tone, og i år har skolen et forløb, der hedder Krop, kost og sundhed, fordi elevernes fremtoning betyder meget inden for det merkantile område.

Eleverfaringer

Eleverne er positive overfor, at skolernes hjælp og vejledning er afbalanceret, så eleverne også selv skal tage et ansvar for at skaffe praktikplads. Samtidig oplever de, at skolerne udfordrer eleverne i deres valg, og hvad der ligger til grund for det. Eleverne synes, det er godt, for det kan hjælpe dem til at se uddannelserne fra forskellige sider, selv om flere i begyndelsen af grundforløbet har syntes, det var irriterende. For de elever, der ikke har kunnet finde praktikplads inden for ønskeuddannelsen, er der især positive erfaringer med virksomhedsforlagte undervisning i beslægtede uddannelser hen imod slutningen af grundforløbet. Den virksomhedsforlagte undervisning fungerer som øjenåbner, så nogle får lyst til at skifte til en anden uddannelse i indgangen. Skolernes hjælp består primært i hjælp til selvhjælp - tilpasset de enkelte uddannelsers traditioner.

Observationspunkter:

- Opfølgende samtaler med faglærer/kontaktlærer efter hvert modul med udstrakt brug af selvevaluering for at gøre eleven medansvarlig. Der kan indgås aftaler om adfærd, som for eksempel at komme til tiden. Eleverne underskriver aftalen. Aftaler af den art har i nogle tilfælde en positiv indvirkning.
- Brug af løbende uformelle samtaler med kontaktlærer/faglærer.
- Brug af smiley system, en overskuelig måde at afstemme elevens egen og lærerens vurdering inden samtalen.
- Brancheorienteringsdage, hvor elever får lejlighed til at høre om erfaringer fra elever i hovedforløb.
- Skærpet observation. Det betyder, at lærerne følger eleven tæt både hvad angår fraværs mønstre og aflevering af opgaver. Eleverne mærker, at der er nogle, som har særlig opmærksomhed på dem, og det kan i sig selv have en positiv indvirkning.
- Brug af forskellige former for praktikum som en bredere branchesocialisering, og for at eleverne lærer at præsentere sig selv over for en virksomhed.
- Metoder og værktøjer, så eleverne får indsigt i egne

styrker og svagheder som et element i at blive praktikpladsparat.

- Skemalagte kompetencetimer, hvor skolen har mulighed for at tage fat på temaer af mere fælles karakter i forhold til elevernes valgsituation, men hvor der også er mulighed for individuelle samtaler.
- Midtvejssamtaler, hvor mestre inviteres for elever med praktikplads, for at støtte eleverne i at have fokus på deres fremtid.
- Tidlig brug af EMMA som pædagogisk instrument med fokus på realisme i valg.

Elevgrupper

Elever, som tidligere er faldet fra, ender let med at blive uddannelseszappere. Med Elevplan som instrument kan uddannelses- og erhvervsvejlederen få lagt nogle realistiske planer med en elev, så det gøres mere overskueligt at nå i mål. Ekstra lektiehjælp i forbindelse med de boglige fag eller en periode med læse-skrivetræning kan være med til at give eleverne lige præcis den støtte, der er nødvendig, for at de kan nå målene i grundforløbet.

På Aarhus tekniske Skole gennemførte skolen sidste år en frafaldsanalyse, som viste, at der er to elevgrupper, som er særligt frafaldstruede. Den ene er elever, der kommer direkte fra 9. klasse. Skolen vurderer, at dette skal sammenholdes med, at gennemsnitsalderen for elever i grundforløb på skolen ligger på cirka 23 år. Den anden risikogruppe er elever, som tidligere har afbrudt en uddannelse. Her er Elevplan nyttig. I Elevplan er eleverne registreret, så lærerne har mulighed for at se de elever, som tidligere har afbrudt en uddannelse, og følge op. Elevplan er et godt instrument for elever med for mange forsømselser. Her kan uddannelses- og erhvervsvejlederen sammen med eleven danne sig et overblik over, hvad der er nået, og hvad der mangler. Overblikket betyder, at der kan opstilles realistiske mål for, hvornår eleven er færdig, og hvad der mangler for at nå målene. Overblik og udsigten til en afslutning er en

god gulerod for elever med for meget fravær og virker bedre end at jage eleven. Aarhus tekniske Skole, Bygge og anlæg, har gode erfaringer med at blande elever, fordi de stærke, modne elever fungerer som rollemodeller og har en adfærdsregulerende effekt. Som eksempel fortæller en af lærerne, at en elev sad og rullede cigaretter i timen:

“En af de velfungerende elever vendte sig til sidst om og sagde: “Kan du ikke rulle dine smøger hjemmefra.” Det virkede.”

På EUC MIDT, Bygge og anlæg, ligger skolens store optag som på andre skoler i august og januar. Ud over disse optag, er der løbende optag hver 10. uge, samt hver femte uge, hvis der

er elever til det. Skolen bruger frafaldsstatistikker aktivt i den opfølgende indsats. På baggrund af frafaldstal for elever fra de løbende optag har skolen iværksat en meget tæt opfølgning.

Læse-/skriveproblemer

På TeSe har man i indgangene Håndværk og teknik samt Teknologi og kommunikation eksperimenteret med at tilbyde aftenskole og eftermiddagskurser i samarbejde med ungdomsskolen. Fagligt har det været vellykket, men organisatorisk har det ikke været optimalt på grund af de to skolars forskellige åbningstider og på grund af formelle restriktioner i forhold til elever over 18 år, som der dog i særlige tilfælde er givet dispensation for.

På Randers Tekniske Skole, Serviceindgangen, er der en del elever med læse-skriveproblemer, som skolen oftest spotter gennem indslusningssamtalen kombineret med, at skolen beder om eksamensbeviser eller en udskriftsprotokol fra folkeskolen. For disse elever sammensætter uddannelses- og erhvervsvejledningen et særligt forløb. Det kan være ekstraundervisning eller særlige undervisningsmaterialer for at give eleverne den rette støtte. Den løsning, der er besluttet mellem eleven og uddannelses- og erhvervsvejlederen, bliver noteret på et stamkort, så det er fælles tilgængeligt.

På Holstebro Tekniske Skole vil elever, som har så svære læsevanskeligheder, at eleverne ikke kan gennemføre undervisningen uden en ekstra indsats, blive tilbudt et intensivt specialundervisningsforløb. Det sker på fuld tid i "Ordkløveriet". Tidligere har skolen prøvet at integrere specialpædagogisk støtte i den ordinære undervisning, men det var vanskeligt at motivere eleverne. På det tidspunkt, interviewet fandt sted, var to elever i et særligt forløb i "Ordkløveriet", og begge var glade for det. Når eleverne har nået et niveau, så de kan følge undervisningen i grundforløbet, vender de tilbage til den ordinære undervisning.

Observationspunkter:

- Brug af Elevplan, hvor elevens uddannelsesforløb er beskrevet. Her har lærerne et godt redskab til at følge op på elever, som tidligere har afbrudt deres uddannelse, og som er i særlig risiko for at falde fra.
- Brug af Elevplan for elever med for mange forsømmelser. Muligt at følge op på, hvad eleverne mangler af målpinde og afleveringer, og med det som udgangspunkt opstille realistiske mål, som kan motivere til at gøre grundforløbet færdigt.
- Brug af skolestatistik med optagstidspunkt og frafaldsmønstre for at kunne lave en mere differentieret opfølgning i forhold til forskellige elevgrupper.
- Tidlig indsats for elever med dansk- og regneproblemer. Brug af test, introduktionssamtale og afgangspapirer for at identificere eleverne inden opstart. Brug af forlængelse af grundforløb med en intensiv, individualiseret fuld-tidsundervisning.

Fravær

Eleverne kan godt til tider opleve, at der er *et øje i det høje*, som reagerer prompte og følger op, når de ikke passer skolen og ikke får afleveret opgaver. Det har en vis præventiv effekt. Men eleverne skal også selv lære at tage medansvar. Derfor anvendes Elevplan, så eleverne selv kan følge op. Nogle steder har eleverne selv ansvar for at registrere deres tilstedeværelse, og det har en god virkning. Fraværsmønstre snarere end fraværspcenter giver et godt grundlag for en tidlig indsats.

På EUC MIDT indgår Elevplan aktivt i opfølgningen på elevernes fravær. I Håndværk og teknik og Fra jord til bord har kontaktlærerne et samarbejde om tæt opfølgning på fravær med en erfaren og myndig person i administrationen. Allerede den første dag vil eleven kunne blive ringet op af Fru XX. Hun kender eleverne og holder øje med dem, og det har en god effekt i forhold til reduktion af fravær. Fra 1. august 2005 vil

det være muligt for mestre at logge sig på Elevplan, så de kan følge deres respektive elevers fravær. Hvis fraværet gentager sig, tager kontaktlæreren en samtale med eleven. Der anvendes et samtalskema, som er fælles for skolen, som udgangspunkt for samtalen. Skemaet omfatter fravær og fraværstyper, eventuelle indstillinger og aftaler. Som afslutning på samtalen, og de aftaler som er indgået, sendes skemaet til elevens mester, hvis eleven har en praktikplads, og til forældrene, hvis eleven er under 18 år. Hvis der herefter stadig er problemer med fravær, indkaldes eleven til en samtale med uddannelseslederen og derefter samme procedure. Samtalskemaerne bruges som dokumentation i tilfælde af bortvisning. På EUC MIDT, Serviceindgangen, tager kontaktlæreren kontakt til eleven efter tre fraværsdage. Disse regler er eleverne orienteret om fra begyndelsen af grundforløbet. Ofte ringes der til eleven allerede den første fraværsdag. Hvis eleven ønsker at stoppe, involveres UU-centret.

På Randers Tekniske Skole, Service, arbejder skolen ikke med fraværspcenter. Man ser i stedet på fraværsmønstre ved hjælp af et ugeregistreringsskema, skolen har udarbejdet. Eleverne har selv ansvar for, at det bliver udfyldt og afleveret til administrationen. Bliver skemaet væk, eller får eleverne det ikke afleveret, er det elevens problem. Efter indførelsen af dette skema, er der sket en væsentlig forbedring af fraværstatistikken.

På CEUS, den merkantile indgang, er der problemer med fravær, som skolen er meget bevidst om. Skolen tager forskellige strategier i anvendelse afhængig af den enkelte elevs profil. Skolen har blandt andet et *Godmorgenhold* for elever, der er tilbøjelige til at komme for sent. Eleverne skal møde og sige godmorgen til uddannelseslederen hver morgen. Der er også elever, som er på *Farvelhold*, hvis de er tilbøjelige til at smutte før tiden. Denne simple procedure har vist sig at være gavnlige i nogle tilfælde. Fravær registreres i elektroniske kort, som opdateres løbende, for at undgå snyd. Når en elev har meldt sig syg, står det i protokollen, når læreren åbner og skal krydse af. Eleverne kan selv følge med i deres fraværstatus.

Observationspunkter:

- Få faste personer, som hurtigt og kontant og baseret på fraværs mønstre følger op på elevfravær. Eleverne skal mærke, at man har fokus på dem.
- Klare eksplicitte regler, som eleverne introduceres for ved opstart.
- Brug af Elevplan, samtalskemaer og skriftlige aftaler med involvering af mestre og forældre i forbindelse med fravær og opfølgning på fravær. Mestre skal kunne logge sig på Elevplan, så de kan følge deres egne elever.
- Tidlig opfølgning på fravær, som også omfatter manglende afleveringer, med en kombination af breve og samtaler og ultimativt bortvisning, har en præventiv effekt. Kan være med til at samle op på elever, som ellers ville forsømme mere og mere for til sidst at holde op.
- Ugeregistrering af tilstedeværelse/fraværs mønstre som basis for opfølgning. Elever skal selv dagligt registrere tilstedeværelse.
- Godmorgenhold og Farvelhold for elever, som møder for sent eller går før tid, hvor eleverne skal sige goddag eller farvel til en skoleperson med autoritet.

De umotiverede

Nogle elever prøver bestandigt at udfordre grænser for adfærd. Regler og normer har ingen effekt, så ofte er det stor erfaring og et batteri af utraditionelle virkemidler, som får sådanne elever på rette spor. Ultimativt kan bortvisning have en vis præventiv effekt. Det sker til tider også for ikke at demotivere den store gruppe af elever, som ført og fremmest er kommet for at få en erhvervsuddannelse.

På TeSe, Teknologi og kommunikation og Håndværk og teknik, vurderer lærere, at skolen ikke kan eller skal agere *over-jeg* for de umotiverede elever. Som en bevidst pædagogisk praksis

lader lærerne til tider eleverne slentre, for at eleverne selv skal udvikle normer for adfærd, i stedet for at lærerne stiller krav om, at nu skal de komme i gang. Lærerne giver et konkret eksempel med to elever, hvor det tog næsten seks uger, inden eleverne kom i gang. Men det lykkedes, og de voksede, som de to lærere fortæller:

“Fordi de fik lov til at sidde lidt og filosofere og smålege, og vi lod dem vokse med opgaven i den hastighed, de nu kunne. Havde vi lagt pres på dem, var de givetvis forsvundet. Det havde de ikke kunnet magte.”

På EUC MIDT har en lærer fra Bygge og anlæg lignende erfaringer. Læreren havde en lille gruppe elever, som bevidst søgte at boykotte undervisningen. Han tog de fire elever, det drejede sig om, og placerede dem på hver sin tømmerbuk i hver sit hjørne ude på en stor åben plads foran tømmerværkstedet. Der kunne de fire elever sidde, til de havde fundet ud af, om de ville være tømrere eller noget andet. Når de var kommet frem til, hvad de ville, kunne de tage en snak med vedkommende faglærer, og uddannelses- og erhvervsvejledningen kunne også inddrages. Drengene sad der tre til fire dage, så kom de ind i værkstedet og sagde, de gerne ville være med. Siden har der ikke været problemer.

Også på CEUS og på Nordvestjysk Uddannelsescenter, Teknologi og kommunikation, er der opmærksomhed på, at brugen af regler og trusler ikke fungerer i forhold til en bestemt gruppe af meget demotiverede unge, som typisk har forskellige adfærdsproblemer. (Se afsnit om institutionel praksis). For positivt at fastholde nogle af disse elever er det erfaringen, at det er nødvendigt at benytte en skridt-for-skridt strategi. På den måde modnes eleverne som personer og får udviklet en social adfærd, så de stiller krav til sig selv - altså udvikling af elevernes egne normer frem for ekstern regelstyring. Et lille, overskueligt og åbent miljø, som de har på skolen, er med til at understøtte dette.

På Ballerup Handelsskole har skolen en bevidst holdning til, at en del af dens opgave er at lære eleverne at blive voksne og ansvarlige mennesker, samtidig med at skolen strækker sig langt for at støtte op om elever i særlige tilfælde. (Se afsnit om elever med svære problemer). Skolen har erfaret, at det kan virke positivt motiverende på frafaldsstatistikker, hvis nogle elever bliver bortvist efter at have haft mange samtaler med elever og indgået adskillige aftaler uden synderlig effekt. Det er skolens vurdering, at nogle elever har brug for den form for wake-up call for at modnes og begynde at tage ansvar. Som regel vil denne type elever blive optaget på en anden skole i området, ligesom Ballerup også modtager elever, som er bortvist fra andre skoler.

På Aalborg tekniske skole, Fra jord til bord, er der faste opfølgingsregler ved fravær. Er eleven under 18 år, orienteres elevens forældre, og det i sig selv har ofte en gunstig virkning. Er eleven fra 18-25 år kontaktes Kommunens Ungdomsafdeling. Ved samtalen indgår eleven en skriftlig aftale med skolen, og samtidig stilles der krav om, at eleven fremover skal kontakte skolen, såfremt han/hun ikke er i stand til at komme. Det er en bestemt person på skolen, der er dedikeret til denne funktion. Samtidig kan eleven få et midlertidigt *kælderophold*. Det er en af skolens meget erfarne ældre lærere, der står for dette. Han har tidligere haft SP-elever⁴, og skolens elever har stor respekt for ham som person. Denne lærer har nogle værksteder i kælderen, hvor elever med særlige problemer til tider kommer i *skoleforlagt undervisning*. Her får eleverne en sidste chance igennem nogle særligt tilrettelagte projekter, som indgår i elevens uddannelsesplan, og som denne lærer har ansvar for. Det er skolens erfaring, at det ofte har en rigtig god indvirkning på en elev med et *kælderophold*. Fra jord til bordindgangen møder ofte elever, som er blevet bortvist fra tidligere optag. Sådanne elever skal underskrive en kontrakt med skolen om opgaveaflevering og mødepligt, og eleven følges tæt for at vise, at det nu er alvor.

---

4) Elever som får specialpædagogisk støtte.

På Vejle Tekniske Skole, Bygge og anlæg, skelner man mellem de elever, som ikke gider, og de, der gerne vil, men ikke kan. For elever med adfærdsmæssige problemer er der meget kort snor. Hvis eleverne for eksempel drikker øl på skolens område, så bliver de øjeblikkeligt sendt på inspektørens kontor, hvor de får en formel advarsel, og hvis den uheldige adfærd gentager sig, bortvises de.

Eleverfaringer

Når eleverne selv taler om årsager til frafald, peger de på manglende motivation og manglende modenhed. Eleverne mener selv, det særligt er et problem for de elever, der kommer lige fra folkeskolen. Disse elever ved ikke, hvad de vil, men er kommet på skolen, fordi de skal lave noget.

Flere af eleverne fortæller, at det ikke er sjovt at blive ringet op fra skolen, men det virker, og de synes, at det er en god ordning. Mange af de interviewede elever efterspørger faktisk mere disciplin og opfølgning på mødetider. De ved, at der er mere disciplin ude hos mester, og at de her ryger ud, hvis de kommer for sent.

En elev fra Teknologi og kommunikation fortæller meget nøgternt, at han er i gang med grundforløbet for tredje gang. Han havde for meget fravær, så derfor kunne han ikke færdiggøre sit forrige grundforløb. Samtalen med uddannelses- og erhvervsvejlederen har været afgørende for, at han ikke er holdt op, for, som han selv fortæller, det har været sejt, men også lærerigt at skulle igennem én gang til. I samarbejde med uddannelses- og erhvervsvejlederen har han fået mulighed for at afslutte grundforløbet i en virksomhed, og det har givet det nødvendige skub, så han nu vil videre.

Observationspunkter:

- Brug af pædagogisk strategi, hvor man lader eleverne slentre eller sætter dem uden for fællesskabet, for at de selv skal udvikle normer for adfærd. Eksternt fastsatte normer og regler virker ikke for en lille, men voksende elevgruppe.

- Brug af *skoleforlagt undervisning* for elever med fraværs-/motivationsproblemer, hvor eleverne mærker, at de ikke er ønsket i fællesskabet.
- Brug af en form for uddannelseskontrakt om adfærd, mødepligt og opgaveaflevering for elever, som starter på ny, efter tidligere at være bortvist.

Anden etnisk baggrund

For elever med anden etnisk baggrund kan der være mange forhindringer, der skal undgås, og mange barrierer, der skal overvindes, før uddannelsesbeviset er i hus. Uagtet sproglig kompetence kan fagsproget være svært, så her kan en ekstra indsats gøre forskellen. Eleverne har ofte ikke så stort et dansk netværk, så ekstra kontaktlærertid kan være en væsentlig hjælp i en række situationer i kontakt med myndigheder og praktikpladser. For specielt en gruppe af drengene drejer det sig også om at markere krav og regler. De elever skal kontant mærke, hvem der sætter dagsordenen.

Aarhus tekniske Skole og Aarhus Købmandsskole gennemfører med støtte fra Integrationsministeriet et projekt kaldet Uddannelsesguiden. Pilotprojektet omfatter i alt 38 elever med anden etnisk baggrund end dansk, (herefter kaldes elever med anden etnisk baggrund indvandrere), som var frafaldstruede – ti elever fra Aarhus tekniske Skole og 28 fra Købmandsskolen. For hver elev har de to skoler fået en halv time ekstra pr. uge. Skolerne har udpeget en ansat – en uddannelsesguide - som har særlige forudsætninger og erfaringer med at arbejde med integration. Det er op til uddannelsesguiden at beslutte, hvordan puljetimerne bedst skal anvendes. Det kan for eksempel være hjemmebesøg. Guiden kan tage med den unge til socialforvaltningen eller give ham/hende støtte i forbindelse med første kontakt til en praktikvirksomhed. Alle elever, der er omfattet af forsøget, er fortsat i uddannelse. Seks af eleverne har foretaget et omvalg. Skolen har lavet en slags kontrollforsøg med en

lignende elevpopulation, hvor seks ud af ti er faldet fra. Herudover har skolerne planer om at styrke skole/hjem kontakten for indvandrerelever. Skole/hjem kontakten har positiv betydning for elevernes adfærd og for fastholdelse, men det kræver flere ressourcer at opbygge en god skole/hjem kontakt i forhold til indvandrerelever.

Inspireret af forskning fra DPU er man på Aarhus tekniske Skole i stigende grad blevet opmærksomme på, hvad de kalder *før-fagsprog*. Det vil sige det sprog, som er en væsentlig del af arbejdsocialiseringen til en bestemt branche, og som er det sprog, eleven efterhånden tilegner sig gennem praksis. Indvandrerelever kan godt have bestået en sprogtest eller komme fra et forløb på sprogskolen, hvor de har klaret sig godt, men alligevel komme til kort i værkstederne eller i fagteori, fordi terminologien er helt anderledes end hverdags sproget. Et af de projekter, der ligger på tegnebrættet, er en plan om at filme arbejdsprocesser og den sprogbrug, der knytter sig til arbejdet. Siden hen kan videomaterialet anvendes som træningsmateriale for lærerne.

“Hvor er det, kommunikationen går skævt med elever, som ikke har dansk som modersmål? I nogle typiske værkstedssituationer, når fagteori skal forklares, eller når man taler om rektangler og kvadrater, er der andre måder, stoffet kan fremstilles på, eller andre ord og begreber, der kan anvendes.”

På EUC MIDT, Håndværk og teknik, har de indtil videre kun haft få indvandrerelever. Det ærgrer lærerne lidt. Erfaringen med de få elever, de har haft, er nemlig, at tonen inden for uddannelserne i Håndværk og teknik og på de små virksomheder passer rigtig godt til disse elever. Når Håndværk og teknikbrancherne samtidig kan bruge flere elever, vurderer lærerne, at der her er basis for en større landsdækkende indsats i forhold til indvandrerelever.

På TeSe, Håndværk og teknik og Teknologi og kommunikation, oplever lærerne, at indvandrerelever er gode til at give ros

og give et klap på skulderen, når de har fået hjælp for eksempel i forhold til praktikpladser. Lærerne har også positive erfaringer med fremmedsprogede forældre, som går op i deres børn og kommer til diverse åbent husarrangementer. På skolen bryder de bevidst indvandrergrupper op, da disse elever ellers har tendens til at søge sammen i og uden for klassen:

“Den ghettodannelse, som de skaber i rummet, giver nul-integration.”

Hvis lærerne ikke laver denne opbrydning, er der tendens til, at indvandrelever søger sammen i og uden for undervisningen. En af forklaringerne, som lærerne er meget opmærksomme på, er, at elever af anden etnisk herkomst typisk ikke er opdraget til at være selvstændige og arbejde i projekter, hvor de har medansvar for egen læring. Eleverne er mere opdraget til at gøre, hvad voksenautoriteter siger, de skal, så derfor kommer de elever til kort under friere rammer og skal styres noget mere end etnisk danske elever, vurderer lærerne. Omvendt har lærerne også øje for, at disse elever skal lære at arbejde mere selvstændigt og i projektteam:

“Sådan er vores erhvervsliv altså skruet sammen, kære ven, og det må du lære NU OG HER, medens du er hos os.”

Også på Slagteriskolen i Roskilde er der positive erfaringer med at opdele grupper af indvandrelever for at undgå bandeagtig klikedannelse. Skolen påpeger, at de unge indvandrelever som hovedregel skal have fastere rammer end de etnisk danske elever, og at lærerne klart skal vise, hvem det er, der styrer. Samtidig understreger lærerne, ligesom blandt andet lærerne på CEUS, at der er meget stor forskel på de forskellige grupper af unge indvandrelever. På Roskilde Slagteriskole omfatter gruppen også unge asiatiske piger, som ofte vil være køkkenassistenter, og som har meget let ved at indordne sig.

Som en del af Slagteriskolens bredere indsats i forhold til unge, som ikke forventes at kunne gennemføre et ordinært grundfor-

løb, har skolen et tilbud, som de kalder Guidet grundforløb, og som bygger på den valgfrie del af grundforløbet. Igennem Guidet grundforløb kan eleverne få nogle AMU-beviser for eksempel i hygiejne. Elever i Guidet grundforløb driver en café, og eleverne har tit opgaver, der for eksempel går ud på at planlægge et helt bryllup med alt fra bordkort til indkøb af mad. Der går en del indvandrerdrenge på Guidet grundforløb, og skolen har positive erfaringer med, at forløbet er tilrettelagt på en sådan måde, at det har en positiv motiverende effekt på en elevgruppe, som ellers ikke er uddannelsesmotiveret.

Eleverfaringer

Flere af de interviewede lærere har gode erfaringer med at dele større grupper af indvandrerelever. Dette bekræftes af en af de interviewede indvandrerelever. Han synes, at det er en god idé, at indvandrerdrenge deles på flere hold, for ellers bliver der ballade. Han er også glad for de faste regler i indgangen.

Observationspunkter:

- Uddannelsesguide - resourcesat ekstra kontaktlærertid til indvandrerelever. Der er tale om en bred støttefunktion med udgangspunkt i elevens samlede situation. Funktionen skal være placeret på få personer med særlige forudsætninger, hvad angår indvandrerelever.
- Guidet grundforløb for elever, som ikke forventes at kunne gennemføre et ordinært grundforløb i første fase med inddragelse af den valgfrie del af grundforløbet. Eleven får nogle AMU-beviser rettet mod mulige beskæftigelsesområder, og som eleverne kan bygge videre på og få godskrivning for i forhold til en senere erhvervsuddannelse.
- Opdeling af specielt større drengegrupper af indvandrerelever for at undgå klikedannelse, med forbud mod, at de taler andet end dansk, når de er på skolen. Lærerne og skolen skal vise, at det er dem, der sætter reglerne (brugen af formel autoritet), ikke eleverne.

- Fokus på før-fagsprog - det vil sige det sprog og den terminologi, som er knyttet til et specifikt brancheområde. Kan indgå som brobygning for indvandrererelever, da erfaringerne viser, at formelle danskkvalifikationer ikke er tilstrækkelige. Kan også indgå i lærerkvalificering.
- Praktikpladsopsøgende indsats for indvandrererelever i forhold til de små håndværksvirksomheder, hvor der er mangel på elever, men tradition for faste rammer og struktur, for eksempel inden for Håndværk og teknik og bageruddannelsen. Eventuelt målrette brug af trainee-forløb for indvandrererelever som led i brobygning.

Sociale problemer

For elever med de allersværeste problemer sættes grænserne mellem skolen som lærested og skolen som værested på prøve, når en erhvervsuddannelse til tider er allersidste chance. Der er typisk tale om problemer, som kræver et tæt institutionelt samarbejde uden *kassetænkning*. Et tæt samarbejde med SSP⁵ baseret på en 24 timers indsats og med udgangspunkt i elevens samlede livssituation kan blive redningsplanken for nogle hårdt belastede unge.

For elever med svære sociale problemer er skolerne meget bevidste om, at der her er tale om problemer, som de ikke alene vil kunne klare. Her drejer det sig om at kunne opbygge et bredt funderet netværk for den enkelte elev på en 24 timers basis. Det kræver en institutionel strategi og et tæt samarbejde med de kommunale instanser med fokus på den forebyggende indsats, og det har finansielle implikationer på tværs af systemer. På nogle skoler baserer netværkene omkring den unge sig på en institutionel strategi kombineret med involvering af ildsjæle, som har lang erfaring og dermed et godt netværk. På

5) Samarbejde mellem Skole, Socialforvaltning og Politi.

andre skoler har det haft som konsekvens, at skolens ledelse har valgt at professionalisere indsatsen for de svært belastede unge.

Flere af de interviewede respondenter peger på behovet for at tænke i andre finansielle modeller for at undgå kassetænkning mellem forskellige systemer og muligheder for direkte kontakt og henvisning for de svært belastede unge for at undgå, at de falder igennem de forskellige systeminstanser. (Se i øvrigt afsnit om institutionel praksis).

På Ballerup Handelsskole har man valgt at have en særlig voksenklasse for elever over 20 år. Cirka halvdelen af eleverne er på revalidering. For nogle år siden var gruppen af voksne elever langt mere blandet, men er i dag typisk voksne elever, der er forsinket i deres uddannelse på grund af en social begivenhed. Det er skolens vurdering at:

“Hvis vi prøver at blande de voksne elever med de yngre elever, vil de voksne elever løbe skrigende bort.”

Fordi det ikke er voksne elever med mange ressourcer, der er tale om, vurderer skolen, at der ikke er nogen gevinst ved at blande eleverne, sådan som andre skoler (for eksempel Fredericia-Middelfart Tekniske Skole) ellers har gode erfaringer med. Hvis en elev har problemer med at gennemføre uddannelsen, vil Ballerup Handelsskole gerne kunne støtte op om eleven og er parat til at strække sig langt for en elev, som selv er villig til at gøre noget ved sin situation. For omvendt at undgå, at eleven slynger om sig med dårlige undskyldninger, benytter skolen en slags dagbog, som er et almindeligt regneark, der anvendes af skolens administration, uddannelses- og erhvervsvejleder og lærere som fællesværktøj i forbindelse med den enkelte elev, og som også bruges til at holde styr på de aftaler, der træffes med den enkelte elev. Det er planen, at dagbogen skal indgå som en del af Elevplan. På skolen har man et tæt samarbejde med SSP om forebyggelse af stofmisbrug. Skolens lærere mener, at det er svært at vurdere, hvor stort omfanget er. En af

kontaktlærerne har senest talt med en gruppe drenge om anabolske steroider. Det var drengene selv, der havde taget emnet op. De mente at have hørt, at det ikke var farligt. For den pågældende lærer var det en anledning til at rette op på misforståelsen, men eksemplet illustrerer samtidig nogle svære balancer mellem en socialpædagogisk indsats og skolens traditionelle kerneopgave som en erhvervsskole.

På CEUS, den merkantile indgang, tilbyder skolen et komprimeret forløb for voksne. Hovedparten er henvist af kommunen. Eleverne er fagligt dygtige, men har så mange sociale problemer, at frafaldet er stort. For at denne gruppe skal fastholdes, vil det være nødvendigt fra kommunens side at afsætte flere ressourcer for at støtte op om en mere målrettet og integreret indsats.

EUC MIDT har som mange andre skoler oplevet en stigning i antallet af vanskelige elever. Skolen har valgt at sætte ind meget tidligt med rammer for adfærd og med en generel opstramning i forhold til tidligere praksis i grundforløbet. For eksempel var der på indtaget i august en elev, som fik stjålet en helt ny jakke. Skolen meldte dette til politiet, og efterfølgende kom en betjent fra SSP-samarbejdet ud i klassen. Det havde en god virkning, vurderer lærerne.

På Randers Tekniske Skole, Serviceindgangen, er der en større gruppe af elever med store sociale og psykiske problemer, som skolen typisk først får afdækket efter en rum tid. Her inddrager skolen ungdomsvejledningen og en psykolog. Skolen strækker sig ofte langt for at kunne hjælpe disse elever, for eksempel sættes der støtteforanstaltninger i gang, så eleven kan blive på skolen og i undervisningen, samtidig med at eleven får hjælp til at få løst øvrige problemer. For skolen er det imidlertid en balancegang, fordi det er en ressourcekrævende gruppe af elever, og der også er den øvrige elevgruppe at tage hensyn til.

På CEUS, den merkantile indgang, har skolen en konsulent fra amtet, som har fast kontortid på skolen hver anden uge. Konsulenten er løbende i kontakt med de unge, som hun vurderer har brug for hjælp i forbindelse med forskellige misbrugsproblemer. Denne professionalisering af vejledningen i forhold til de sværest belastede unge, vurderer skolen, har stor betydning i forhold til frafald.

Eleverfaringer

På tværs af indgange og skoler vurderer de interviewede elever, at skolerne ikke kunne have gjort mere for at forhindre frafald. Som en elev siger som en opsummering af hovedparten af de interviewede elevers observationer:

“Mange kommer bare for at være et sted, og de kan ødelægge det for hovedparten af os andre, som gerne vil lære noget. Nogle tror, det er en ungdomslegeplads. De går og smadrer alt muligt. Vi må godt have det sjovt, men skal ikke vende det hele på hovedet. Få elevers opførsel kan få konsekvenser for alle os andre, så de ødelægger undervisningen”.

Nogle elever mener endog, at skolerne næsten gør for meget for at fastholde de mest demotiverede og forstyrrende elever, som måske kunne lære mere af at blive bortvist. Som eksempel siger en elev fra Håndværk og teknik i en mellemstor provinsby:

“Vi er på skolen for at få lært noget, derfor skal man også forsøge at have så lidt fravær som muligt. Det er rimeligt at blive smidt ud, hvis der er for meget fravær.”

Observationspunkter:

- Voksenelever henvist af revalideringen i særlige klasser. Erfaringer specielt fra det merkantile område. Vokseneleverne har brug for en integreret indsats i samspil med andre aktører, specielt kommunen, hvis de skal fastholdes.

- Institutionelle strategier for elever med svære sociale problemer baseret på netværk og en helhedsorienteret 24 timers ressourcesat *førebyggende* indsats, hvis de sværest belastede elever skal fastholdes.
- Tidlig inddragelse af SSP ved kriminalitet og misbrug for at statuere regler og vise autoritet.
- Bortvisning ved stofmisbrug og kriminalitet af præventive årsager i forhold til den større elevgruppe med involvering af øvrige aktører, så eleven kan få mulighed for en ny start, eventuelt efter endt misbrugsbehandling.

Overgang hovedforløb

Perioden mellem afslutning af grundforløb og opstart i hovedforløb er *højrisikozone* for de elever, der ikke har en praktikplads endnu. Skolerne tager mange strategier i brug for at hjælpe elever, som ikke har fundet en praktikplads, med at finde en og også for at forsøge at få eleverne vejledt over i beslægtede uddannelser/brancher med bedre praktikplads- og beskæftigelsesmuligheder. Det er erfaringen på tværs af indgange og uddannelser, at elever uden praktikplads inden for den valgte uddannelse er i risikozonen for at falde fra ved overgangen til hovedforløb. Flere skoler lægger stigende vægt på, at eleverne aktivt bliver i stand til at præsentere sig selv, idet det er en vigtig forudsætning for at få foden inden for i en virksomhed og hermed tage første skridt til en praktikaftale.

På Holstebro Tekniske Skole, Mekanik, transport og logistik, opfordres eleverne til at finde et fritidsjob inden for branchen, enten inden de påbegynder grundforløbet eller samtidig med. Det giver dem en tidlig tilknytning til stedet og branchen, hvilket ofte resulterer i en praktikplads. Mange gange stilles der ikke branchefaglige krav i disse job, men eleverne lærer at komme til tiden og vænne sig til omgangstonen.

Erfaringerne fra Vejle Tekniske Skole, Teknologi og kommunikation, peger på vigtigheden af, at de lokale uddannelsesudvalg er hurtige og effektive til at godkende de nye virksomheder. Det er tilfældet for det lokale uddannelsesudvalg for Strøm, Styring og Proces i Vejle. Virksomhederne skal godkendes med det samme, ikke først når de har takket ja til at tage elever.

Aalborg Handelsskole tilbyder virksomhederne at sætte oplæringsansvarlige fra virksomhederne på coach-kursus, hvor de får noget at vide om vejlederrollen og om skolen. Det benyttes af mange og er en stor succes.

Virksomhedskontakt

På EUC NORD, Mekanik, transport og logistik, ser de det som en stor fordel, at faglærerne kender virksomhederne. Dermed kan lærerne anbefale eleverne at søge hen, hvor de vil passe ind, både hvad angår kemi, værkstedstone og faglige interesser. Faglæreren udvælger tre elever ud fra sit kendskab til henholdsvis elever og virksomhed. Med den fremgangsmåde bliver eleverne trænet i at gå til jobsamtale, og de får et realistisk billede af, hvad virksomhederne efterspørger. Virksomhederne får selv lov til at vælge. Det vil sige, at skolen ikke bebrejdes, hvis forholdet ikke fungerer. For at opretholde en god forbindelse til områdets virksomheder har indgangen en række arrangementer i løbet af året, hvor virksomheder og mestre inviteres ind på skolen. Faglærerne er ude at besøge virksomhederne mindst én gang årligt. Når parterne kender hinanden, er det lettere for en lærer at tage kontakt til en virksomhed.

Inden for Bygge og anlæg, Uddannelsescenter Herning, er der i år dobbelt så mange praktikpladser som tidligere inden for tømrerfaget. Skolen følger systematisk og løbende op på antallet af færdiguddannede tømrere over for mestrene for at gøre mestrene opmærksomme på, at det nu er tid til at tage en ny elev. Skolen har også åbent husarrangementer i grund- og hovedforløb for at mestre og svende fra praktikvirksomhederne kan få indblik i skolens hverdag, og hvad eleverne laver.

Ansøgninger

Det fungerer godt at holde samlede jobsøgningskurser, og der skal være en løbende opfølgning på elevernes ansøgninger både på indhold og form. Faglærere, kontaktlærere og uddannelses- og erhvervsvejledere er involveret ud fra hver deres kompetence.

Aalborg Handelsskole har en praktikpladscafé, hvor eleverne lærer at skrive en god ansøgning og at håndtere en samtale. Det er et tilbud i grundforløbet et halvt år inden afslutning. De, der hurtigt får praktikplads, har ofte været flittige gæster i caféen.

Praktikservice

LOP-funktionen på Ballerup Handelsskole er først startet i 2005, men der har været gode erfaringer med at opsøge nye virksomheder for at få dem godkendt som praktikvirksomheder. Virksomhederne er overraskede over, at det ikke er mere besværligt at blive godkendt. Skolen har et register over virksomheder, der tidligere har haft elever, og det er meningen, at disse virksomheder også skal have besøg. På Vejle Tekniske Skole, Teknologi og kommunikation, har skolen kørt en kampagne, hvor alle lærere fik et antal virksomheder, de skulle besøge. Der blev aftalt besøg for 40 procent af virksomhederne. Inden for it-uddannelserne prøver skolen at holde på eleverne ved at tilbyde dem supplerende grundforløbsundervisning, så de er bedre klædt på. For eksempel tilbydes de Cisco-certificeringer.

“Vi har forskellige procedurer for de enkelte uddannelser. Nogle får tilbud, andre tvinges til information. Det er en balance mellem information og selvstændighed. Vi skal ikke være barnepige, så de får en uddannelse i stedet for at tage en.”

Praktikservice gør eleverne opmærksom på uddannelsestyperne, og eleverne skal klart definere, hvad de ønsker, så de er nemme at finde, når virksomhederne kontakter skolen. Eleverne skal være registrerede og aktive, men så skal de også nok få en praktikplads. Enkelte starter i skolepraktik. Eleverne registreres via en samtale, som de indkaldes til efter grundforløbet. Her diskuteres ønsker og svage og stærke sider. Eleverne registreres ikke systematisk. De skal selv bede om det ud fra en device om, at de er voksne mennesker, og de kan ikke tvinges til at blive registreret. De elever, der ikke ønsker en praktikplads, kommer ikke ind i systemet, og det er en voksende gruppe. De bruger erhvervsskolen til afklaring og som en slags udvidet 10. klasse. For den gruppe arbejder praktikservicecenteret på Aalborg Handelsskole med at påvirke eleverne til at skifte til uddannelser med bedre beskæftigelsesmuligheder. Mange gange er fravalg af bestemte uddannelser baseret på manglende kendskab. For eksempel har mange elever inden for detailbranchen en forestilling om, at praktikstedet skal være en butik, de selv gider komme i. For dem er dagligvarebutikker og lignende lukket land. LOP-kontoret holder informationsdage om, hvad der rører sig i erhvervslivet. De videreformidler alt det, de hører fra brancherne, om beskæftigelsesmuligheder til både elever og lærere. LOP-kontoret arrangerer brancheorienteringsdage, hvor virksomheder er inviteret ind for at fortælle. Eleverne bliver generelt mindre kræsne med hensyn til drømmepraktikpladsen, efterhånden som ugerne går, og så er det vigtigt at have informeret dem om alternativer.

Som et eksempel på supplerende grundforløbsundervisning har Odense Tekniske Skole, Service (frisør), i samarbejde med Dalum Uddannelsescenter og TietgenSkolen gennemført et projekt med titlen “Færdig med skolen og hvad så?”, hvor formålet var at vejlede elever over i andre uddannelser gennem

virksomhedsbesøg og information. Endvidere har skolen planer om at oprette URO-fag til kosmetikeruddannelsen.

Også brugen af elektronisk jobformidling kan give gevinst. Ballerup Handelsskole bruger jobzonen.dk, der er mere anvendt af virksomhederne, som et supplement til praktikplads.dk.

På Odense Tekniske Skole, Teknologi og kommunikation, foretager lærerne en form for visitering af eleverne inden for de populære medieuddannelser i matchet med virksomhederne. Eleverne får fra første færd at vide, at de ikke kan sjeske sig igennem 2/3 del af grundforløbet og så forvente, at de alligevel får bonus til sidst i form af en praktikplads.

Skolepraktik og omvalg

Inden for Service, frisør- og kosmetikeruddannelserne oplever skolerne, at mange elever opgiver, hvis de ikke har fundet en praktikplads, når grundforløbet er ved at nærme sig afslutning. Flere skoler har gode resultater med at tilbyde påbygning af fag til de elever, der ikke har fundet en praktikplads og i forbindelse med skift til anden uddannelse. Nogle frisører starter på handelsskolen, nogle skifter til kosmetikeruddannelsen, andre finder et arbejde og kommer igen, når de har fundet en praktikplads.

Vejle Tekniske Skole, Teknologi og kommunikation, gør meget ud af en bred introduktion til uddannelserne inden for indgangen. Skolen har en positiv forventning om, at elever, som ikke formår at få en praktikplads som elektriker på trods af praktikpladskampagnerne, vil skifte til automatikfagtekniker. Lærerne vurderer, at flere af de unge vælger elektriker, fordi de kender uddannelsen. Derfor kan nogle også overtales til at skifte uddannelse, ved at de får konkret kendskab til andre uddannelser. Alternativt arbejder skolen på at guide eleverne over til kommunikationselektrikeruddannelsen, men det er en længere vej. Otte uger plus URO-fag.

For datafagteknikerne på Odense Tekniske Skole har seks elever for nylig skiftet til den nye web-integratoruddannelse, fordi de ikke kunne få praktikplads som datafagtekniker.

Smutterne

På EUC NORD, Mekanik, transport og logistik, er lærerne opmærksomme på at hjælpe de elever, der til slut i grundforløbet står uden praktikplads. Skolen forsøger blandt andet at få eleverne ud i en kort praktikperiode hos en virksomhed, medens eleverne stadig er i grundforløbet. I en række tilfælde giver det efterfølgende en rigtig praktikplads. Et par elever falder alligevel typisk fra i overgangen fra grund- til hovedforløb eller i løbet af første periode af hovedforløbet. Ofte møder disse elever slet ikke op, og årsagerne kan være forhold, som kun har lidt at gøre med selve skole-/praktiksituationen. Flere af eleverne har bil, lejlighed og kæreste. Det betyder, at deres leveomkostninger langt overskrider en elevløn. Derfor vælger

de at tage et job, hvor de på kort sigt har mulighed for at tjene noget mere. Erfaringen er, at det vigtigste for fastholdelse, når grundforløb er slut, er, at skolen har procedurer og systemer på plads, som medvirker til, at eleverne holder fast i kontakten til skolen. Ved informationssamtalen med LOP-funktionen lige inden afslutningen af grundforløbet opfordres eleverne til at udfylde et stamkort med deres telefonnummer og adresse, således at skolen altid ved, hvor de kan kontakte den enkelte elev, hvis skolen finder en praktikplads til vedkommende.

Eleverfaringer

Generelt vurderer eleverne, at de fra skolerne har fået god vejledning om og konkret hjælp til søgning af praktikplads. Det handler om alt fra information om EMMA-kriterierne til gennemlæsning af ansøgninger og i forhold til at holde modet oppe hos eleverne, mens de søger.

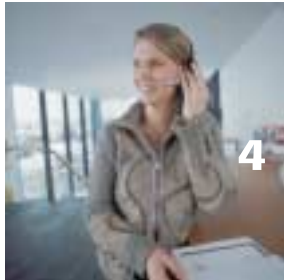
Inden for uddannelser med få praktikpladser og mange elever kan eleverne bekræfte skolernes indsats for at forsøge at vejlede elever over i nye eller beslægtede uddannelser. Samtidig er der elever, som ikke giver slip på drømmeuddannelsen, hvilket frisørelere fra Odense Tekniske Skole i vid udstrækning kunne bekræfte. Flere af eleverne har ladet deres grundforløb forlænge op til 60 uger, før det lykkedes dem at få en praktikplads.

Observationspunkter:

- Pakkeløsning for førstegangs praktikvirksomheder, så administrative byrder ikke bliver en barriere for at tage elever⁶.
- Forhåndsgodkendelse af praktikvirksomheder - inden de eventuelt har besluttet sig til at tage en elev. Eventuelt ved brug af *smiley ordning*. For eksempel: Vi er godkendt til at tage elever. Vi uddanner elever og tager et ansvar for branchens/Danmarks fremtid?

6) Emnet er uddybet i Statusundersøgelse. Praktikpladsopsøgende arbejde på erhvervsskolerne, se: <http://www.emu.dk/erhverv/pub/generelt/statusundersogelse.html>, Teknologisk Institut, 2003.

- Åbne skolerne for andet end uddannelse til mesterarrangementer og åbent hus, så mestre og potentielle praktikvirksomheder lærer skolerne at kende.
- Midlertidigt arbejde, så eleverne får arbejdspladserfaring kombineret med, at skolerne holder tæt kontakt til eleverne, når der opstår praktikpladsmuligheder.
- Supplerende URO (uddannelsesrettede områdefag) kombineret med korte praktikforløb inden for beslægtede uddannelsesområder for at støtte omvalg.
- Supplerende brug af andre webbaserede jobtjenester end praktikpladsen.dk. Tilbud om certificeringer inden for it og kommunikation for at højne elevernes attraktivitet i forhold til nogle jobspecifikke kvalifikationer.
- Praktikpladsopsøgende indsats målsat med måltal fordelt på en bred gruppe af skolens lærere med fokus på særlige målgrupper, for eksempel nye virksomheder og virksomheder, der tidligere har haft elever.
- Samarbejde med lokale uddannelsesudvalg om praktikpladsinformation og praktikpladsopsøgende arbejde.

Hovedforløb

Når eleverne påbegynder hovedforløbet, er de generelt langt mere målrettede, og det kan også læses af udviklingen i frafaldsstatistikkerne. Inden for nogle uddannelser kan skiftet til et højt arbejdstempo og en kontant jargon godt virke afskrækkende. Her kan et besøg fra en faglærer tidligt i praktikpladsforløbet være med til at få afstemt forventninger mellem virksomhed og elev. For andre elever betyder opstart i hovedforløbet ikke blot overgang til en ny arbejdskultur, men også skole- og kammeratskabs-skift. Et tæt samspil mellem skolen og skolehjemmet kan tilbyde eleverne et attraktivt miljø, så de trives i det nye - ikke mindst når de kan se, at skolen også er et attraktivt lærested for de, der allerede har en erhvervsuddannelse.

Inden for de viden- og teknologiintensive uddannelser, som i indgangen Teknologi og kommunikation, oplever lærerne på Odense Tekniske Skole, at praktikvirksomhederne i stigende omfang forventer, at eleverne kan producere fra første dag. Arbejdet foregår ved hjælp af kostbart udstyr, som skal udnyttes intensivt for at give afkast. Misforhold mellem elevformåen og elevholdninger og virksomhedernes forventninger ser skolen som en voksende udfordring. I sådanne situationer gør skolen meget for at få forholdet til at virke igen, så mester ender med at få en dygtig elev. Hvis virksomheden alligevel opsiger uddannelsesaftalen, overlades sagen til Teknisk Landsforbund, fordi skolen ikke vil i konflikt med praktikvirksomheden.

På Aalborg tekniske skole, Fra jord til bord, er frafald et problem, som især findes inden for bageruddannelsen. I grundforløbet rustes eleverne til *lugten i bageriet*. Det er skolens erfaring, at det godt kan være hårdt for eleverne i første praktikperiode, fordi tonen er hård og kontant i mange bagerier. For at afbøde dette kommer skolen så vidt muligt på besøg i begyndelsen af praktikforløbet. Opstår der problemer i praktikperio-

den, tager skolen straks ud på besøg. Det samme gælder også for slagteruddannelsen. Det er skolens erfaring, at eleverne er glade for dette, og at det opsøgende besøg i nogle tilfælde har forebygget frafald. Kokke/tjenerne får som regel ikke besøg, fordi praktikpladserne typisk er spredt ud over hele landet. Kokkene har sammen med tjenerne en langt højere fuldførelsesprocent. Har eleverne en uddannelsesaftale, fuldfører de, også selv om tonen i restauranterne kan være hård. Det mindre frafald blandt denne elevgruppe skyldes ifølge skolen, at det ofte er psykisk stærkere funderede elever, som vælger disse uddannelser.

Forskelle

Flere skoler beretter om overgangsforskelle fra grund- til hovedforløb fra afleverende skoler, som ikke er godkendt til hovedforløb, på trods af Undervisningsministeriets indskærpede regler om formaliseret samarbejde mellem grund- og hovedforløbsskoler. På Vejle Tekniske Skole, Teknologi og kommunikation, som er modtagerskole for andre skoler, vil eleverne få tilbudt supplerende undervisning i begyndelsen af hovedforløbet, hvis det skønnes nødvendigt, for at eleverne kan følge med. Der er også et samarbejde med fødeskoler om fælles udvikling af undervisningsmaterialer.

Silkeborg Tekniske Skole, Fra jord til bord, samler også elever op fra andre skoler på nogle af deres hovedforløb. Således modtager skolen til første hovedforløb gastronomer, kokke og smørrebrødsjomfruer fra flere skoler. Skolen sørger derfor for, at eleverne kommer til at arbejde sammen på kryds og tværs i begyndelsen af forløbet for at udligne eventuelle forskelle i færdigheder.

Specialskoler

Køleteknikeruddannelsen udbydes kun fra Den Jyske Håndværkerskole i Hadsten. To tredjedele af eleverne har underskrevet en uddannelsesaftale, når de påbegynder et grundforløb. Som inden for værktøjsmageruddannelsen er der oftest tale om *meget* målrettede elever, som ved, hvad de vil. De elever, som ikke har en uddannelsesaftale, når de påbegynder et grundforløb, har typisk en underhåndsaftale med en virksomhed med løfte om en praktikplads, når de har klarlagt grundforløbet godt. Den sidstnævnte gruppe af elever er i vækst, sandsynligvis fordi praktikvirksomhederne vil have mulighed for at se eleverne an. Inden for køleteknikeruddannelsen vurderer skolen, at kvaliteten i deres samarbejde med virksomhederne også beror på, at de udbyder efteruddannelse af køleteknikere. Dette betyder, at skolen får en større grad af videncenterfunktion. Via det tætte virksomhedssamarbejde er skolen hele tiden på forkant med det, der rører sig i virksomhederne. Dermed kan de tilbyde eleverne en undervisning, der branchefagligt og teknologisk er på omgangshøjde med den nyeste udvikling i virksomhederne. Som for værktøjsmageruddannelsen i Skive er det erfaringen fra køleteknikerne i Hadsten, at det integrerede faglige/ sociale miljø med et skolehjem har en positiv betydning også for de elever, som ikke bor på skolehjemmet. Mange elever bruger megen tid på skolen. De har nøglekort til værksteder og lokaler. Uden for skoletiden arbejder de på projekter og laver lektier. Eleverne hjælper hinanden på skolen og har fælles fritids erfaringer.

Også på EUC NORD, Transport, mekanik og logistik, inden for autoområdet ser skolen det som en stor fordel, at de er

Autobranchens Videncenter. Det medfører, at de har meget veludbyggede undervisningsværksteder på skolen. Automekanikere fra hele landet kommer på efteruddannelse på skolen. Lærerne er hele tiden opsøgende og udfarende med hensyn til den nyeste brancheviden. Det har en afsmittende effekt ikke kun på kvaliteten af undervisningen i hovedforløbet, men også i forhold til muligheder, når eleverne er færdiguddannede. Skolen har et stort netværk, og eleverne ser de mange beskæftigelsesmuligheder og specialiseringsmuligheder for de mekanikere, som kommer på efteruddannelse på skolen. Det betyder noget for elevernes stolthed og faglige motivation, at de går på en skole, som er blåstemplet af branchen.

EUC NORD har et tæt samarbejde med brancheforeningen og et meget aktivt uddannelsesudvalg. Det medfører, at kommunikationsvejene er korte, hvad enten det drejer sig om positive eller negative forhold. Skolen ser dette som meget positivt.

Odense Tekniske Skole, Serviceindgangen (frisør), har gennem flere år arbejdet mere strategisk med at forbedre skolens renommé i forhold til dens omverden og med det klare mål at blive en af de to bedste skoler på landsplan. Skolen har ændret navn til Center for Hår og Design og er flyttet i nyistandsatte og moderne bygninger centralt i Odense. Skolen er meget bevidst om at bruge bygningerne til andet end uddannelse. Bygningerne skal være Fagets Hus og anvendes derfor også til mesterarrangementer og åbent husarrangementer. Mestre og potentielle praktikvirksomheder er dermed blevet meget mere opmærksomme på skolen og på, hvad der foregår der.

Eleverfaringer

Elevernes erfaringer med at starte i første skoleperiode er overvejende positive, så længe det er klart, hvad der skal foregå. Eleverne vil gerne have overblik og faste rammer fra begyndelsen. Til gengæld savner de ikke sociale arrangementer som led i introduktionen. Langt de fleste vil bare gerne i gang med undervisningen.

Eleverne oplever en markant forskel på grundforløb og hovedforløb. Det gælder først og fremmest i forhold til den udskillelse af elever, som er sket i overgangen mellem grundforløb og hovedforløb. Eleverne finder det befriende, at de øvrige elever generelt er motiverede og ligeledes branchefagligt er mere på niveau end tilfældet var i grundforløbet. Forskellen på det faglige niveau kommenteres af eleverne. Enkelte elever fra Vejle Tekniske Skole, Teknologi og kommunikation, synes, at overgangen er meget brat, da de i første skoleperiode i hovedforløbet har meget undervisning i noget netværksteori hentet i en tyk engelsk lærebog.

I hovedforløbet går eleverne typisk til en faglærer, hvis der er problemer, og for nogle elevers vedkommende ved de ikke, hvem deres kontaktlærer er. De har aldrig brugt begrebet. Der er dog en del elever, som sætter pris på de forskellige former for kontaktlærerordninger, hvor de nogle gange kender lærerne fra grundforløbet eller bliver introduceret til dem i grundforløbet. På hovedforløbsskoler, hvor kontaktlærerordningen ikke er sat helt så meget i system, er der elever, som efterspørger, at ordningen formaliseres mere.

Observationspunkter:

- Afstemningsforventning. Resourcesat opsøgende besøg med vægt på første praktikperiode og med to typer af fokus. 1) Inden for de uddannelser, hvor der er store frafaldsprocenter for hovedforløbet, betinget af traditioner for omgangsformer og arbejdstilrettelæggelse i de pågældende brancher, såsom hos bagerne. 2) Inden for brancheområder, hvor teknologisk udstyr og videnintensitet stiller meget store krav til eleverne fra første dag i virksomheden, og hvor oplæringskapaciteten samtidig typisk er begrænset.
- Aktiv brobygning mellem hovedforløbsskoler og aflevere grundforløbsskoler, når der er tale om skoleskift. Det kan handle om omfattende introduktionsmodul udviklet af hovedforløbsskolen som en del af URO-fagene, eller at hovedforløbsskolen bliver involveret i

godkendelse af uddannelsesplaner på de afleverende skoler.

- Skolespecialisering for at sikre volumen, dybde og bredde i branchefaglige kompetencer. Tæt samspil mellem grunduddannelse og efteruddannelse sikrer, at lærerne i grunduddannelserne løbende bliver opkvalificeret og er på forkant brancheteknologisk. Det resulterer i en videntcenterfunktion, som kan omfatte mange typer af faglige aktiviteter rettet mod branchen.
- Integreret miljø - skole/fritid med skolehjemmsordninger, hvor elever også har adgang til skole og værkstedsfaciliteter om aftenen, udvikling af campusmodeller efter Nordamerikansk model?⁷
- Samarbejde mellem fødeskoler og hovedforløbsskoler inden for rammerne af grundforløbsbekendtgørelsen om udvikling af undervisningsmateriale til URO-fagene målrettet hovedforløbet. Samarbejde om uddannelsesplan mellem fødeskoler og hovedforløbsskoler for at skabe sammenhæng i undervisningen.

Pædagogik

Selv om overskuelighed og faste rammer også er af betydning i hovedforløbet, skal eleverne i stigende omfang lære at kunne arbejde selvstændigt, så de kan klare sig ude på en arbejdsplads. Noget af det, der virkelig motiverer eleverne, er, når der er en tæt sammenhæng mellem oplæringen i virksomheden og skoleopholdet, så de kan tage virksomhedsproblemer med på skolen og få arbejdet dem igennem og gå i dybden med særlige emner med faglærerens kyndige bistand.

Inden for Bygge og anlæg, Uddannelsescenter Herning, er al undervisning i hovedforløbet projektor organiseret og bygget op

7) Emnet er uddybet i Skolehjemmsforsøg med frafaldstruede elever, se: <http://www.emu.dk/erhverv/mestforlaerere/udviklingsprojekter/skolehjemmsforsoeg.doc>, Teknologisk Institut, 2002.

om et lille lærerteam. Første periode er meget lærerstyret. Som hovedforløbet skrider frem, bliver arbejdet mere og mere selvstændigt. Skolen har siden erhvervsuddannelsesreformen i 2000 haft et samarbejde med Skive Tekniske Skole med et fælles websted. Her kan eleverne hente hjælp og vejledninger samt finde opgaver og ressourcematerialer. Initiativet blev oprindeligt taget af ressourcemæssige årsager for at kvalificere undervisningen i forhold til alle specialer inden for Bygge og anlæg. Konceptet har fungeret så godt, at det nu er ved at blive overført til andre hovedforløb på skolen.

Inden for Service på Uddannelsescenter Herning er alle undervisningsmål for klinikassistenterne omskrevet til handlekompetencer. Det udmønter sig i tre forskellige typer patientforløb, hvor eleverne skal kunne assistere, praktisk, fagligt og sundhedspædagogisk. Patientforløbet fungerer som en slags *praktikum* - en fremlæggelse af forløbet, hvor der i vurderingen

fokuseres på udførelsen og elevernes redegørelse for dette. Det fungerer godt, fordi eleverne får mulighed for at koble erfaringer fra deres praktikvirksomhed. Ideen opstod fra en artikel i et fagblad, hvor undervisere efterfølgende tog til København for at lære, hvordan skolen der i praksis arbejder med handlekompetencer. Siden er der indledt et tværskolesamarbejde mellem København, Åbenrå og Herning.

På Vejle Tekniske Skole, automatikteknikeruddannelsen, er der positive erfaringer med, at eleverne nogle gange tager et styringsprojekt med hjem fra virksomheden. Når eleverne kommer tilbage til skolen fra praktikvirksomheden, har de ofte en række spørgsmål, de gerne vil have afklaret, og som der ikke nødvendigvis er tid til ude i virksomheden. Den tættere kobling mellem virksomhedens opgaver og skoleundervisningen medfører en bedre sammenhæng i forhold til fagteori i uddannelsen og en større motivation. I nogle af it-uddannelserne arbejder lærerne med en tæt faglig kobling af praktik og skole. Der er faste regler for, hvordan et sikringsanlæg skal bygges op. Den fysiske opsætning tager kort tid, mens den efterfølgende programmering godt kan være ressourcekrævende. Der er masser af projektering. I forbindelse med den praktiske programmering, er der tit problemstillinger, som eleverne gerne vil gå i dybden med på skolen.

På Odense Tekniske Skole, Teknologi og kommunikation, er undervisningen mere klassebaseret end i grundforløbet og tilrettelagt med både individuelle opgaver og gruppeprojekter. På skolen prøver man at presse eleverne til et højere tempo for at modsvare virksomhedernes stigende krav om produktivitet. På skolen inddrages ikke virksomhedsopgaver, blandt andet af hensyn til konkurrenceforhold virksomhederne imellem. Til gengæld kan eleven godt komme med en projektidé, som skolen så sætter målpinde på, så den kan indgå i pensum. Formålet er samtidig at styrke elevernes evne til idéudvikling og problemformulering og løsning inden for en branchekontekst.

På Aalborg Handelsskole har skolen arbejdet meget målbevidst

med pædagogikken blandt andet for at skabe en bedre sammenhæng mellem skole og praktik. Eleverne inden for kontoruddannelsen offentlig administration undervises sammen om formiddagen, medens de er på skoleophold. Der er typisk tale om fagligt og socialt ressourcestærke elever. Om eftermiddagen arbejdes selvstændigt med et stort tværfagligt projekt, hvor lærerne fungerer som coaches. Den samme model gælder for revisor- og økonomieleverne, som har samme faglige og sociale karakteristika. Inden for Detail og handel er der et langt større fagligt og socialt spænd i elevgruppen. Her arbejder skolen med hold på tres elever og fire lærere, som danner udgangspunkt for en faglig differentiering og toning i forhold til praktikpladstyper. Alle opgaver er individuelle og udføres i forhold til den specifikke butik. Dette har medført et større engagement fra virksomhederne i skoleopholdene, fordi virksomhederne direkte kan se nytten af skoleopholdet.

I mekanikeruddannelsen inden for Transport, mekanik og logistik på EUC NORD arbejder lærerne konkret med branchefaglig toning. Flere af eleverne har egen bil. Det sker af og til, at en elev kommer med en bil med for eksempel defekte bremses. Det kan faglærerne godt tage udgangspunkt i, for at eleverne kan lære at problemdiagnosticere, og for at undervisningen bliver mere virkelighedsnær. Som lærerne fortæller, er der stor forskel på at stå med de bildele og motorer, som skolen benytter, og en rigtig bil, der er smurt ind i olie og snavs. Det er lærernes erfaring, at overskuelighed og faste rammer er en væsentlig fastholdelsesfaktor i hovedforløbet inden for auto. Eleverne er vant til at få kontante ordrer fra deres mestre, så den form er de mest trygge ved, og den skaber bedre sammenhæng mellem skolevirkelighed og praktikvirkelighed, specielt for de lidt svagere elever i hovedforløbet.

Eleverne inden for Håndværk og teknik, Skive Tekniske Skole, har hovedansvar for selv at danne deres grupper. Det er imidlertid lærernes erfaringer, at eleverne har tilbøjelighed til at søge sammen med elever med samme faglighed. Derfor forsøger lærerne aktivt at påvirke til, at eleverne danner grupper

med kompetencer, som både omfatter form, snit og stand, for at eleverne kan lære mest muligt og har det bedste faglige udgangspunkt for opgaveløsningen.

På Vejle Tekniske Skole, Teknologi og kommunikation, er det uddannelses- og erhvervsvejledernes erfaring, at det er nødvendigt at realkompetencevurdere vokselever, hvad angår dansk- og matematikkvalifikationer. Nogle vokselever får meget merit på grund af deres formelle tidligere uddannelse, som kan ligge lang tid tilbage, så indholdet er delvis glemt. Det kan også dreje sig om praktiske job erfaringer, så de får et afkortet grundforløb. Til gengæld betyder det, at de ofte ikke får matematik og dansk opfrisket tilstrækkeligt, selv om det kan være mange år siden, de gik i skole. Så her kan der tidligt være behov for en særlig indsats, specielt i forhold til matematik, som er et væsentligt fundament for uddannelserne inden for Teknologi og kommunikation.

Eleverfaringer

Eleverne er positive over for bredden i undervisningsformer – ikke mindst, at skoleundervisningen giver mulighed for at inddrage og uddybe branchefaglige problemer fra praktikvirksomheden. Endvidere fremhæver flere elever fra forskellige skoler, at det er godt, at der er plads til forskellighed. Tjenerelver på Silkeborg Tekniske Skole, Fra jord til bord, fortæller, at deres to faglærere er meget gode til både at bruge billeder og tekster for på den måde at tage højde for, at forskellige elever har forskellige måder at tilegne sig stoffet på.

Observationspunkter:

- Faglig toning med integration af faktiske problemstillinger fra praktikvirksomheden.
- Praktikum-lignende modeller, hvor eleverne skal fremlægge og begrunde deres tilgang til opgaven på skolen eller praktikvirksomheden.
- Brug af projektværter, det vil sige virksomheder, der har en problemstilling eller et udviklingsbehov, de stiller til

rådighed som en opgave på skolen, og som siden kan løses af elever. Virksomhederne inddrages i vurderingen af løsningen.

- Realkompetencevurdering for vokselever, som har fået merit i grundforløbet og har et afkortet grundforløb, specielt i uddannelser, hvor matematik, fysisk, engelsk og dansk har stor betydning for gennemførelse af uddannelsen for at sikre, at formelle kvalifikationer afspejler reelle kompetencer.
- Selvstændige elevprojekter. Formålet er samtidig at styrke elevernes evne til idéudvikling og problemformulering og løsning inden for en branchekontekst.

Internationalisering

Internationalisering er i stigende omfang en af de strenge, skolerne skal spille på, hvis de skal være attraktive for en voksende gruppe af elever og siden hen for at øge elevernes beskæftigelsesmuligheder. Det kan være et kortere studieophold, men i nogle uddannelser kan det give god mening, både for eleven og praktikvirksomheden, hvis dele af praktikforløbet gennemføres i udlandet.

Inden for kokke-/tjeneruddannelserne er der på Aalborg tekniske skole, Fra jord til bord, i stigende omfang elever, der gerne vil færdiggøre deres uddannelse i udlandet, eller elever fra udlandet. Skolens kontakter og muligheder for at hjælpe eleverne med at få en praktikplads i udlandet er med til at øge uddannelsernes attraktivitet for en voksende gruppe af ressourcestærke elever og er samtidig med til at påvirke det samlede uddannelsesmiljø på skolen.

På Jysk Håndværkerskole i Hadsten, køleteknikerne, har man et tæt samarbejde med skoler i Frankrig, England og Irland igennem Leonardo-programmet. I sidste del af hovedforløbet kan eleverne tage et tre ugers ophold i udlandet. Der er en voksende elevinteresse for dette, som skolen støtter aktivt op

om. Samtidig er det skolens erfaring, at eleverne ofte vender hjem fra et udlandsophold, hvor de efterfølgende har fået tilbudt arbejde i udlandet. Det er med til at styrke elevernes fagstolthed.

Observationspunkter:

- Mulighed for praktik i udlandet kan øge uddannelsers attraktivitet også i forhold til ressourcestærke elever, som måske ellers ikke ville have valgt en erhvervsuddannelse.
- En resourcesat, institutionaliseret internationaliseringsstrategi med brug af EU-programmidler kan støtte faglærerne i at opbygge netværk til praktikvirksomheder i udlandet og til at få skabt sammenhængende praktikforløb mellem den danske praktikvirksomhed og et udlandsophold, så flere elevers uddannelse bliver internationaliseret.

Samspil

Et tæt samspil mellem virksomhed og skole er altafgørende for, at eleverne oplever et godt hovedforløb. For virksomheder, som er begyndt at anvende Elevplan, medfører det et tættere samspil med skolen. Det er ikke altid, det er lige let at få kommunikationen til at fungere i praksis. Så kan det være godt med andre enkle redskaber end Elevplan, men det kan også hjælpe at inddrage det lokale uddannelsesudvalg, hvis det kniber med kontakten. Opstår der alligevel problemer i forhold til en elev, kan en hurtig opfølgning i samarbejde med mester gøre forskellen.

Inden for Bygge og anlæg, Uddannelsescenter Herning, anvendes uddannelsesbogen med afkrydsningskema, som eleverne har med, når de er i praktik. Efterfølgende gennemser de lokale uddannelsesudvalg uddannelsesbøgerne for at tjekke, at eleverne lærer, hvad de skal. Det blev indført, efter at der på nog-

le skoler var et meget stort antal tømrere, som dumpede til svendeprøverne. Det er vurderingen, at samarbejdet med de lokale uddannelsesudvalg fungerer godt, og Herning har ikke haft de store problemer vedrørende manglende kvalitet i praktikundervisningen.

I værktøjsmageruddannelsen, Skive Tekniske Skole, anvender skolen et skema, som elev og mester skal afkrydse efter hvert praktikforløb for at gøre det så overskueligt og let som muligt for både virksomhed og elev. Ikke alle virksomheder og elever er lige gode til at anvende skemaet. Men hvor det bliver anvendt efter hensigten, skaber det et fælles fokus mellem virksomhed, skole og elev på sammenhæng og progression. Det kan anvendes i tilfælde af tvistigheder, hvis en elev mener, at han ikke lærer det, han skal, i virksomhedspraktikken.

På Odense Tekniske Skole, Serviceindgangen, frisøruddannelsen, gennemfører skolen en introduktions samtale med både mester og elev inden første skoleperiode. Derefter inviteres mestrene med til de evaluerende samtaler i hver anden skoleperiode. I samtalerne gennemgås skoleperioderne, og der er fokus på svendeprøven. Samtalerne bidrager til afstemning af forventninger, og eleverne bærer ikke alene ansvaret for kommunikation mellem skole og virksomhed.

På EUC NORD, indgangen Transport, mekanik og logistik, har lærerne inden for auto kontakt med praktikvirksomhederne gennem hele hovedforløbet, og der er indlagt et besøg i løbet af hovedforløbet. Tidspunkt og emne for besøg aftales med virksomhed og elev. Der skal stå en bil og en test til rådighed ved besøget. Virksomhederne deltager gerne aktivt. Nogle gange laver de bevidst en fejl på bilen, som eleven ved besøget så skal finde frem til, og i det hele taget vise, hvad han har lært. Det er faglærernes vurdering, at disse besøg er populære og er med til at opbygge og styrke den gode kontakt til virksomheder og brancheforening.

Samtalen

Hovedforløbsskolerne oplever, at eleverne er langt mere målrettede og fokuserede, når de kommer til hovedforløbet, og at der ikke er de store problemer med fravær eller disciplin. Derfor spiller de løbende samtaler med kontaktlæreren ikke så stor en rolle som i grundforløbet. Dog kan der opstå problemer med konkrete elever.

I værktøjsmageruddannelsen, Skive Tekniske Skole, gives der et eksempel med en elev, som udeblev fra undervisningen. Han blev øjeblikkeligt indkaldt til samtale og fik den besked, at udeblev han igen, ville han blive sendt hjem, og at det, med den holdning han udviste, ikke var muligt, at han kunne gå til svendep prøve. Skolen var i kontakt med elevens mester, som gjorde det klart, at det var aftalebrud, hvis eleven ikke passede skolen. På den baggrund havde mester en samtale med eleven. Hvis der er problemer i hovedforløbet, er det skolens erfaring, at det smitter af at være konsekvent forebyggende, og at eleverne ofte har mere respekt for mesteren end for skolen.

Også på Uddannelsescenter Herning beretter lærerne om hurtig og kontant opfølgning, hvis der er problemer i hovedforløbet. Lærernes erfaring fra Bygge og anlæg er, at det stort set aldrig handler om faglighed, men om disciplin, og skolen har valgt en hurtig og konsekvent linje.

På EUC NORD, Transport, mekanik og logistik, skal eleven give besked til både skole og virksomhed ved én dags fravær. Det virker stærkt begrænsende på fraværet. For er der ikke en meget god grund til fravær, trækkes eleverne i løn.

Eleverfaringer

Mange af eleverne kender andre elever eller ved fra sig selv, at en samtale med en kontaktlærer eller bare en lærer, som vil lytte, kan gøre en forskel. En pige fra Odense Tekniske Skole, Teknologi og kommunikation, er alene med sit barn, som har været meget sygt i perioder. Hun fortæller, at det er skolens fortjeneste, at hun er blevet fastholdt i uddannelsen.

Derudover bekræfter eleverne, at det typisk er manglende motivation hos elever, der fører til fravær, som så til sidst kan føre til frafald. Eleverne synes, det er fint, at skolerne følger op på elevers fravær og efterlyser indimellem også, at skolerne er mere hårde og konsekvente.

Observationspunkter:

- Tilpasning af uddannelsesbogen, så den er let at bruge for virksomhed og elev, men med krav om, at den skal anvendes. Eventuel inddragelse af lokale uddannelsesudvalg, hvis det kniber med at få bogen anvendt.
- Resourcesat opsøgende besøg i virksomheden fra skolens side i løbet af praktikperioden, kombineret med en regelmæssig telefonisk kontakt for at understøtte en samarbejdskultur, der bygger på korte kommunikationsgange mellem skole, virksomhed og det lokale uddannelsesudvalg.
- Anvendelse af skole, virksomhed, elevsamtaler til afstemning af forventninger og informationsudveksling - både i form af introduktionssamtale inden opstart i første skoleperiode og løbende, eksempelvis i forbindelse med evaluerende samtaler.
- Udarbejdelse af informationsmaterialer, som oplyser praktikvirksomheder om indhold af skoleperioder.
- Hurtig opfølgning på fravær med inddragelse af mester. Adgang for mestre til Elevplan, så de kan følge deres respektive elevers eventuelle forsømmelser.

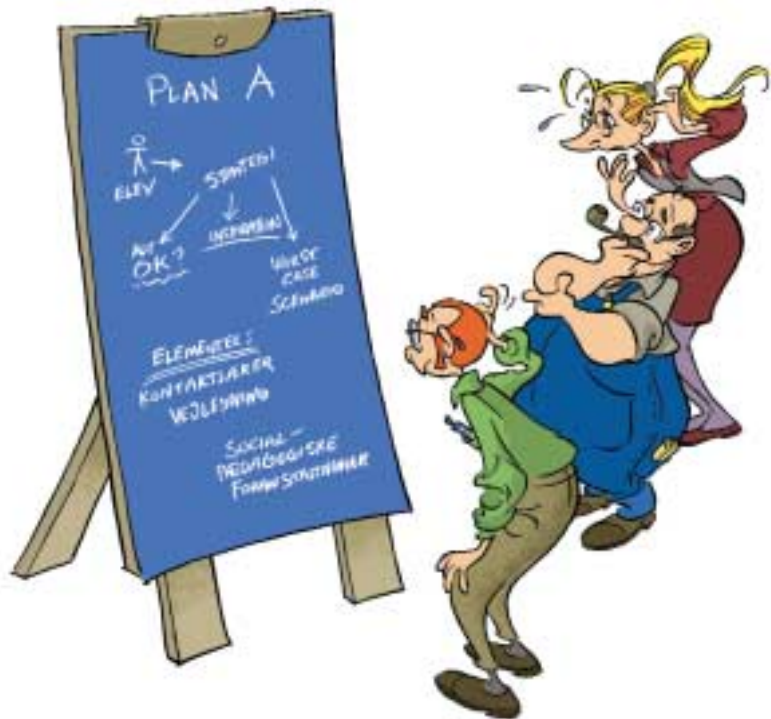

Institutions strategi

Skolernes ledelse har fokus på frafald og fastholdelse. Faglighed og trivsel er i højsædet. For at det kan lykkes, går skolernes ledelser nye veje for at professionalisere indsatsen i forbindelse med den enkelte elev allerede før, eleven påbegynder grundforløbet, i en erkendelse af de voksende forskelle, der er i elevgruppen. Skolerne går gerne langt geografisk for at hente inspiration, og de indgår i nye samarbejdsrelationer for at kunne yde en helhedsorienteret indsats i forhold til de unge. Kvalitetsmål og aktiv brug af statistikker er med til at understøtte de institutionelle strategier.

På mange erhvervsskoler kommer der stadig flere elever, som ikke er afklarede, og som i stigende omfang har personlige og sociale problemer. Det er også tilfældet på EUC Vest. Som en konsekvens heraf er skolens indgang og vejledningsfunktion omorganiseret, i hvad skolens ledelse kalder for et *Kundeservicecenter*.

Eleverne bliver visiteret, inden de påbegynder grundforløbet. Således kan skolen se, om eleverne har brug for at yderligere kompetencer end de, der indgår i det obligatoriske grundforløb, i et kompetenceafklarende forløb som opstart af grundforløbet. Formålet er at gøre eleverne uddannelsesparate i forhold til de specifikke forudsætninger, den enkelte elev har. Set fra skolens synspunkt har det to fordele. For det første betyder det, at faglærerne derefter kan have fokus på at understøtte elevernes faglige udvikling og progression. For det andet betyder det, at de elever, som har særlige behov af forskellig art, kan få en særlig tilrettelagt støtte med henblik på at gøre dem uddannelsesparate. Her har skolen også i de seneste år sat ekstra ressourcer ind på at holde fast i de frafaldstruede elever. Konkret har det blandt andet medført, at en erfaren lærer, som skolen har oplevet har et godt tag på de unge, følger op, når eleverne

ikke møder. Dels ved at tage ud at hente dem, hvor de bor, dels ved at følge op med opringning til forældre eller til de sociale myndigheder. Flere skoler har iværksat samme type af initiativer og med god effekt. Eleverne oplever, at der er positiv opmærksomhed på deres adfærd, fordi der bliver sat fokus på synlige rammer. Men skolernes ledelse er også opmærksomme på, at sådanne socialpædagogiske foranstaltninger skubber til skolernes og lærernes rolle og identitet som henholdsvis erhvervsskole og faglærere.

CEU Kolding har valgt at omorganisere uddannelses- og erhvervsvejledningen og kontaktlærerordningen som led i en professionalisering. Vejledningsindsatsen er samlet om to fuldtidsvejledere. Skolens nuværende vejledere havde mulighed for at søge de ny stillinger, men valgte at overgå til andre funktioner. Også hvad kontaktlærerfunktionen angår, er en ny organisationsmodel ved at være på plads. I stedet for, at kontaktlærerfunktionen er spredt på relativt mange lærere med få

timer pr. lærer pr. uge, samles timerne nu på færre lærere, så de hver får tyve timer om ugen. Hver kontaktlærer har fyrrer elever. Skolens ledelse vurderer, at det vil kunne give en meget mere målrettet og intensiv indsats og opfølgning i forhold til de elever, der virkelig har brug for det, fordi der i en gruppe på fyrrer elever også vil være mange, som kun vil have sporadisk behov for kontaktlærerfunktionen.

Kvalitetsudvikling

På CEU Kolding har direktionen formuleret en vision om *praktikpladsgaranti for alle*. Visionen bygger på skolens kvalitetsudvikling. Med visionen *praktikpladsgaranti for alle* ønsker skolens ledelse at signalere udviklingen af en institutionel fastholdelsespolitik, som har fokus på at skærpe skolens attraktivitet over for skolens interessenter. Denne vision skal nu til at sættes på skinner i et samarbejde med skolens bestyrelse, medlemledere og lærere. Inspirationen er hentet fra et Community College i USA. Dette Community College på Long Island har en af de laveste frafaldsprocenter i USA og samtidig størst succes med, at elever efter at have afsluttet uddannelse efterfølgende kommer i beskæftigelse.

CEU Kolding vil efter planerne sætte et udviklingsforløb i gang fra august 2005, der bygger på en kombination af pædagogisk og organisatorisk udvikling med omdrejningspunkt i et såkaldt *læringsteam* med inspiration fra det amerikanske Community College. Fra august er det planen, at eleven inden opstart bliver inviteret til en dybdegående introduktionssamtale, som stiller skarpt på elevens valg og overvejelser og realismen i dette. På skolen i USA er der også en dybdegående samtale om den konkrete uddannelse og faglærere fra denne uddannelse. Læringsteamet vil involvere eleven selv, elevens lærere, forældrene, hvis eleven er under 18 år, og en virksomhed, hvad enten eleven har praktikpladsaftale eller ej.

Elevens uddannelsesplan og uddannelsesbog skal bygges op efter portfoliomethoden og ud fra ideer om praktikum. Eleverne skal arbejde med en konkret problemstilling stillet af de invol-

verede virksomheder. Som en del af dette skal eleverne lære kreativ problemløsning, og de skal lære at kunne fremlægge en løsning og begrunde denne. Modellen kalder det amerikanske Community College for *exhibition*. Det kan omfatte alle slags fagområder og problemstillinger. Eleven skal i samråd med sine lærere vurdere, hvornår han/hun er klar til at fremlægge sin *exhibition*, men kan godt vælge et tidligere tidspunkt, selv om det er frarådet af lærerne. Der indgår et panel, som kan stille spørgsmål af forskellig karakter til elevens *exhibition*, og panelet har til opgave at give eleven en tilbagemelding på opgaveløsningen. Panelet vil inddrage lærere, den involverede virksomhed, og forældre vil blive inviteret.

Det er skolens vurdering, at det vil give et tættere samspil med virksomhederne, fordi virksomhederne får mulighed for mere aktivt at påvirke skoledelen af uddannelserne.

Statistik

Efter at EUC Vest har fået en ny administrationschef, er skolen begyndt at forbedre skolens samlede datagrundlag på en sådan måde, så det bliver let tilgængeligt for alle som en del af skolens kvalitetsudvikling. Det er fremover planen, at skolens administration vil producere og bearbejde alle skolens relevante data af både statistisk og økonomisk art. Målet er, at skolens medarbejdere vil få tidstro og overskuelige data til rådighed på en månedlig basis. Konceptet er, at nøgledata vil blive leveret som et trafiklys på de valgte indikatorer, hvorunder medarbejderne har adgang til et større underlæggende datagrundlag. Grønt betyder positiv, rødt øjeblikkelig handling. Medens analysen blev gennemført, var skolen begyndt at identificere relevante målparametre.

Også på Aarhus tekniske Skole har man fokus på, hvordan statistikken kan bruges bedre til at bestemme forskellige årsager til frafald. Det kræver et tæt samarbejde med UU-centrene, da der til tider er elever, som bliver administrativt frameldt, fordi de ikke længere dukker op, og hvor skolen ikke kan få fat i dem på det mobilnummer og den adresse, de har oplyst. Sam-

tidig sætter skolen løbende fokuserede undersøgelser i gang for at dykke ned i en specifik problemstilling for eksempel om elever, som talrige gange har skiftet uddannelse, for at få større viden i forhold til en videre pædagogisk praksis.

Netværk

På CEUS er man på vej med nye institutionelle tiltag i en erkendelse af, at man har at gøre med en stadig mere heterogen elevgruppe. Mange elever har svære problemer, og mange "har ondt i livet", som skolen udtrykker det. Det er skolens vurdering, at det for en voksende elevgruppe ikke er omfanget af teori eller læsevanskeligheder, som skaber frafaldet, men sociale problemer. Skolen har valgt at styrke indsatsen for denne gruppe unge med, hvad skolen karakteriserer som en 24 timers indsats i forhold til den unge, i et samarbejde med kommunen, kriminalforsorgen og SSP. For de mest marginaliserede unge hjælper det ikke at forfine eksisterende instrumenter og metoder. Der er tale om typer af problemer, som skolen ikke kan eller skal tackle alene, hverken af kompetencemæssige årsager eller fordi problemerne ofte er mangeartede og omfatter elevens samlede liv. Netværksideen er opstået blandt nogle ildsjæle i de forskellige systemer, som også personligt kender hinanden. Endnu er det for tidligt at sige noget om effekt af dette initiativ, da netværksmodellen først vil være fuldt rullet ud efter sommerferien 2005. Hos CEUS ser man, at skolens funktion er i et vadested mellem "lærested og værested".

Herudover er der nogle i lærergruppen på CEUS, der meget bevidst arbejder med at møde eleverne i øjenhøjde baseret på involveringspædagogik.⁸ Hvis eleverne ikke møder op, er det ikke et spørgsmål om, at de overtræder systemets og skolens regler. CEUS oplever, at en gruppe elever dybest set er ligeglade med, at de overtræder personlige grænser i forhold til den lærer, de har aftalt nogle spilleregler med. Fra skolens side

---

8) Nissen, Poul: *Om børn og unge med fastlåst identitetsudvikling - fra involveringspædagogik til identitetsudvikling*. Pædagogisk psykologisk Forlag, 1987.

understreges det, at det kræver mange ressourcer og et stort overskud hos de lærere, som involverer sig i dette arbejde. Metoderne skal påvirke eleverne til at bryde med negative, indlejrede adfærdsmønstre. Skolen vurderer ikke, at det bør være en del af en formaliseret systemløsning for en uddannelsesinstitution, som man kan efteruddannes i. Det må bero på frivillighed for den enkelte lærer, da det også stiller meget store personlige krav. Til gengæld kan skolen se, at de lærere, som har valgt denne kurs, har succes med de vanskeligste elevgrupper.

CEUS har en viden, der er opbygget via det kompetenceafklaringscenter for flygtninge/indvandrere, som skolen er operatør på. Det har betydet, at skolen har fået et meget mere nuanceret billede af flygtninge/indvandrere som forskellige kulturgrupper, en viden som skolen direkte anvender i sin vejledning - også i grundforløb. Erfaringen er for eksempel, at bosniske flygtninge, som skolen har en del af, kommer med en håndværkstradition i bagagen. Det giver dem bedre forudsætninger for at klare sig i en håndværksmæssig uddannelse, hvorimod de somaliske flygtninge på grund af deres baggrund generelt har bedre forudsætninger inden for det merkantile område og inden for social og sundhedsområdet. Skolen vurderer også, at det fremover vil være væsentligt at få et langt tættere institutionel samarbejde med produktionsskolerne. Skolen bør direkte kunne henvise elever, som har brug for særlig støtte fagligt, socialt eller sprogligt, til produktionsskolerne.

På EUC Syd har ledelsen som en konsekvens af udviklingen i elevgrundlaget ansat en *gadearbejder* - i skolens terminologi en *streetwalker* - på skolen. Modellen kendes fra det socialpædagogiske arbejde i bymiljøer, hvor en person med en socialpædagogisk erfaring er aktivt opsøgende i urolige miljøer for igennem sit nærvær og sin interaktion at være med til at afværge, at der opstår konfrontationer og ballade. Det er hensigten, at den person, som er ansat, og som også har en socialpædagogisk baggrund, skal have samme funktion på skolen.

På Aarhus tekniske Skole vurderes det, at det er nødvendigt at

have et meget mere finmasket net for de frafaldstruede elever, et net som involverer andre aktører. Det er skolens vurdering, at man skal reagere meget hurtigere, hvis eleverne viser tegn på mistroivsel, og man skal involvere UU-centre, de sociale myndigheder eller andre instanser.

Elevplan

På Aalborg tekniske skole har skolen indsat en udviklingsgruppe på tværs af indgange. Formålet er en videreudvikling af Elevplan, som skal være med til at understøtte, at både den enkelte elev og kontaktlærerne hele tiden kan skabe sig overblik over undervisningen, hvad enten det drejer sig om strukturen i forløbet i forhold til skemaer eller det faglige indhold i de enkelte moduler og projekter. Selv om Elevplan ikke er udviklet til at kunne udtrække fraværslister, er skolen i gang med at understøtte udviklingen af denne funktionalitet til støtte for kontaktlærerne i deres samtaler med eleverne.

Realkompetence

På Aarhus tekniske Skole har el-området så positive erfaringer med brug af realkompetencevurdering, at det er planen at udbrede disse erfaringer til andre områder. Hvor den personlige uddannelsesplan tidligere i langt større omfang tog udgangspunkt i elevernes ønsker, har udviklingen med lovhjælp for realkompetence flyttet fokus til slutmål og hvilke kompetencer, det faktisk er, eleverne i praksis kommer med. For eksempel om eleverne har et niveau i matematik, som svarer til 6. klasse, selv om de har taget folkeskolens afgangseksamen.

Skolen har nu som model et introduktionsforløb på nogle uger, hvor den enkelte elev følges meget tæt i forhold til den samlede undervisning. Hvordan går eleverne for eksempel til en opgavesituation, de ikke umiddelbart kan løse, hvordan samarbejder de med øvrige elever, sker der en udvikling i løbet af de første uger i forhold til, hvordan de tager fra. Dette kombineret med de test, som skolen anvender, giver et helt andet fundament for at udarbejde en personlig uddannelsesplan, som

konkret tager udgangspunkt i uddannelsens slutmål, og i hvad eleverne kan i alle værksteder. Det kan skolen så bruge som grundlag for uddannelsens tilrettelæggelse og i opfølgings-samtaler med eleverne. Dermed bliver den personlige uddannelsesplan også en handlingsplan, konstaterer man på skolen.

Fysiske rammer

På Ballerup Handelsskole er det vurderingen, at velholdte bygninger og gode rammer har betydning for elevernes adfærd og holdning til skolen. Eleverne kan godt lide, at der er fraværskontrol, og at skolen ser pæn ud. Der bliver malet hver sommer, og skader udbedres med det samme, så intet står og forfalder. Ligeledes prioriteres det højt, at udstyr og computere er moderne og i orden. Der er indvandrelever, der foretrækker skolen netop fordi, der er få indvandrelever. Med bestyrelsens tilladelse forsøger skolen sig i år med *en benhård politik*, hvor ballademagere bliver bortvist med større konsekvens.

Holdningen er, at det ikke er skolen, der bortviser eleverne. Det er eleverne, der bortviser sig selv. Skolen står i et dilemma: På den ene side er den på grund af taxameterprincippet afhængig af at have mange elever. På den anden side er den nødt til at stadfæste disciplin af hensyn til den samlede faglighed og trivsel.

Trivsel

På Svendborg Erhvervsskole har skolens ledelse og lærere som en forebyggende frafaldsindsats bevidst arbejdet med positivt at motivere eleverne ved blandt andet at inddrage dem aktivt i alle større beslutninger. Det er for eksempel sket ved skolebyggeri. I sådanne tilfælde sidder elevernes valgte repræsentanter med i udvalg vedrørende byggeri, indretning og valg af inventar og udstyr. Skolens ledelse ser det derfor som centralt, at elevrådet ikke kun har en formel rolle, men også har en aktiv funktion i et dagligt samarbejde gennem et såkaldt kontaktudvalg. Skolen arbejder med at tilbyde supplerende aktiviteter til den lovpligtige undervisning for igennem et godt samlet miljø at styrke motivation og engagement. Skolen tilbyder for eksempler forskellige muligheder for sport, idet skolen driver Fyns Sports College, muligheder for at få erfaringer med iværksætteri gennem aktiv deltagelse i Young Enterprise, som skolen har været medstifter af, og internationalisering gennem udvekslingsaktiviteter.

Lærerroller

På Aarhus tekniske Skole har man i direktionen stigende opmærksomhed på samspillet lærerne imellem som en trivselsfaktor for eleverne. Konflikter og uenigheder i et lærerteam påvirker elever negativt og ikke mindst de elever, som er meget voksenkontaktsøgende. Derfor kan det være en frafaldsfaktor, som skolen ikke tidligere har haft så meget fokus på. En af de måder, skolen planlægger at følge op på, er gennem supervision, hvor der er problemer eller konflikter i forhold til en enkelt lærer eller et team, for at få afdækket problemernes årsag og som hjælp til at løse konflikterne. Skolen er så stor og har så mange adresser, at det er ledelsens vurdering, det til

enhver tid vil være muligt at finde en kvalificeret person på skolen, som har tilstrækkeligt afstand til at kunne indgå nøgternt i problemløsningen.

På EUC NORD er der planer om at følge tættere op på lærerens rolle i forhold til fastholdelse og få udviklet en form for praksis-guide for gennemførelse af grundforløbet. På Nordvestjysk Uddannelsescenter har lærerne fokus på betydningen af det kollegiale samarbejde, også i forhold til faglig toning. En trivselsundersøgelse, som blev gennemført på skolen på et tidspunkt, hvor der var diskussioner i lærerkollegiet, slog markant ud i forhold til elevtilfredshed.

Subkulturer

På Nordvestjysk Uddannelsescenter er lærerne blevet stadig mere opmærksomme på, at de forskellige indgange repræsenterer forskellige branchekulturer og elevtyper. Derfor er det heller ikke sikkert, at en fastholdelsesstrategi, som virker positivt inden for én indgang, nødvendigvis virker i en anden indgang. I Bygge og anlægsindgangen går man med overvejelser om, hvorvidt det er muligt at lave en form for profilafdækning, som kan bruges til at fastlægge forskellige fastholdelsesstrategier.

Observationspunkter:

- Institutionel strategi for differentiering af grundforløb for uddannelsesparate og ikke-uddannelsesparate elever. De uddannelsesparate elever skal mærke, at de først og fremmest er kommet på en erhvervsskole, og skal ikke demotiveres af elever med problemadfærd.
- Ikke-uddannelsesparate elever skal inden for grundforløbets tidsmæssige rammer og bekendtgørelse igennem et kompetenceafklarende forløb, eventuelt med inddragelse af andre aktører, for at gøre disse elever uddannelsesparate.
- Institutionelle regler og rammer for adfærd, der afspejler fagkulturen inden for en given indgang/uddannelse.

- Professionalisering af uddannelses- og erhvervsvejledning med få fuldtidsvejledere organiseret om en kundeservicecenter tankegang.
- Institutionel strategi vedrørende netværk og samarbejde med andre aktører for at kunne yde en samlet forebyggende indsats for den enkelte unge.
- Ansættelse af personer med socialpædagogisk ekspertise på skolerne.
- Institutionel praksis i forbindelse med realkompetencevurdering, der ikke kun vægter faglige kvalifikationer, men også personlige kompetencer og adfærd.
- Medinddragelse af elever i forbindelse med skolens rammer – byggeri og diverse faciliteter - for at udvikle medansvar ud fra en åben dørs filosofi.
- Institutionelle strategier, som kan være med til at løfte uddannelsernes samlede attraktivitet som ungdomsuddannelser og som erhvervsuddannelser for elever med forskellige forudsætninger.
- Institutionel strategi, som bygger på en bred netværksmodel for eleven, og som involverer skolens virksomhedsnetværk og praktikum-pædagogik med udvikling af elevens ansvarlighed og branchefaglige kompetencer, ved at eleven igennem grundforløbet bliver konfronteret med personlige og faglige krav med udgangspunkt i praksis.
- Institutionel strategi og ekstern kommunikation i forbindelse med fastholdelse, der har en positiv vinkling, for eksempel *praktikpladsgaranti til alle*, turboforløb, elitevirksomhedsprojekter, for at styrke erhvervsuddannelsernes attraktivitet og med fokus på en positivt motiverende kultur som adfærdsregulerende for nogle elevgrupper.
- Udvikling af ensartet registreringspraksis med brug af Elevplan, der kan understøtte institutionelle specifikke initiativer, baseret på valide og fintmaskede data om forskellige elevgrupper og samtidig fungere som et tidligt advarselssystem.

- *One size fits all* er en illusion. Institutionelle strategier skal tilpasses lokale rammer og forudsætninger og de konkrete elevgrupper. Skolernes ledelser og bestyrelser har en væsentlig rolle i at sikre samarbejdsaftaler og rammer for samarbejdet på et ledelsesmæssigt niveau, hvis samarbejdet på tværs af aktører skal fungere.

Summary

Reducing drop outs in VET

One of the main goals of the vocational education reform of 2000⁹ was to make vocational education programmes attractive to, and include, young people with diverse backgrounds and qualifications. Thus, the reform was largely a pedagogical reform. In many ways it represented a break with existing frameworks and structures – with the individual student profile forming the new point of departure for teaching and learning. The reform introduced new instruments such as the personal study plan, the contact teacher¹⁰, new goal descriptions and “Elevplan,”¹¹ to support the individual student’s educational programme. Previous experience indicates, however, that instruments alone are insufficient, and that the way in which tools are implemented is also crucial to students’ experience of coherence, relevance, and structure - or the opposite - during the course of their educational programmes.¹²

The Danish government’s “New Goals” statement issued in February 2005 laid out a goal of at least 85% of the youth cohort in 2010 completing an educational programme for young people. For the year 2015, the goal is 95%.

To this end, the Ministry of Education initiated an analysis of good practice for retaining students in vocational youth

---

9) A detailed description of the Danish National Vocational Qualifications System can be found at <http://www.oecd.org/dataoecd/33/40/34259829.pdf>

10) A teacher with dedicated contact time who acts as a kind of mentor for the student, particularly with regards to the personal study plan.

11) An internet-based tool to aid the planning of, and follow-up on, the individual student’s learning path.

12) *Forsøg med erhvervsuddannelsesreform 2000 - opsamling af de første erfaringer*, visit <http://pub.uvm.dk/2000/opsamling/> and *Erfaringer fra forsøg med eud-reformen – grundforløb og hovedforløb i 2000*, visit <http://pub.uvm.dk/2001/eudreform2/>, Undervisningsministeriet 2001 og 2002. (Only in Danish. An English analysis and debate can be found in Neuiwenhuis, Loek & Shapiro, Hanne: “Learning Through Policy Evaluation.” In *The value of learning: evaluation and impact of education and training. Third report on vocational training research in Europe: synthesis report*. CEDEFOP, April 2005).

education programmes in all different subjects, paths of admission and student groups, with specific examples of how this challenge is being met today by selected schools. The analysis presents several examples of how schools are developing good practice for retaining an increasingly heterogeneous student population that will have to meet the demands of tomorrow's labour market. A more diverse student population has led many schools to collaborate more closely with other actors, such as primary and lower secondary schools.

Bridge-building is not confined to the voluntary 10th grade.¹³ An introduction to vocational education during the latter stages of lower secondary school - if not earlier - can give students the possibility of exploring a range of professions and branches. In this way, students are made more aware of the content and demands of different vocations, thus giving them a better foundation on which to make their own choices. They can be made aware of vocations that they never knew existed, such as a refrigeration technician, or they may discover that, contrary to popular opinion, painters do not produce artistic interior decoration at the drop of a hat, as shown on TV. An early introduction to vocational education can prevent a culture shock later, because students are better equipped for an educational setting that targets the labour market from day one.

It is important that logistics such as work apparel, contact teachers, schedules and room assignments are in place at the start of a basic programme¹⁴; if not, students easily feel lost. For this reason, schools organise orientation seminars for students and parents, to introduce them to all of the practical issues, and to clarify the school's expectations of, and demands on, parents as well as students - and thus signal the start of an

---

13) A voluntary extra year of lower secondary education before the student enters an upper secondary programme.

14) The complete vocational education programme - leading to a journeyman's qualification - is composed of a basic programme of 20 to 60 weeks, followed by a main (specialisation) programme comprising alternating periods of school and apprenticeship.

educational programme, and the first steps towards the labour market.

Questions of transfer credit must be clarified so that students experience their education as being new and relevant from the very first day. Introductory seminars can help the school identify students with special needs, so that additional pedagogical activities can be planned before the student has started the basic programme.

Students starting on a basic programme are typically a motley crew. Schools use individual skill clarification as a tool for assessing not so much what the student has previously learned, but what the student can do, and the extent to which the student actively engages in learning activities, so that teaching efforts can build upon the individual student's actual background and skills. Workshop activities where vocational teachers can observe the student are used in addition to tests, to ensure that students begin at the proper level, and that they are neither bored nor find the work too difficult. For many students, the first period in a vocational college presents a new world with new friends, new vocations and disciplines, new terminology, and new social conventions. On the one hand, students are eager to start the new programme - the first steps towards becoming a journeyman; on the other hand, it is important that they get to know one another, in order to be able to work together in teams as part of project-based learning.

The basic programme contains a number of goals and sub-goals. It can be difficult for the student to gain an overview of these goals, and of the basic programme's cohesive principles. "Elevplan" and the personal study plan are two of the tools that can help students focus on the expected outcome of their programmes. Well-defined structures, rules and regulations form an important framework for students, especially younger students, and the pedagogical hub of this framework is a small teaching team comprising only a few teachers. The team works closely together so as to create a cohesive learning situation. The team can react quickly, has expectations for the students' work, and is consequential; all of which are important for

student motivation and student behaviour and conduct. If students lose motivation, or become confused as to their direction, there is nothing like a short period of on-the-job educational activity in a company¹⁵ to bring back focus and motivation.

“Know thyself” was inscribed by the ancient Greeks on the oracle shrine of Apollo at Delphi. It is important to know yourself, and the demands made by the world around you, if you are to make the right choices, and find your niche in life. Continuing contact with the contact teachers helps to give students a sense of reality about vocational choices, and is crucial to students who need guidance because they have wandered off the track and are in risk of dropping out. Girls, in particular, find that the contact teacher acts as an adult contact which may be otherwise lacking in their daily life, and who can listen to their personal problems, both great and small. The contact teacher can help just by listening, but can also offer professional counselling when necessary to prevent students from dropping out if life becomes too hard or complicated. Students who have a dropout history often end up as “educational zappers.” The “Elevplan” can help vocational study counsellors draw up realistic plans that, combined with close personal follow-ups and dialogue, can produce clarity and focus so that the student can attain the target of the basic-year certificate - the gateway to the next part of the programme, the apprenticeship placement and the main specialisation programme. Additional professional help with theoretical subjects on school premises or in a *study-café*, or a period of remedial reading and writing training, can also give students precisely the support that is necessary if they are to complete their vocational education programme. Students may feel that there is a *watchful eye* that reacts promptly when they skip classes or do not hand in their work, and this has a preventive effect. But students also have to learn

---

15) The basic programme may include a short period of on-the-job educational activity in a company if it forms part of the student's study plan, and if the activities in the company conform to the educational objectives of the basic programme in question.

to take their share of responsibility. The “Elevplan” can help students keep track of their assignments and their progress towards completing the programme, and in some cases it is used to give students responsibility for registering their own attendance, all of which makes a positive contribution to the development of student responsibility.

Some students continually challenge behavioural codes: rules and norms are ignored. The response to this often lies in the teachers’ own experience, and in an armada of non-traditional tools based on social psychology, rather than in the traditional role of the vocational teacher. Expulsion can be used as a final step. In some cases, this has a preventive function, and it is sometimes used to avoid demoralisation of the large group of students that are primarily interested in their vocational education programme.

Students from ethnic minorities face a number of stumbling blocks and several barriers that must be overcome if they are to reach the goal of the journeyman's exam. Passing the supplementary Danish courses does not make any difference, there is still vocational terminology and jargon that can be difficult to grasp. Extra efforts in developing the pre-vocational language can be built into the structure of the educational programme, and can make a difference. Moreover, students from ethnic minorities often have a much smaller network in the Danish community; so extra contact teacher time can be helpful in conjunction with contact with authorities and apprenticeship places, and may make the difference between graduating and dropping out. There is one particular group of boys who are in dire need of understanding that there are rules to follow, and demands that must be met, and that it is the school that sets the agenda.

For the group of students with the most serious problems, the difference between school as storage space and school as learning space must be chiselled out in stone; the vocational education programme may be their very last chance. Typically, there are problems that demand cross-institutional collaboration; some students who were on the road right out of society are saved by round-the-clock School-Social Service-Police

(SSP) collaboration based on the student's general situation in life. This demands resources that go far beyond school frameworks and budgets.

The transition between the basic programme and the start of the main programme is a high-risk zone for students who have not yet found an apprenticeship placement. Schools employ a number of strategies to help students without an apprenticeship to find one, and to counsel students as to related vocations with better prospects of an apprenticeship. A growing number of schools are emphasising personal presentation as a prerequisite for getting a foot in the door of a company, which in turn is the first step to an apprenticeship agreement.

When students cross over to the main programme, they are generally much more motivated, and this can be seen in the dropout statistics. In certain vocations, some students consider giving up because of the rapid work tempo and rougher workplace jargon, which can be frightening. In such cases, an early visit to the apprenticeship site by the vocational teacher can help to attune expectations between the company and the student. For other students, the start of the main programme means not only a new work culture, but also a new school and new companions. Close collaboration between the school and student boarding facilities¹⁶ can offer students an attractive environment, especially if they can see that the vocational college is also able to attract qualified workers and technicians to their training programmes. This produces a feeling of professional pride.

Close collaboration between the company and the school is crucial if the student is to be successful in the main programme. Communication between the school and the company is difficult, even though many companies are beginning to actively use "Elevplan". While it is useful to have simple supplementary tools that can keep track of what the student has learned at school and at the company, if collaboration and contact are not as they should be, then the

---

16) Some schools are able to offer boarding facilities, particularly when the main programmes are only offered by a few schools nationwide.

involvement of the local educational councils¹⁷ can make a positive difference. If there are problems with a student, then rapid intervention together with the master can make a difference. Although coherence, clarity and well-defined frameworks are important to the main programme, the students must also learn to work independently, so that they are able to function at a workplace, which is why the students are gradually given more and more joint responsibility for project-based learning activities in school periods. Consistency between in-company training and workshop learning is extremely motivating for students, since real-life workplace problems can be worked out in detail with the counselling and help of the vocational teacher.

School leaders are considering dropouts and retention as more and more of a strategic issue, with social agencies and the municipalities sometimes being brought in when dealing with students who are in a high-risk zone. Professionalism and well-being are the main focus points. School leaders are striking new paths in order to professionalize efforts targeting individual students before they start the basic programme, gathering inspiration from afar, and forming new collaborative relationships in order to better target young people using a holistic approach. Quality targets and the active use of statistics support institutional strategies. Internationalisation is increasingly used as a strategy for making educational programmes more attractive, and as a means of improving students' employment prospects. This can take the form of short study trips, but for some vocations it is more meaningful for the student and for the company in which the apprenticeship is being carried out, for part of the apprenticeship to take place abroad.

---

17) Each school has to establish one or more local educational councils with employer and employee representatives from all the educational programmes on offer. In collaboration with the local council, the school must define and operationalise the content of the regulations for each programme they offer, and follow the need to revise these regulations in order to provide recommendations for eventual revision. Members in the local councils include trade union representatives and employer representatives from the trade in question.